YÖN

HAFTALIK GAZETE

YIL: 3 - SAYI: 78 25 EYLÜL 1964 125 KURUŞ

YÖN'den YÖN'cülere

Arkadaşlar,

YÖN 14 ay kapalı kaldı. Bir gazetenin 14 ay kapalı kalması çok partili hayat döneminde ilk defa vuku bulmaktadır. YÖN böylece susturulmuş oldu, fakat YÖN'ün kapatılmasıyla onun temsil ettiği fikirler susturulmuş olmadı. Aksine, fikirler hızla gelişti. «Yeni bir Türkiye» nin özlemini dile getiren bu fikirler, önümüzdeki yıllarda çok daha yaygınlaşacaktır.

Düşününüz YÖN'ün ilk bildirisini. Bildiri, iş ve politika çevrelerinde bir bomba gibi patlamıştı. Bazı iş çevreleri, telâş içinde YÖN ile mücadele için toplantı üstüne toplantı yapmışlar, acele para toplamaya başlamışlardı. Sayın Ekrem Alican, YÖN'cülerle yaptığı bir konuşmada «YÖN bizleri korkuttu» diyordu. Halbuki şimdi okuyunuz YÖN'ün bildirisini, üç yıl öncesinin «ürkütücü» fikirlerinin bugün ne kadar «ehlileştiğini» göreceksiniz. Bildiride şöyle deniyordu:

«Kalkınma felsefemizin hareket noktaları olarak, bütün imkânlarımızı harekete geçirmeyi, yatırımları hızla arttırmayı, iktisadî hayatı bütünüyle plânlamayı, kütleleri sosyal adalete kavuşturmayı, istismarı kaldırmayı ve demokrasiyi kütlelere maletmeyi zaruri sayıyoruz. Varmak istediğimiz bu amaçlara yeni bir devletçilik anlayışıyla erişebileceğimize inanıyoruz.» n

Bu gibi fikirleri günlük hayatımızda artık her gün işitiyor ve benimsiyoruz.

Dün dış politikayı tartışmak bir cesaret işiydi. Bugün dış politikamız, her çevrede tartışılmaktadır. YÖN, 20 Haziran 1962'de dış politikada değişiklik zaruretini, Türkiyede ilk defa olarak yüksek sesle dile getirdiği zaman birçok çevrede kaşlar çatılmış ve fısıltılar başlamıştı...

YÖN, 2,5 yıl kadar önce dış politikamız hakkında, dünyadaki önemli değişikliklere değindikten sonra şöyle diyordu:

«... NATO üyeliği, bugün Türkiyeyi olmadık nedenlerden çıkacak, üstelik kendi çıkarlarını doğrudan doğruya ilgilendirmeyen bir savaşa katılmak zorunda bırakabilir... Milletlerarası savunma yüklemlerine girmenin Türk Bütçesine olağanüstü yükler yüklediği açık bir gerçektir. Bu yüklemler, Türkiyenin büyük devletler arasındaki silâhlanma yarışına katılmasını, kendi çıkarlarının ötesine taşan bazı gereklere göre plânlamasını gerektirmektedir. Bütün bunlar Türk Bütçesine büyük bir yüktür.

NATO içinde bulunmak, hele Türk topraklarındaki -çoğu ikili anlaşmalarla kurulan- yabancı üsler, Türkiye üzerine gereksiz yıldırımlar çekecektir... Batılı dostlarımız, kendi çıkarları gerktirince, Türkiyenin değil yalnız dış politika sorunlarında, kendi iç politika sorunlarında bile istediği kadar bağımsız olmasını hoş karşılamıyorlar. Batılıların Türk iç ve dış politikasına yön vermek için kullandıkları en önemli koz da, Türkiyenin o kadar muhtaç olduğu dış yardımdır... Yardımın, Batılılara, Türk iç ve dış politikasına karışmak hakkı vermiyeceğini davranışlarımızla açıkça duyurmamız gerekir. Türkiyenin iç düzen ve gelişmesi konusunda da karar alıp uygulamak, yalnız Türk halkının yetkisi içinde kalan bir iştir... Milletlerarası gerginliğin azalmasına yardım etmek, silâhsızlanma konusunda olumlu bir tutum takınabilmek için, genel olarak, Komünist Blok devletleriyle ve tarafsız ülkelerle olan bağlantılarımızı yeniden gözden geçirmek, sömürgecilik konusunda bize yakışır bir durum almak, atom denemelerinin hemen durdurulmasını, hemen tam bir silâhsızlanmaya gidilmesini savunmak zorundayız.»

YÖN 20 Şubat 1962'de de «bağımsız dış politika» formülünü ortaya atarak:

«Türkiyenin dış politikası, daha çok hürriyet ve sosyal adalet içinde hızlı kalkınma gayretinde olan genç ve ilerici bir cumhuriyetin karakterini ifade etmelidir.» diyordu.

Bu tabu konulara dokunmak dün bir cesaret işi gibi görünüyordu. Bugün artık dış politika tabusu yıkılmıştır, yarın bütün tabular yıkılacaktır.

KIBRIS VE YÖN

Kıbrıs meselesinde de tehlike çanlarını çalan ilk yayın organı YÖN olmuştur. O tarihlerde Kıbrıs Anayasa Mahkemesince, Makarios'un tek belediye kurma kararının iptal edilmesi üzerine Hariciyemiz şenlik yapıyor, Hariciye Sözcüsü cakalı nutuklar atıyordu. Türk basını da Hariciyemizden gelen bu iyimserliğe katılmıştı. Bu yersiz iyimserliğe karşı dikilen YÖN, 1 Mayıs 1963 tarihli sayısında, *«askerî müdahale mümkün mü?»* sorusunu ortaya atıyor ve dikkatleri Kıbrıs gerçeğine çekiyordu:

«Tek taraflı bir Türk müdahalesi, şüphesiz, çok ağır milletlerarası sonuçlar doğuracaktır. Yunanistan da kendi tarafından seyirci kalmıyacak, Kıbrıs ise meseleyi derhal Birleşmiş Milletlere götürecek ve şüphesiz bütün tarafsız ülkeler tarafından desteklenecektir... Yunanistan basınının ve muhalefetinin menfî tutumu, Makarios'un manevralarıyla da birleşince, Karamanlis Hükûmeti, Makarios'un dümen suyundan gitmek zorunda kalmaktadır. Bu durumda, Amerika ve İngilterenin, eskiden de görüldüğü üzere, Yunanistanı da Türkiyeyi de gücendirmeme endişesiyle iki tarafa da tâvizkâr davranacakları, bunun da Makarios'un işini kolaylaştıracağı rahatlıkla söylenebilir. Kısaca, Kıbrıs konusunda, sarih anlaşma hükümlerine rağmen, imkânlarımız mahduttur ve bunu iyi hesaplıyan Makarios, adım adım Kıbrısı tam hâkimiyeti altına almaya gitmektedir. Esasen hukukî garantiler, her zaman fazla birşey ifade etmemektedir. Kıbrıs Türklerinin asıl garantisi, iktisadî bakımdan güçlü hale gelmektir. Halbuki Adada durum tam tersinedir ve bu durumu değiştirmek için ciddî bir çaba gösterilmemektedir. Sorumlu idareler, daha 1950 yıllarından itibaren ileri devletçi bir politikayla, Kıbrıs Türk Cemaatinin iktisadî faliyetlerini, Türk ekonomisine tamamen bağlayacak şekilde sıkı sıkıya plânlarlardı. Kıbrıs Türklerinin eğitim seviyesini ve teknik bilgisini geniş çapta arttırmaya önem verirlerdi. Ama içeride kendi meselelerini çözemiyen, iktisadî ve sosyal alanda âciz içinde çırpınan idarelerin bunu yapabilmesine imkân var mı? Bu sebeple Kıbrıs dâvasını çoktan kaybetmiş olmaktan korkuyoruz. Ancak Türkiyedeki halkçı ve devletçi dinamik bir idare, bu konuda çok geç kalınmış olmasına rağmen, Kıbrıs Türklerinin kaderini değiştirme şansına sahip olabilir.»

Sayın İnönü'nün son günlerde belirttiği, yalnızlık durumumuzun tehlikelerine de ilk dikkati çeken YÖN oldu. YÖN, 1 Mayıs 1963 de bu acı gerçeği şu sözlerle belirtiyordu: *«Atatürk devrinde Türkiye, bütün hudut komşularıyla dostane münasebetler kurmasını bilmiştir. Bugün ise, komşulardan tek dost İran kalmıştır. Orada da Şah devrilir ve Musaddık tipinde milliyetçi bir idare iktidarı ele geçirirse, Türkiyemiz tamamen düşmanlarla çevrili bir ada haline gelecektir.»*

Bu «eski defterler» i herhalde övünmek için karıştırmıyoruz. YÖN'ün yazdıkları herkesin kolaylıkla görebileceği basit gerçeklerdi. Bunları tekrarlamaktan maksadımız, memleketimizin uzun vâdeli görüşten yoksun, günlük bir politika ile nasıl yönetildiğini belirtmektir.

NIÇIN İYİMSERİZ?

YÖN, *yayın hayatı boyunca* bütün cepheleriyle statükoya karşı dikilen ve her alanda köklü değişiklikleri savunan bir organ oldu. İdarede reform, siyasî kadroda reform, toprak reformu, vergi reformu v.s. YÖN'ün her sayısında ısrarla tekrarlanan konulardı. Bugün, temel meselemizi 20 yıldır bir Anayasa buhranının giderilmesi olarak gören iktidar çevrelerinde dahi, olayların zorlamasıyla, reform zarureti kabul edilmiştir. Yalnız YÖN, bugünkü siyasî kadronun, reformları başaramıyacağını ısrarla ileri sürmüş, bu yüzden karamsarlık yaymakla suçlandırılmıştır. Aslında, Türkiyenin geleceği konusunda son derece iyimser olan YÖN, sadece Türkiyenin sosyal yapısı ile ilgili bir gerçeği dile getirmekte ve statükonun devamında çıkarları olan sosyal grupların, statükoyu değiştirecek reformları gerçekleştiremiyeceğini söylemekteydi. Nitekim daha aradan iki yıl geçmeden, Kalkınma Plânının temelleri çökmüştür. Vergi reformu, komik bir söz haline gelmiştir. Toprak reformu, tebessüm uyandıran bir iddia haline gelmiştir. Toprak reformu şöyle dursun, bir Tapulama Kanunu ile Hazine topraklarının *yağması kolaylaştırılmıştır.*

Bütün bunlar acı olaylardır, fakat toplumlar acı denemelerden geçerek gelişirler ve ilerleme yolunu bulurlar. Türkiyemizde de, bugünkü siyasî kadroların, sosyal ve ekonomik meselelerimizi *çözmekte gösterdiği yetersizlik,* 27 Mayıstan itibaren başlayan uyanış ve arayışı hızlandırarak aydınlık günleri hazırlamaktadır. Bu uyanış ve arayış olmasaydı, Türkiyenin geleceğinden ümit kesilebilir ve karamsarlığa düşülebilirdi. Fakat madem ki bu arayış ve uyanış hızla gelişmektedir, o halde geleceğe büyük bir iyimserlikle bakabiliriz. YÖN, bu uyanış ve arayışı en ön saflarda temsil eden iyimser bir yayın organı olarak kalacaktır.

İÇ MESELELERİMİZ

YÖN, Sıkıyönetimin kalkacağı ümidi ile uzun zaman çıkışa hazır bekledi. Bunun dar gelirli YÖN için ne kadar ağır malî külfetler yarattığını okuyucularımız kolaylıkla tahmin edeceklerdir. 14 ay kapalı kalmak, bir yayın organının yıkılması demektir. YÖN, büyük gayretlerle, bu 14 ay zarfında ayakta ve hayatta kalmayı başarabilmiştir. Fakat, katlanılan ağır malî külfetlerin bizi, YÖN'ün fiyatını 125 kuruşa çıkarmak zorunda bıraktığını üzülerek belirtiriz.

★

Bugün, bu yazı ile işgal ettiğimiz ikinci sayfa, eski YÖN okuyucularının çok iyi bildikleri gibi, okuyucunun sayfasıdır. Okuyucularımızı, bu sayfada YÖN ve Türkiye ile ilgili meseleler hakkında görüşlerini bildirmeye çağırırız. Okuyucularımızdan ricamız, düşüncelerini mümkün olan en kısa şekilde belirtmeleridir. Kısa yazmak, diğer okuyucuların da düşüncelerini duyurabilmeleri için zaruridir. *Geçen yayın dönemi*mizde, yersizlik yüzünden onbinlerce yazıyı yayınlayamadığımızı söylersek, okuyucularımız, böyle bir ricada bulunmak zorunda kalışımızın sebebini takdir edeceklerdir.

Belirtmek istediğimiz bir başka nokta da, YÖN'de yayınlanan bütün yazıların YÖN'ün görüşü sayılmaması gereğidir. YÖN, statükoya karşı çıkan bütün ilerici aydınların serbestçe yazabilecekleri bir yayın organıdır. YÖN'ü ancak imzasız yazılar, başyazılar ve kurucuların yazıları bağlar. Bir fikir ve aktüalite gazetesinin başka türlü olması, sanırız ki, düşünülemez. Ayrıca aynı yönde birleşen insanların somut meselelerde farklı görüşler ortaya atmalarının ve tartışmalarının ilerici düşünceyi zenginleştireceği inancındayız. Bu sebeple YÖN, ilerici aydınlar arasındaki tartışmaları, sayfalarının elverdiği ölçüde teşvik edecek ve sevinçle yayınlıyacaktır.

YÖN, Ankara'da hazırlanan ve İstanbul'da basılan *bir yayın or*ganıdır. Bu sebeple, yazılar Ankara adresine gönderilmeli, abone ve diğer idarî işlerle ilgili müracaatlar ise İstanbul adresine yapılmalıdır.

Sevgi ve saygılar.

ABONELERİMİZE

YÖN, bu sayıdan itibaren bizdeki adreslerinize gönderilmeye başlanmıştır. Kapalı bulunduğumuz süre içinde adreslerinde değişiklik olan abonelerimizin, yeni adreslerini (P.K. 512 — İstanbul) adresine bildirmelerini rica ederiz.

ÇAĞRI

YÖN bugün, okuyucularının desteğine, eskisinden çok daha büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple süresi biten abonmanlarınızı vakit geçirmeden yenilemenizi ve çevrenizde YÖN'e yeni aboneler kazandırmak için çaba göstermenizi dileriz.

Saygılarımızla.

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Ziya Gökalp Caddesi No. 28/1 Yenişehir — Ankara Telefon: 17 69 80. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone işleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

Milliyetçilere sesleniş

Tersine gidiş

Birkaç gün önce, Cezayir Milli Kütüphanesinin direktörü ile görüştük. Genç ihtilâlci, «Benim neslimdeki Cezayirlilerin *çoğunun adı ya Mustafa Kemaldir*, ya da İsmet» dedikten sonra, şöyle devam etti: «Babamı hatırlıyorum, Türk Milli Kurtuluş hareketinde, *kendi milletinin, hatta bütün fakir milletlerin* kurtuluşunu görürdü. Bizden önceki nesle ümit etmeyi Türk Kurtuluş Savaşı öğretti. Ama bizim nesil, *millî kurtuluş hareketlerine* karşı çıkan bugünkü Türkiyeyi sevmiyor.»

Genç Cezayirli aydın bu sözlerle, politik bağımsızlığını kazandıktan sonra ümit ve heyecan içinde, ekonomik bağımsızlık savaşına girişen fakir ülkelerin, memleketimiz hakkındaki düşüncelerini yansıtmaktadır: Fakir ülkeler arasında ilk ihtilâl bayrağını açan ve millî kurtuluş hareketlerinin öncülüğünü yapan Türkiyemiz, kendi kurtuluş mücadelesini, yâni kendini inkâr ederek, Sam Amcaların, Hans Amcaların çiftliği olmuştur. Gerçek acıdır, fakat bilinmelidir: Milletlerarası alanda Türkiye, Viet-Nam, Güney Kore, Milliyetçi Çin v.s. gibi dolar karşılığı topraklarını ve ekonomilerini kiralayan Amerikan peyklerinden biri sayılmaktadır. Uzun yıllardır kendimize ait bir dış politikamız olmamıştır. Sam Amca, Hindistana silâh vermeye başlayınca, biz de ayni işi yapmaya kalkışmış ve dostumuz Pakistanın buna kızacağını unuttuğumuz için gülünç durumlara düşmüşüzdür. İlk defa Kıbrıs meselesinde, kendimize has bir politika yürütmek zorunda kalınca, niye Kıbrıs meselesini çözmüyorsun diye Amerikaya kızmışızdır.

Türkiye, kendi meselelerini kendi çözmeye kararlı bağımsız bir memleket olmaktan, Birinci Dünya Savaşından sonra vazgeçmek istemedi. Mütareke günlerinde, yerli burjuvazinin en vatanperver insanlarının [illegible] Avrupa mandası yerine Amerikan mandasını seçmekten ileriye gitmiyordu. O günlerde Atatürk, bütün fakir ülkeler esir durumdayken, sömürgeciliğe hayır diyerek, Türkiyemizi kurtardı. Gelgelelim, İkinci Dünya Savaşından sonra, bütün esir ülkeler, politik ve ekonomik bağımsızlık savaşlarını başarıyla yürütürlerken, yöneticilerimiz, tersine bir gidişle, Amerika ve Avrupa kapitalizmine karşı, memleketin bütün kapılarını ardına kadar açtılar.

Dilenciliğin bilânçosu

Ekonomik ve dolayısile politik bağımsızlığımızdan vazgeçmemizi gerektiren Sam Amcaya teslimiyet politikasının bilânçosunu, Türk milliyetçileri olarak soğukkanlılıkla yapmanın zamanı artık gelmiştir.

Askeri ilişkilerimiz üzerinde, bu kısa yazıda durmıyacağız. Dostlarımız, Kıbrıstaki müdahele teşebbüslerimiz karşısında, «bizim emrimize verdiğiniz birliklerinizi ve size verdiğimiz silâhları, ancak tasvip ettiğimiz işler için kullanabilirsiniz. Yoksa sizi Sovyetler Birliğine karşı korumayız» demek zorunda kalarak, askeri ilişkilerimizin tek taraflı niteliğini bütün açıklığı ile ortaya koymuşlardır. Askeri giderlerimizin, fakir Türk ekonomisi bakımından teşkil ettiği ağır yük ise, çoktan beri anlaşılmıştır.

Henüz pek iyi anlaşılamıyan husus, ekonomik ve teknik yardımlar için ödediğimiz fiyattır. *Hemen söyliyelim ki*, geniş ölçüde borç veren ülkenin mallarını yüksek fiyatla satın alma uğruna kullanılan dış yardımlar, artık yardım niteliği taşımaktan çıkmış, ekonomiye net bir fayda sağlamadan, eski borçları yüksek faizli ve kısa süreli yeni borçlanmalarla kapama mekanizması hâline gelmiştir: İçinde bulunduğumuz yılın borç ödeme miktarı, 175 milyon dolardır. Şimdiye kadar sağlanan yardımlar ise 135-140 milyondur. Son bir çaba ile bu miktar, 175-180 milyon doları bulsa da, yardım ancak borç taksidini karşılayabilecektir. Fakat yeni yardımların önemli bir kısmını yüksek faizli ve kısa süreli krediler teşkil ettiği için, borç yükü, elimize bir şey geçmeden devamlı olarak yükselecektir. Durum, daha şimdiden sıkışmıştır. Zira 1965 borç taksidi 215 milyon dolardır. 254 milyon dolarlık yardım talebimiz yerine getirilse bile, durum kritiktir.

Öte taraftan, borç taksitlerini yüksek faizle tecilden öteye gitmeyen yardımlar, azar azar verilmekte ve şeytanca bir politika ile ekonomi her an yar*dıma muhtaç durumda tutulmaktadır.* Her an yardım dilenciliği ise, afyon etkisi yaparak, iktidarları gündelik yaşamaya alıştırmakta ve onları ince eleyip sık dokumadan, dolar karşılığı istenen siyasi, askeri ve ekonomik tâvizleri kabule zorlamaktadır. Biraz cesaret gösterip, «bu yardıma hayır, borç ödemeye paydos» diyebildiğimiz gün, milletçe uyanışımızın hareket noktasını teşkil edecektir.

Tanzimattan beri süregelen yabancı sermaye ile kalkınma efsanesi de resmi rakamların ışığı altında çökmektedir: 1952-63 devresinde Türkiyeye gelen ya*bancı sermaye, nakit 39 milyon, ayni ser*maye 200 milyon olmak üzere, 239 milyon liradır. Ayni tarihler arasında, toplam yabancı sermaye transferleri ise *124 milyondur. Döviz olarak* gelen *39* milyon lira, döviz olarak giden 124 milyon liradır! Yabancı şirketlerin sağladığı kârlar ise korkunçtur: 30 milyon lira sermayeli çok ünlü bir nebati yağ firmasının 1952-62 devresinde, resmi kâr toplamı 141 milyon liradır! 2.8 milyon sermayeli bir ilâç fabrikasının 1951-62 kârı 26 milyon liradır. Çok nazlı ve ürkek yabancı sermaye, yüzde yüz kârdan aşağı çalışmamaktadır. Kaldı ki, bu sermaye, genellikle ilâç ambalajına, montaj atölyelerine ve Pepsi - Cola, Coca - Cola, Amerikan birası gibi gerçekten yüz kızartıcı sömürge yatırımlarına gitmektedir. İlâç ambalajı ve montaj atölyeleri, pahalı ve garantili ithalât yapma metodudur. Sanayi etiketini taşıyan bu ithalât, meselâ taşıt araçları sektöründe, bir otomobil sanayii kurmamızı çok güçleştirmektedir. Türkiyede dev kumpanyaların yaptıkları petrol harcamaları, ham petrol bu şirketlerden dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde ve dolarla ithal olunduğu için, aslında bizim finanse ederek, yabancılara peşkeş çektiğimiz yatırımlardır.

*Dış yardım ve yabancı sermaye edebi*yatının altında, böyle acı gerçekler yatmaktadır. Memleketimiz, bu sözde yardımlara karşılık, verdiğimiz askeri ve siyasi tâvizler bir yana, ekonomi politikasının tesbitini ve kontrolünü Sam Amcaya devretmiştir. Yardımın temel şartı, kapitalizmi geliştirmektir. Bu sebeple Türkiye, İkinci Dünya Savaşından sonra hazırlanan kalkınma plânlarını, devletçiliği rafa kaldırmış ve devlet teşebbüslerini satışa çıkartmıştır. Parayı devletin sağladığı, fakat birkaç yerli ve yabancı şahsın yönettiği Ereğli - Çelik ile Adana ağalarının emrindeki Çukurova Elektrik, zorla kapitalist yaratma çabasının gülünç örnekleridir.

Öte yandan, yardımların Türk parası karşılığının kullanılması, Amerikan Hükûmetinin müsaadesine tâbi kılınmıştır. Mekanizma kısaca şudur: Diyelim ki, Amerikan Hükûmeti Türkiyeye 100 milyon liralık buğday vermiştir. Bu buğdayların satış ile Merkez Bankasında 100 milyon lira birikmektedir. Türk Hükûmeti bu parayı, ancak Amerikan Hükûmetinin müsaadesi ile harcayabilir. Böylece Türk ekonomisi tam bir kontrol altında tutulabilmekte, Amerikan Hükûmeti milyarlarca Türk Lirasının kullanılmasında söz sahibi yapılarak, devlet içinde devlet olma durumuna getirilmektedir. Ayrıca zirai fazla yardımlarından biriken paraların yüzde 35'i ve diğer yardımlardan birikenin yüzde 10'u Amerikan Hükûmetinin emrine verilmektedir. Milyarları bulan bu paraları, Amerikan Hükûmeti canının istediği gi*bi kullanabilir. Sam amca, bu paralar*la, personeline ücret öder, Türkiyedeki Amerikan firmalarına kredi açar ve daha çeşitli faaliyetlere girişebilir. Düşününüz *ki, bir yabancı* devletin *elinde* milyarlarca Türk Lirası vardır ve bunun nasıl kullanılacağı hakkında Türk Hükûmetinin en ufak bilgisi yoktur! Türk milliyetçileri, bu milyarların hesabını sormalıdırlar.

Yeni sömürgecilik

Dolar ve lira kesesini elinde tutan Sam Amcanın, sun'i yollardan da olsa kendine bağlı bir kapitalizm yaratma çabası, iş adamı, yöneticisi, avukatı, profesör ve yazarıyla ona bağlı geniş bir şebekenin doğmasına yol açmıştır. İş o kadarla da kalmamış, devlet teşkilâtının her kesimine yerleştirilen uzmanlar, perde arkasından devleti yönetmeğe kalkışmışlardır. Amerikan Casusluk Teşkilâtının bir mensubu olan General Porter, Türk Hükûmetinin Enosis'e *karşı direndiği bir sırada*, Amerikanın Enosis plânını kabul ettirebilmek için Genel Kurmay Başkanı ile «dramatik» bir görüşme yapmak cür'etini kendinde *bulabilmiştir.*

Düyunu Umumiye devrinde dahi, bu kadar sıkı bir yabancı kontrolu altına düşmüş değildik. Tâbi ülkenin bağımsızlığına görünüşte saygı gösteren, bu tip bir ekonomik ve politik kontrole çağımızda «yeni sömürgecilik» adı verilmektedir.

Yeni sömürgeciliğin yerli kadrolarını, ithalâtçılar, ihracatçılar, toprak ağaları, komisyoncular, dış firmaların acentaları, yabancı şirketlerin ortakları ile ücretli memurlar ve yazarlar teşkil etmektedir.

Bu kökü dışarıda, gayri millî kadroya karşı, güçlü bir millî sanayiin sesini yükseltememesi gerçekten acıdır. İki elin parmaklarını aşmıyacak sayıdaki ciddi müteşebbis sayılmazsa, memleketimizde Batıdakine benzer sanayi burjuvazisi yetişmemiştir. Belki özel teşebbüsçülerimiz biraz şaşıracaklardır ama, gerçek bir millî özel sanayiin gelişmesini *ilk alkışlayacaklar sosyalistler olacaktır.* Sosyalistler, memleketimizin kalkınma ve sanayileşme ümidini yok edebilecek bir Ortak Pazara hayır diyebilen, yaban*cı sermaye adı ile kurulmuş kap-kaççı* montaj ve ambalaj atölyelerine karşı çıkabilen ve batakçı toprak ağalarının tasfiyesinde öncülük yapabilen bir millî *özel sanayiin hasreti içindedirler. Ne var* ki, bir iki müteşebbisin dışında, bizim yerli kapitalist sınıf, millî vasfını inkâr ederek, milletlerarası kapitalizmin ara*cılığını yapmaktadır. Hattâ* Türkiyeyi tehlikeli bir yatırım bölgesi sayarak, sermayelerini dışarı taşıyan kapitalistlerin sayısı hızla çoğalmağa başlamıştır.

Meselenin komik tarafı, gönlünü de, kesesini de dışarıya aktaran böyle bir kökü dışarıda sınıfın, hâlâ milliyetçilik ve vatanseverlik iddiasında bulunabilmesi, iç ve dış kapitalizmin ücretli uşaklığını yapan geniş bir oportünist grubun milliyetçi etiketi ile ortaya çıkabilmesidir.

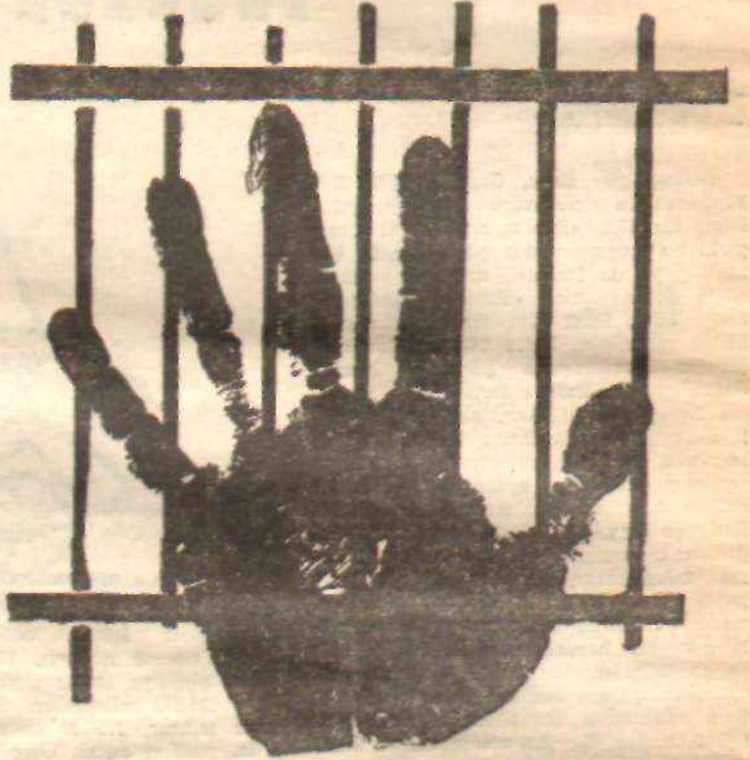
Doğruların anlaşılmasını ve memleketimizin kalkınmasını engelleyen bu ters durumun mutlaka düzeltilmesi gerekir. Türkiyenin bugünkü durumunda, milliyetçi, iç ve dış kapitalizmin karşısında dikilen insandır. İç ve dış kapitalizmi savunanlar ise, ancak ve ancak sömürgecilikten yana olanlardır.

Gerçek milliyetçiler, iç ve dış kapitalizmin güçlü saldırısı karşısında, Atatürkün liderliğindeki ilk Millî Kurtu*luş Savaşını yüz kızartıcı* bir şekilde kaybetmişlerdir. Ama milliyetçiler, ikinci bir Kurtuluş Savaşını başarıya ulaştıracak gücü bulamazlarsa Türk milleti *ve Türk vatanı yok olabilecektir.* Bu sebeple, iç ve dış kapitalizmin Türkiyemizi kiralık bir toprak parçası hâline getirme çabasına karşı, toplumun her *kesimindeki milliyetçiler, yeni* bir Millî Kurtuluş Savaşı vermek üzere birleşmek zorundadırlar.

Doğan Avcıoğlu

VESİKA

Millî Emniyet Teşkilâtı ıslâh edilmelidir

Yön, Millî Emniyet Teşkilâtının en önemli yerlerinde bulunan zat ile ilgili bir vesikayı üzülerek yayınlarken, vatanseverlik gerevini yerine getirdiği inancı içindedir

27 Mayıs hareketinden beri, Millî Emniyetin ıslahı, önemle üzerinde durulan ve sözü çok edilen bir konu oldu. D.P. devrinde Meclis'in bir gizli oturumunda Hâkim Hidayet adlı bir Millî Emniyet mensubunun Inönüyü komünistlikle, hiç *değilse komünistleri himaye et*mekle suçlandırmaya kalkışması ve Yassıada'da 6/7 Eylül olayları dolayısile dinlenen Millî Emniyet mensubunun perişanlığı, memleketimizin güvenliğini sağlamakla görevli olan bu teşkilâtın köklü bir reforma tâbi tutulması zaruretini herkese kabul ettirmiştir. Bir «Millî İstihbarat Teşkilâtı» kurulması kararı, bu ihtiyaçtan doğmuştur. Fakat aradan çok uzun bir zaman geçmesine rağmen, yeni teşkilât hâlâ kurulamamıştır. Bu arada Millî Emniyet genç, bilgili ve vatansever yeni elemanlarla takviye edilmişse de, önüne geleni komünistlikle suçlamayı ve Yeni İstanbul ile benzeri gazeteleri Millî Emniyet raporlarıyla beslemeyi itiyat edinmiş köhne elemanlar teşkilâtta kalmıştır. Hattâ hâlen bu teşkilâtın en önemli yerinde bulunan zat dahi, CHP, DP, 27 Mayıs, CHP-AP, CHP-YTP-CKMP ve C. HP. hükûmetleri sırasında önemli *Millî Emniyet görevlerinde* bulunmuş, köhne zihniyetli bir insandır. Bu adam, genç kaymakamların önünde, onların hocası olan bir profesörü uluorta komünistlikle suclamakta bir mahzur görmemiştir. Ve bu teşkilât YÖN'le ilgileniyorlar diye iki gencin imtihanları birincilikle kazanmalarına rağmen *Hariciyeye* girmelerine engel olmaya kalkışmıştır. Ancak sayın Kemal Satır'ın meseleye el koymasıyla, bu iki genç, Hariciyeye alınabilmişlerdir.

Bu adam kimdir? Adamı size, Menderes'in İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik'e yazdığı gizli bir yazıyla tanıtacağız:

Şube: B. II

Gizli	**Ankara**
TC.	**31 Temmuz 1959**
M A H.	**217**

Rs. –
Şube: B. II

Sayın *Dr. Namık* Gedik
Dahiliye Vekili

Yüksek huzurunuza bir rapor takdim ediyorum:

Bizce malûm ve endişe vermeye başlayan duruma müdahele için kanunî bir fırsat zuhur etmiştir. Meselenin siyasî bir aksülamel yapması hatıra gelebilir. Fakat ortada hukukî bir dayanak olduğu gibi bir daha fırsat zuhuru da müşkül olabilir. Kanaatimce evvelâ işi kat'iyen gizli tutup sonra bir komünist mevzuu olarak ele almak mümkündür.

Saygılarımla arzederim.

M. Em. Hz. Rs. Y.
Ziya Selışık
Imza

Yazıda mahiyetini açıklamakta fayda görmediğimiz bir zararlı faaliyet bahis konusudur. Fakat Selışık, bu zararlı faaliyetin «siyasi bir aksülamel» yapmasından çekinmektedir. Bunun için Namık Gedik'e, asıl suç konusunu gizli tutup, meseleyi, «bir komünist mvzuu olarak ele almayı» *tavsiye etmektedir! Önüne gele*ni komünistlikle suçlamada Millî Emniyet Başkanı adına yazı yazan zat en ufak sakınca görmemektedir.

Tamamen yayınlamayı mahzurlu saydığımız ek raporda da, «Şartlar münasip olursa, dış pro pagandaya argüman elde edilebilir. Komünist hulûlü bazı...... gençlerini kandırmıştır» denmektedir. Demek ki, komünistlerin tevkifi haberi, «dış propagandaya argüman» sağlayacak, muhtemelen Amerikalılar bundan çok memnun olarak «Aferin Türkiyeye» diyerek dolar kesesini cömertçe açacaklardır! Aynı zihniyetle, Foster Dulles'ın Ankarayı ziyareti sırasında Emniyet Teşkilâtı gazetelere saçı sakalı biribirine karışmış birçok korkunç tipli «komünist» in fotoğrafını, komünistlerin tevkifi haberi ile birlikte vermişti ve o günlerde Amerikan Sefaretinin ve bir Amerikan yayın şirketinin önünde bombalar patlatılmıştı. Bunları gören Dulles, azgın komünistlere karşı azimli bir mücadele açan Türk Hükûmetine dolar yardımını arttıracaktı!

Namık Gedik'e sunulan Emniyet Başmüfettişi Ergun Gökdeniz imzalı ve 31 Temmuz 1959 tarihli başka bir raporda da şu tavsiyede bulunulmaktadır:

«E— Hâdisenin efkârı umumiyeye ne şekilde intikal ettirileceği:

Hâdise efkârı umumiyeye ve dünya matbuatına bir komünist hareketi olarak intikal ettirilme*lidir.»*

Bu Millî Emniyet raporlarından sonra geniş çapta tevkiflere girişilmiş, idam talebiyle yargılanan sanıklar yüksek bir askerî mahkeme tarafından beraet ettirilmişlerdir. Ama bu insanları, «siyasî endişeler» ve «dış propagandaya argüman hazırlamak» amacıyla komünist olarak ilâna kalkışan adam, bugün hâlâ, Millî Emniyet Teşkiltının en üst kademesinde bulunmaktadır. Soruyoruz: Bu korkunç zihniyetli adam, Millî Emniyetin bu kademesinde bulundukça iç ve dış güvenliğimizden, Anayasa nizamından ve bir hukuk devleti içinde yaşadığımızdan emin olabilir misiniz?

Komünizmle mücadele!

Mecliste her partinin katılmasıyla kurulan gayri resmi Komünizmle Mücadele Grubu, Pehlivanoğlu ve Tevetoğlu gibi gayretli üyelerinin sâyesinde, CHP. deki 63'ler Grubunu, komünistlikle suçlayan bir raporu Millî Emniyet Teşkilâtına ulaştırmış bulunuyor. Bu müthiş raporda, Kemal Satır, Turhan Şahin, Muammer Erten, Kemal Demir gibi Bakanlar şüpheli ve çok tehlikeli isimler olarak yer alıyor. Millî Emniyet arşivlerinde, böyle çok önemli bir raporun mevcut bulunduğu Teşkilâtın eski başkanı Fuat Paşanın bir sohbet konuşmasında öğrenildi. Rapor, Başbakan Yardımcısı Kemal Satırı pek şaşırttı. Bu işe en çok üzülen ise, Komünizmle Mücadele Grubunun üyesi Tabii Senatör Ahmet Yıldız oldu.

Dr. Kemal Satır
Çok şaşırdı

Hükûmette Komünist aranıyor!

AP nin isteği üzerine yapılan olağanüstü Meclis toplantıları arasında birkaç defa da CHP Grupu toplantısı yapıldı. Bu toplantılarda çok dramatik konuşmalar cereyan etti, bazı yıldızlar bu konuşmalar sonunda söndü, bazıları parladı. Bu arada, her zaman olduğu gibi meşrebini ortaya dökenler de bulundu. Bunlardan birisi de Türkiyedeki Yabancı Petrol Şirketlerinin ve İş çevrelerinin sadık savunucusu, CHP nin genç elemanlarından Aydın Bolaktı.

Petrolcü Bolak, Feyzioğlu ekibi*nin dışında olmasına rağmen* onların havasına kapılarak grupta kalktı, İnönüye şiddetle çatan bir konuşma yaptı, hükûmeti Kıbrıs politikasındaki başarısızlıklarından dolayı suçladı. Söylemedi ama ihsas ettirdi ki, bu hükûmetteki Tabii Kaynaklar ve Enerji Bakanlığına kendisi getirilse ve şu yabancı şirketlere karşı *baş kaldır*maya başlayan Petrol Ofisi temizlense işler gül gibi olacaktır.

Petrolcü Bolak konuşmasında, Kıbrıs çıkmazının Doğu ve Batı Blokları arasında milletlerarası bir mesele olduğunu, bunu bizim yalnız başımıza halledemeyeceğimizi, *İsmet Paşanın damadının der*gisine yazdırıldığı gibi Amerikalılara «Go Home» demekle işin daha çok çıkmaza gireceğini, aksine bizim şimdi her zamankinden çok Amerikaya sığınmamız gerektiğini söyledi. Sonra hükûmetin sola meyyal icraatının halkın itimadını sarstığını da belirterek, «Sol cere*yanlara kapılarımızı ardına kadar* açıyoruz. O kadar ki CHP içinde, hattâ hükûmet içinde sol cereyanlar almış yürümüştür. Öyle ki, böyle bir bakan müseccel bir komünistin yanında benim için sağcıların ve Amerikan kapitalistlerinin adamı demiş. İçinde böyle ba*kanların bulunduğu* bir hükûmetten ne bekleyebiliriz?» dedi.

O günkü CHP Grubu başkanlık kürsüsündeki Fethi Çelikbaş konuşmayı büyük bir zevkle dinledi. Ama öğleden sonra usul hakkında *söz* alarak kürsüye gelen bir başka genç *milletvekili, Izmirli* Necip Mirkelâmoğlu, Grup Başkanvekilini de petrolcü Bolak'ı da gerçek cepheleriyle açıkça ortaya koyunca iş değişti.

Mirkelâmoğlu, bazı bakan ve milletvekillerinin kürsüde solculuk, kuliste de komünistlikle itham edilmelerinden bıkmış usanmıştı, dedi ki; «Aydın Bolak'ın konuşması itham ve iftiralarla doludur. Başkanlık buna müdale etmeliydi, etmedi. Biz Atatürk umdeleri altında toplanmış CHP liler ne komünizmin, ama ne de kapitalizmin uşağıyız. Biz bu çatı altında CHP idealleri için toplandık. Ama arkadaşım Aydın Bolak gibi sokaktaki fakir ve sefalet içindeki adamın yakasına yapışıp da sen niçin fakir kaldın diye onu itham eden zihniyeti de tasvip etmiyoruz ve bunun karşısındayız. Bolak ya çıkıp iftiralarını ispat etmeli, ya *da sözlerini geri* almalıdır.»

Prof. Fethi Çelikbaş
İşine geldi

Mirkelâmoğlunun bu sert sözlerine ne petrolcü Bolak'tan ses geldi, ne de Çelikbaştan bir nefes çıktı...

Petrol soygunu

Yabancı petrol şirketleriyle Hükûmetimiz arasında ham petrol ithal fiyatlarının indirilmesiyle ilgili müzakereler sürüp gitmektedir. Yabancı şirketler, memleketimize petrolü, uzun yıllardır, serbest piyasa fiatlarının yüzde 35 üstünde satmaktadırlar. Bu yüzden memleketimiz her yıl, 20 milyon dolardan fazla açıktan bir para ödemektedir.

Hükûmet, ham petrol fiatında yüzde 30 civarında indirim istemektedir. Petrol Şirketleri ise dayatmaktadır. Bu arada memleketimize, bazı Avrupa firmalarından yüzde 27 indirimli teklifler gelmektedir. Yabancı petrol şirketlerinin diktasına son vermek zamanı artık gelmiştir.

Ticaret Bakanı Islimyeli, son basın toplantısında ham petrol fiyatında yüzde 10 indirim sağlandığını açıklamıştır, ama yüzde 10 çok yetersizdir. Zira Türkiye petrolleri A.O. Caltex'den yüzde 11 indirimi kolaylıkla sağlayabilmiştir. Yüzde 25 indirim sağlanabilir. Yalnız, bunun için daha önce yabancı petrol şirketlerine nedense büyük bir kompleks duyan bazı yetkililerin tasfiyesi gereklidir.

Pipe-Line Oyunları

Doğu petrolünü Akdeniz'e akıtmak için Türkiye Petrolleri A.O. bir pipe-line inşasına karar vermiştir ve inşaatı bir yabancı firmaya ihale etmiştir. 350 milyon liraya çıkacak olan pipe-line yılda 2.5 milyon ton petrol taşıyacaktır. Pipe-line, millî petrol üretiminin hızla gelişmesini sağlayacaktır. Yatırılan sermaye ise bir iki yılda amorti edilebilecektir. Gelgelelim, yabancı petrol şirketleri, millî petrol şirketimizin tek başına giriştiği bu teşebbüse, el koymak, hiç değilse ortak olmak için çeşitli fırıldaklar çevirmektedirler. Bunun sebebi açıktır; yabancı şirketler, pipe-line yoluyla müşteri olarak petrol taşıttıkları zaman, ödeyecekleri para, hesaplarına masraf şeklinde intikal edecektir. Halbuki, pipe-line'a ortak olurlarsa yatıracakları para ve pipe-line'nin kârları, sermaye ve kâr şeklinde dışarıya transfer olunabilecektir. Pipe-line, bu oyunları boşa çıkartarak, tamamen millî bir teşebbüs hâlinde kurulmalıdır.

C. H. P. KURULTAYI

CHP'nin Büyük Kurultayı 16 Ekim'de toplanacak. Kongrelerde fikirlerin değil, fakat adamların çekişmesi, memleketimizde gelenek haline geldiği için, Kurultay kulisi şimdiden başlamıştır. Genel Sekreterlik mücadelesinde Kemal Satır, Orhan Oztrak ve Turhan Feyzioğlu isimleri geçmektedir. Fakat CHP'nin son grup toplantısında İsmet Paşanın «hafiflik» le suçlandırdığı Feyzioğlunun Kurultayda açık bir mücadeleye girişmeye cesaret etmesine ihtimal verilmemektedir. İlhami Sancar, «Ben artık bu işlerden bıktım. Bu işlerden kurtulduğum zaman da kurban keseceğim» demektedir. Orhan Öztrak ise, hem Başbakan Yardımcılığı, hem de Genel Sekreterlik gibi iki ağır işi yürütmek zorunda kalan Kemal Satırın yükünü hafifletmek amacıyla Genel Sekreterliğe taliptir. Demek ki Genel Sekreterlik için ortada iki ciddi isim vardır. Ya Kemal Satır, ya da Orhan Öztrak aday olacaktır. Fakat Öztrak'ın Genel Sekreterliği, Kemal Satırın rızasına ve İnönünün tasvibine bağlıdır. Bu durumda en kuvvetli ihtimal, Kemal Satırın Genel Sekreterlikte kalmasıdır. Esasen Kurultayda mücadele, Parti Meclisi seçimi için olacaktır. Kurultayda Feyzioğlu ve taraftarlarını, Parti Meclisine seçtirmemek amacıyla su altında şiddetli bir mücadelenin geçmesi beklenmektedir. Mücadelede Feyzioğlu büyük bir ihtimalle aradan sıyrılabilirse de, Emin Paksüt, Coşkun Kırca, İbrahim Öktem gibi ekibin diğer üyelerinin Parti Meclisine girebilme şansları çok zayıftır. Parti Meclisi üyeliğini kazanacağından hiç şüphe edilmeyen aday ise Nihad Erim'dir.

Genel Merkeze açıktan cephe almıyan ve hattâ yakın görünmeyi bilen bir genç grup da Parti

İlhami Sancar
Kurban kesecek

Meclisine girmeye çalışacaktır. Bu grubun Kurultay Başkanlığı adayı Suphi Baykamdır. Bu grup seçilirse, Suphi Baykamın Genel Sekreter Yardımcılığı için çaba gösterecektir.

Kurultayda, hâlâ Gülekçi kalabilen delegelerin son bir defa Gülek'in affı için teşebbüste bulunacakları muhakkaktır.

İnönüden sonraki Genel Başkan adayı ise, geri plânda durmasını bilen İsmail Rüştü Aksal'dır.

İnönü ile Aksal geçen C.H.P. Kurultayında
Selef

Gerçeklerin Yönü

On beş ay olmuş Yön çıkmayalı... Dile kolay, bir yıl ve üç ay.

Ama kesinlikle biliniyor ki, bu aylar süresince Yön yayınlanmadan düşünceden düşünceye, dilden dile geçmiştir. Sanki görünmez dizgi makineleri Yön'ü dizmişler, görünmez eller Yön'ü *tertiplemişler*, görünmez rotatifler Yön'ü basmışlar, görünmez müvezziler onu Türkiyeye dağıtmışlar...

Artık kesinlikle biliniyor ki, Yön çıkmasa da vardır. Yayılacaktır, yürüyecektir, dalga dalga... Hiç bir kuvvetin vehmi, bu inanç ateşinin önüne geçemiyecektir. Olaylar onunla beraberdir, takvim yaprakları onunla beraberdir, geçmiş onunla beraberdir, gelecek onunla beraberdir.

Çünkü Yön bir dergi değil, bir akımdır.

Bu akımın itici kudreti karşısında kimsenin duramıyacağı aşikârdır. Yön bu aşikâr gerçeğe elinizdeki sayısı ile bir kanıt daha ekliyor. Bugün var, yarın yok bir takım yetkilere dayanarak onu bir daha yayından alıkoymağa çalışanlar olacaktır. Ne idüğü belirli bu gayretler karşısında Yön'ün büyük kudreti, milyonlarca insanın yalan propagandaya yattığı bir ülkede gerçekleri savunmasından doğuyor. Bu erdem, önüne çıkan bütün engelleri yıkıp geçmek gücüne sahiptir.

★

İnanıyoruz ki bu vatanın vatandaşı gerçekleri bilmek hakkına sahip ve lâyıktır. Fikir özgürlüğü *dediğimiz şey budur. Vatandaş dış* yardımların içyüzünü öğrenecektir... Karşılık paraların mahiyeti nedir, öğrenecektir... Çukurova Elektrik Şirketi hangi politikacıların elindedir, öğrenecektir... Ereğli Demir - Çelik Şirketi hangi imtiyazlı grupların hizmetine verilecek, öğrenecektir... Dış ticarette hangi dalavereler çevriliyor, öğrenecektir.. Kökü dışarıda bir takım menfaat grupları devleti bir yana iterek yabancı çıkarcılarla hangi kombinezonlara girmiştir, öğrenecektir.. Devlet parasıyle kurulmuş şirketlerin yönetim kurullarında kimler sebeplenıyorlar, öğrenecektir... Millîyetçilik ve muhafazakârlık maskesi altında Türkiyeyi yabancı ülkelerin peyki haline getirenlerin çevirdikleri dümenler nedir, öğrenecektir... İflâs eden bankaların kasalarındaki milyonlar nasıl uçmuş ve bu konuda ne dolaplar çevrilmiş, öğrenecektir...

Ve bütün bu öğrendikleri onu daha sağlam bir muhakemeye götürecek, kendi kaderi için vereceği kararın doğru olmasına yarıyacaktır. Demokrasinin büyük iddiası olan fikir özgürlüğü, işte ancak vatandaşın gerçekleri öğrenebilme özgürlüğüyle orantılıdır. Vatandaş çevresindeki bütün olayları gerçek yüzüyle görmeli ve bilmeli ki, onlar için kararını doğruca verebilsin.

★

Yön bir dergi değil akımdır, dedik yukarıda...

Buradaki akım kelimesinden kastımız gerçekçiliktir.

Bugün Türkiyede sağduyu sahiplerinin dikkatleri Türkiyenin gerçeklerine çevrilmiş bulunuyor. Bu gerçekleri öğrenmek, memleketin öncü kuvvetlerinin birinci ödevi halindedir. Önce bu gerçekleri araştırmak, bu gerçekleri açıklamak, bu gerçekleri konuşmak, bu gerçekleri tartışmak birinci vazifemizdir.

Bu gerçekler, bizi en sağlam teşhise götürecektir. Bu gerçekleri nitelik bakımından teker teker ortaya koyduğumuz zaman, mantığımız, aklımız, sağduyumuz bizi sosyalizme götürüyorsa, sosyalizm kaçınılmaz bir hayat tarzı olacaktır toplum için...

Şimdi Atatürkçülüğün gerçekçilik ve akılcılık kesiminde ve görevimizi yapmak akımı içindeyiz. O akımın getireceği sonuçlar, Türkiye'nin kurtuluşu için en doğru yolların işaretidir. Yön, bütün Atatürkçü aydınları ve sağduyulu vatandaşları, Türkiyenin gerçekleri üstüne eğilmeye çağırıyor.

İlhan Selçuk

İçtiğimiz Çorbanın tuzu

Tekel Bakanlığı 1964 yılı içinde 5.5 milyon lira harcayarak, Koçhisar Gölünün Yavşan Tuzlasına rafine tuz tesisi kurmayı kararlaştırmıştır. Bu yoldaki yatırım tahsisatı 1964 Bütçesine girmiş, Bütçe Meclisten geçmiş ve kanunlaşmıştır. Ama Yavşandaki rafine tuz tesisi bir türlü gerçekleşememiştir. 1964 ün ilk dokuz ayı içinde bu konuda tek adım bile atılmamış, buna karşılık, Yozgat, Konya, *İzmir senatör ve milletvekilleri* ile Devlet Plânlama Teşkilât ve Tekel Genel Müdürlüğü birbirlerine girmişlerdir.

Devlet eliyle fert zengin etmenin en başarılı örneklerinden birini veren düzenimizin bu garip ve oldukça meraklı hikâyesi şöyledir:

1934 yılında çıkarılan Tuz Kanunu gereğince, Türkiyede ham tuz istihsali Tekele verilmiştir. Türkiyede yeraltı ve yerüstü tuz kaynaklarını Tekel işletir. Buralardan elde ettiği ham tuzu da ya kendisi rafine eder bayileri vasıtasıyla piyasaya verir, ya da doğrudan doğruya ham tuz halinde tuz rafine tesisleri sahiplerine satar. Her iki halde de Tekelin ham tuzu satış fiyatı gene 1934 Tuz Kanunu gereğince dondurulmuştur. Bu fiyat, kilo başına dört kuruştur.

Tekelin, çok kere zararına olarak dört kuruşa piyasaya intikal ettirdiği ham tuz Tekel tesislerinde rafine edilir ve sofra ve mutfak tuzu haline getirilirse piyasaya 55 kuruştan satılır. Özel teşebbüs bu ham tuzu rafine ederse 100 — 150 kuruşa satar. Çarşıya çıkar evinize sofra veya mutfak tuzu almak isterseniz, Tekelin 55 kuruşluk tuzunu bulamazsınız. Bulamazsınız, zira bakkallar az kâr elde edecekleri için bunu satmazlar. Özel sektör de çeşitli yollarla bu tuzun satılmasını önler. Hattâ iş o kadar ileri gitmiştir ki, Tekel Genel Müdürlüğünün İç Dağıtım ve Satış Grubu Müdürü sıfatını taşıyan ve bu satış işlerini organize etmesi gereken Recai Dıblan adlı yetkilisi bile, «Kardeşim, adamlar dünya kadar yatırım yapmışlar, 55 kuruşa tuz satışını *çoğaltalım da bunları batıralım* mı?» diye düşünür.

Bu işin bir cephesidir. Bir başka cephe de, özel sektör tarafından piyasaya çıkarılan sofra ve mutfak tuzlarının sağlık için zararlı olup olmadığıdır. Bu yolda ileri sürülmüş pek çok iddia vardır.

100 — 150 kuruşa piyasaya verilen özel sektör tuzlarının tek avantajı ambalajlarının daha gösterişli olmasıdır. Tekel, bütün bunları bildiği, kendi elindeki tuz rafine tesisleri de eskidiği için, 1964 yılında yeni bir rafine tuz tesisi kurmayı kararlaştırmıştır. Bunun için de bütçeye 5.5 milyon lira konmuştur.

Ne var ki, tuzdan para kazanmak kolay bir iştir. Bu sahaya yatırım yapmak isteyenler de hayli *fazladır. Bunlardan birisi Sınai* Kalkınma Bankasından 10 milyon lira kredi almıştır. İzmirde Çamaltında bir rafineri tesisi kurmaya başlamıştır. Tuzu 100 — 150 kuruştan satacaktır. Tam bu arada Tekelin yeni tesislerle modern bir şekilde piyasaya üstelik de 55 kuruştan sıhhî tuz, iyotlu tuz, sofra *tuzu, mutfak tuzu çıkarması* olacak şey değildir. Sonra Sınai Kalkınma Bankasından alınan 10 milyon lira kredi nasıl ödenir? Tesadüf Sınai Kalkınma Bankasının müşavirlerinden Hayrullah Gürtan da Tekele Genel Müdür olmuştur. İş, bu tarafından kurcalanır. Üstelik Hayrullah Gürtan da, Genel Müdür olarak, daha önce alınmış karara pek sempati duymamaktadır. Hazır bütçeye konmuş olan 5,5 milyon lira bir türlü tamamlanamayan Yozgat Bira Fabrikasına yatırılırsa, bu iş süratle tamamlanır.

Parti farkı gözetmeksizin *Yozgatlı senatör ve milletvekilleri* de bu fikri benimserler. Kendi işleri bitsin de gerisi ne olursa olsun.. Zaten Devlet Plânlama Teşkilâtından da önceden kabul edilmesine rağmen sonradan Yavşanda kurulacak rafineri tesisi için zora koşucu bir takım sorular gelmeye başlamıştır. Bazı İzmir milletve*killeri ise, Çeşme'de kurulan rafi*neri tesisini desteklemektedirler.

Durum karıştıkça karışır. 5.5 milyon liralık tahsisat Yavşanda sofra tuzu yapmak işinden Yozgattaki Bira fabrikasına aktarıldı, aktarılacak hale gelir. Hattâ bir Tekel yetkilisi, bira fabrikası dolayısıyla Yozgatlılarla yaptığı bir konuşmada bu hususu açıklar bile. Ne var ki, işin tam burasında ortaya Konya senatör ve milletvekilleri çıkarlar. Kendi seçim bölgelerinde yapılacak bir yatırımın başka yere kaydırılmasına şiddetle karşı koymaya başlarlar.

1964 ün dokuzuncu ayının da sona erdiği şu günlerde, tuz konusundaki bu savaş, alttan alta ve amansızca devam etmektedir. Sonucun ne olacağı ise henüz belli değildir...

YÖN NEDEN KAPATILDI ?

Orgeneral Cemal Tural açıklıyor

Gazetemizin kapatılma kararının kaldırılması için Danıştay'da açtığımız dâvâda, Sıkı Yönetim Komutanının yaptığı savunmayı yayınlıyoruz. Orgeneral Tural'ın açıkladığına göre, kapatma sebebi, Prof. Bahri Savcı'nın yazısıdır. Bu yazı Prof. Savcı'nın Siyasal Bilgiler Fakültesince yayınlanan bir kitabından alınmıştır. Kitap hakkında herhangi bir takibata girişilmiş değildir. Sıkı Yönetim süresi boyunca kapalı tutulan YÖN için de adlî kovuşturma yoluna gidilememiştir. YÖN'ün açtığı dâvâ ise, *henüz sonuçlanmamıştır. Orgeneral Tural'ın bu* konu ile ilgili savunması şudur:

«1. YÖN gazetesi tarafından Komutanlığımız *aleyhine açılan iptal* dâvası husumet bakımından mesnetsiz olarak açılmış bulunmaktadır. Şöyle ki:

Anayasanın 124 üncü maddesine ve 3832 sayılı Örfi İdare Kanununa istinaden teşkil edilen Sıkıyönetim Komutanlığı, kadro ve kuruluş itibarile herhangi bir kanunla belli ve muayyen bir makama bağlanmamıştır.

3832 sayılı Örfi İdare Kanununun 15. maddesinde, «Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Hey'eti memurdur» denilmek suretiyle mezkûr kanuna istinaden kurulan teşkilâtın da doğrudan doğruya Başbakanlığa bağlı bir teşkilât olması iktiza etmektedir. Nitekim bu görüş bugüne kadar fiili olarak yapılan tatbikatlarla da teyid edilmiştir.

Binaenaleyh, Başbakanlığa bağlı olarak çalışan komutanlığımızın idari tasarruflarından dolayı açılacak dâvaların komutanlığımız aleyhine açılmıyarak *doğrudan* doğruya Başbakanlık aleyhine açılması ve hasım olarak bu makamın kabulü iktiza etmektedir.

2. *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının* 22. maddesinde izah olunan Basın Hürriyeti, memleketteki hiçbir müessesenin temelinden sarsılmadığı, memleket ve millet menfaatlerinin ve kaderinin ihlâl edilmediği normal hal ve zamanlara has bir hürriyettir.

Halbuki, 20/21 Mayıs günü vuku bulan isyan olayı ise, kanaatları altına sığındığımız Anayasanın tağyir ve tebdili ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Hükümetinin iskatı gibi maksatlarla meydana getirilmiş ve başka bir deyimle milleti, devleti kökünden yok etme teşebbüsüne girişilmiş olduğundan Anayasanın 124. maddesine istinaden Ankara, İstanbul ve İzmir gibi üç vilâyetimizde Sıkıyönetim ilân edilmiştir.

Anayasanın 124. maddesinde bu durumun hangi hallere münhasır bulunduğu ve şekli izah edildikten sonra «Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir» denmekte ve yine «İşlemlerin yürütülmesi, hürriyetlerin kayıtlanıp durdurulması» ayrı bir kanun mevzuu olarak işaret olunmaktadır. İşte bu kanun ise, şu ana kadar yürürlükten kaldırılmamış olan 3832 sayılı Orfi İdare Kanunudur.

Adı geçen kanunun 3. maddesinde «Örfi İdare altına alınan yerlerde, askeri idare aşağıda yazılı fevkalâde tedbirleri ittihaz ve tatbike selâhiyetlidir» cümlesi mevcuttur. Askeri idare ve fevkalâde tedbirler üzerinde dikkatle durulsa idi, esasen bu dâvanın açılmaması iktiza ederdi. Kaldı ki mezkur maddenin 4. bendinde Sıkıyönetim *Komutanlığının gazete*, kitap vesair matbuaların tab ve neşrini veya hariçten ithalini menetmek, matbaaları kapatmak, matbuat ve telgraf ve mektup üzerine sansür koymak haklarına sahip bulunduğu zikredilmiş ve Komutanlığımız da görülen lüzum üzerine re'sen bu tasarruf hakkını *kullanmıştır.*

Prof. Bahri Savcı

Yine bu kanun dikkatle tetkik edildiği takdirde, komutanlığın selâhiyetine tevdi edilen hakların *kullanılmasında sebep zikrine mec*bur bulunmadığı açıkça görülebilecek bir husustur.

3. Kaldı ki, Sıkıyönetim Komu*tanlığı Yön gazetesinin kapatılma*sı hususundaki kararını sebepsiz olarak istimal etmiş olmayıp 23 Mayıs 1963 tarihinde neşredilen 75 No. lı nüshasında çıkan bir yazıdan dolayı, gazetenin mes'ul müdürüne şifahi tebligatta bulunulmasına rağmen musırren zararlı neşriyata devam ettiği müşahede edilerek gazetenin kapatılmasına karar verilmiştir.

4. a) 23 Mayıs 1963 tarihinde neşredilen 75 sayılı Yön gazetesinin Cemal Hüsnü Taray imzalı ve «KİM SORUMLU» başlıklı yazısı, isyan hareketinin ikinci gününde intişar etmiş bulunmakta, halk üzerinde bu harekâtın henüz deh*şet verici ve ürpertici tesirleri en* hafif şekli ile dahi izale edilmeden isyanı hazırlayan sebeplerin ortadan kaldırılmaması dolayısile ileride bunları yenilerinin takip edeceği söylenerek umumi efkâr üzerinde daha çok huzursuzluk ve endişe yaratılmak istenmektedir.

Mevzuubahis yazı, sadece bu sebeple zararlı olmayıp isyan hareketini tahkike memur edilen Adlî makamları da tesir altında bırakmakta ve yapılan Adlî tahkikatın selâmet ve selâbetine de set çekmektedir. Yazar en hafifinden idare mekanizmasının başında bulunan şahısların yanlış idare ve tutumları muvacehesinde isyana teşebbüs edildiğini kaydetmek suretiyle tahkik heyeti ve mahkemelere tesir icra etmeğe çalışarak sanıklar lehine takdiri tahfif sebep*leri yaratmak istemektedir.*

b) Keza, 5 Haziran 1963 gün ve 77. sayıda neşredilen Bahri SAVCI imzalı ve «KARŞI IHTİLAL AKI*MI» başlıklı yazı ile de, 27 Mayıs* İnkılâbını koruma kanununa alenen aykırı hareket edilerek sabık D.P. iktidarının özlemi çekildiği tebarüz ettirilerek bu devri arzulayan halk kitlelerini de ihtilâl teşebbüsünün haftasında tahrik ve teşvik ederek yapılan ihtiâllin meşruiyeti nevama kabul ettirilmeğe çalışılmaktadır.

Her iki yazı da dikkat ve ehemmiyetle tetkik edildiği takdirde, millî menfaatlere aykırı bulunduğu ve Sıkıyönetim Komutanlığınca yapılan ikaz ve yayınlanan tebliğlere riayet edilmediği aşikâr olarak anlaşılmaktadır.»

Cemal Hüsnü Taray

Sıkı Yönetim ve Basın

Prof. Dr. Lûtfi Duran

SIKIYONETIM süresince birçok gazete ve dergiler, Sıkı*yönetim emirlerine* uymadıkları veya millî menfaatlere aykırı neşriyat yaptıkları, yahut Hükûmet icraatını kötüledikleri gerekçesiyle süreli, süresiz kapatılmıştır. Komutanlıkne yayın organlarını kapatmak yetkisi veren hükmüne dayanlar bu konudaki kararlarını, *Örfi İdare Kanununun kendileri*dırmışlardır. Ancak bu kanun hükmü, Sıkıyönetim makamlarının anladıkları ve uyguladıkları şekilde, onlara mutlak ve takdiri bir yetki tanımamakta ve hele ileri sürülen sebeplerle gazete ve dergilerin kapatılmasını derpiş ve tecviz etmemektedir. Çünkü parlâmentolu demokratik sistemde Sıkıyönetim, normal sivil idare gibi, fakat kısmen genişletilmiş bir hukuk rejimi olup, bu temel şartla ilişiğini daima muhafaza etmek zorundadır. Onun içindir ki Anayasmız, «Sıkıyönetim halinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kısılacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir» demiştir. İşte bugün yürürlükte bulunan Örfi İdare Kanunu, yeni Anayasaya her noktada uygun olmamakla beraber, *bu olağanüstü hali düzenleyen statüdür.*

Örfi İdare Kanununun konumuzla ilgili hükmünü, Anayasanın yukarıda yazılı prensibinin ışığı altında inceleyip yorumladığımızda; Sıkıyönetim komutanlıklarına verilen gazete ve dergi kapatma yetkisinin, işlenen suçları ve suçlularını müeyyidelendirmek için değil, ancak bir zabıta tedbiri almak maksadıyla kullanılabileceği neticesine varılır. Zira, Sıkıyönetimin kurulmasıyla, o yerde bütün idari ve adlî yetkiler askeri makamlara intikal etmeyip, sadece zabıta salâhiyetleri ve kuvvetleri Komutanlığa devredilmiş olur ve işlenen suçlardan yalnız Örfi İdare ile ilgili olanlar, Komutanlıkça değil, özel askerî mahkeme tarafından tecziye edilir. Bu itibarla, Örfi İdare Kanununun Komutanlara mevkute kapatma yetkisini, sırf mâni zabıta tedbiri almak, yâni suç işlenmesini önlemek maksadıyla tanımıştır. Gazete ve dergi kapatılması, basın hürriyetinin durdurulması demek olduğundan; Anayasa ve İdare Hukuku esaslarına göre, bu olağanüstü zabıta tedbirinin, haklı ve ye*rinde sayılabilmesi ve eşitliği bozmaması için, gerçekten zorun*lu ve genel olması lâzımdır. Başka bir ifade ile, Sıkıyönetim Komutanlıklarınca yetki çevrelerinde gazete ve dergi kapatılmasına, ancak neticesi çok ağır olan böyle bir tedbirin alınmasında zaruret bulunması ve bundan başka çare kalmaması halinde ve aynı neviden tekmil mevkutelerin belli bir süre için basım ve yayımdan yasaklanası şeklinde karar verilebilir. Şu da var ki Komutanlık, bir gazete veya dergideki yazının Sıkıyönetim bölgesinde karışıklık çıkmasına sebebiyet verebileceğine kesinlikle kanaat getirir ve bunun gerekçesini gösterebilirse, mevkutenin o nüshalarını kendi yetki çevresinde doğrudan doğruya toplatabileceğine göre; bu önleyici tedbir yerine, gazete veya derginin basım ve yayımının yasak edilmesi, basın hür*riyetinin bütün yurt üzerinde ve fakat belli kişiler için durdu*rulması ve ancak bir mahkeme hükmüyle uygulanabilecek bir müeyyidenin makam tarafından re'sen ittihazı ve icrası gibi hukuken mümkün ve caiz olmıyan bir işleme müsade etmek demektir.

Öte yandan, Sıkıyönetimin faaliyet konusu, genel olarak kurulduğu yerde güvenliği ve düzeni sağlamak, özel olarak da bu rejimin ilânını gerektiren sebep veya sebeplerin tekrar ortaya çıkmasına mâni olmaktır. *Sıkıyönetim makamlarının bu* konu ve amaçlar dışındaki her türlü eylem ve işlemleri hukuka ve kanuna aykırı düşer. Ayrıca Sıkıyönetime ait yetkiler kanunla bu makamlar arasında paylaştırılmış bulunduğundan, Komutanlık ile özel askerî mahkemeler kendi salâhiyet sınırlarını aşmamak zorundadırlar. Şöyle ki, Komutanlık emniyet ve âsayişi bozabilecek fiil ve hareketleri önlemeye veya bunları bozmakta olanları durdurup zararsız hale getirmeye; özel askerî mahkemeler ise, Sıkıyönetimle ilgili suçlar işlendikten sonra suçlularını muhakeme ve tecziye etmeye yetkili olup, bu makamlar biri idarîi diğer kazaî mahiyet taşıyan karşılıklı görevlerine müdahale ve tecâvüz etmemelidir. Aksi halde Sıkıyönetim Komutanlığının ve askerî mahkemelerinin yaptığı eylem ve işlemler, hukuk bakımından sakat ve hattâ yok sayılır.

İşte Sıkıyönetim Komutanlıklarının gazete ve dergi kapatılmasına dair yayınladıkları tebliğler böylesine ağır ve açık aykırılıklar arzetmektedir. Çünkü, kapatma kararlrına sebep olarak gösterilen Sıkıyönetim emirlerine riayetsizlik, Komutanlıkça önleyici tedbir alınmasını gerektiren bir durum değil, özel mahkeme hükmüyle tecziyesi kabil bir harekettir. Millî menfaatlere aykırı veya Hükûmet icratına karşı yayınlar ise, Sıkıyönetimin konusuna ve amacına giren fiiller olmadığından; gerek Komutanlığın, gerek askerî mahkemenin yetki sınırları dışında kalır. Bu mahiyetteki yayınlar, hakikaten Sıkıyönetimin ilânına yolaçan olay ve sebeplerle ilgili ve bölgenin güvenlik ve düzenini bozmak istidadında ise; *bu takdirde aynı* neviden bütün mevkutelerin o çevrede sadece yayım ve dağıtımı yasaklanabilir. İleri sürülen gerekçeler bu nitelikte olmadığına, sadece birkaç gazete ve dergiyi istihdaf ettiğine ve süresiz *kapatma kararı verildiğine göre;* bu husustaki tebliğler hukuka ve kanuna tamamen aykırıdır.

YENİ BİR VESİKA

Gizli Rapor: Borçlandır ve sömür

Memleketimizin dış yardım ihtiyaçlarıyla ilgili olarak bir OECD Heyetinin Konsorsiyuma sunduğu önemli raporun sonuçlarını yayınlıyoruz. Rapor bu günkü şartlara göre, mucizeler yaratarak dış ödemelerimizi 1972 veya 1977'de dengeye kavuştursak ve Batılı dostlar, kendi ölçülerile cömertçe sayılabilecek yardımlarda bulunsalar dahi, Türkiyemizin 1978 yılından sonra *daha çok uzun bir süre* 150 ilâ 200 milyon dolar tutarında ağır bir borç ödeme durumunda kalacağı, yani dostlara el uzatmaktan kurtulamıyacağını kesintikle ortaya koymaktadır. Kaldı ki dostlar, kendi ölçüleri içinde dahi cömert davranmamaktadırlar. 1963'de mutabakata varılan 252 milyon dolarlık Konsorsiyum kredisinin, ancak 102 milyon doları döviz olarak verilmiştir. Bunun da 71.5 milyon dolarlık büyük kısmı, yüzde 2,5 ilâ 3,5 faizli ve ancak 3 ilâ 4 yıl süreli, kısa vâdeli kredilerdir. Dostlar, uzun vâadeli ve serbestçe kullanılabilecek döviz yardımlarından nedense kaçınmaktadırlar. 1963 1963 Konsorsiyum yardımının 120 milyon doları, yâni yarısına yakın bir kısmı, ya proje finansmanı, ya da yardım veren ülkede harcanması zorunlu krediler şeklindedir. Geri kalan 33 milyon dolar, yâni yüzde 13,3 ise borç tecilinden ve ihracat garantisinden ibarettir. Kredilerin ortalama faizi yüzde 3'dür. Geç ve güç verilen bu kredilerin ancak 187,5 milyon doları 1963 yılında kullanılabilmiştir. Bunun kısa vâdeli olan 71.5 milyon doları (Para Fonu ve Avrupa Para Anlaşması Kredileri) sayılmazsa, kullanılabilen kredi miktarı 115,5 milyon dolar olmaktadır. Halbuki 1963 yılında ödenen dış borç taksidi, 31,5 milyon dolar faiz ve 114 milyon dolar ana sermaye olmak üzere, 145,5 milyon dolardır. 1964'de sağlanan toplam Konsorsiyum kredileri, şartları tamamen belli olmamakla beraber, henüz 140 milyon dolar civarındadır. Bu miktar, Amerika, İngiltere ve Almanyanın ek kredileriyle 180 milyona çıkabilecektir. Talebimiz ise 215 milyon dolar idi. Bunun azalan döviz rezervlerimizi takviye ile ilgili 35 milyon dolarlık kısmı reddedilmiştir. 1964 yılında ödenecek borç ise, 35 milyon dolar banker borç olmak üzere 175 milyon dolardır. 1965'de ödenecek dış borç taksitleri ise 215 milyon dolardır. Demek ki, çeşitli ağır şartlara bağlı konsorsiyum kredileri, gerçek bir yardım sağlamadan, eski borçların ödenmesine gitmekte ve sadece borçlunun borç yükünü arttırmaya yaramaktadır. Duyunu Umumiye devrinde de durum pek farklı değildi. Geçmiş yılların dilencilik politikası artık sermayeyi bile kurtaramaz hâle gelmiştir.

Eğer, Batılı dostlar ancak bu şartlarla yardım vereceklerse, böyle yardımlara hayır diyerek, mevcut borçların çok uzun vadeli ve faizsiz bir ödeme plânına bağlanmasını talep etmek, dünya çapında gerçek kalkınma yardımları araştırmak ve iç imkânlarımızı en geniş şekilde seferber etmek, milli menfaatlerimize en uygun düşen dış yardım politikası-

YON

TABLO: I Dış borçlardaki artış ve faiz yükü

Kredi şeklindeki yardımların faiz oranları	DIŞ ODEMELER DENGESİNE: İkinci Beş Yıllık Plân sonunda ulaşılırsa — Faiz % 1	İkinci Beş Yıllık Plân sonunda ulaşılırsa — Faiz % 3	Üçüncü Beş Yıllık Plân sonunda ulaşılırsa — Faiz % 1	Üçüncü Beş Yıllık Plân sonunda ulaşılırsa — Faiz % 3
1) Dönem sonundaki toplam dış borç miktarı (Milyar dolar)	1.8	2.0	2.1	2.6
2) Yeni borçlarda konsolide faiz ödemelerinin payı (Milyar dolar)	100	310	200	660
3) Faizlerin toplam borca, yâni 2) nin 1) e oranı	% 5	% 15	% 9	% 26
4) *Faizin 1962 den sonraki borç miktarı artışına oranı.*	% 11	% 27	% 16	% 39

YON'UN NOTU: Dış ödemelerimizi, bugünkü gidişe göre mücize sayılacak bir çaba sonucu, 1972 de, ya da 1977 de dengeye kavuştursak dahi, ağır bir borç yükünden kurtulmak mümkün olmayacaktır. Yeni dış kredilerin faizleri ortalama % 3 ü bulmaktadır. Bu faiz oranıyla 1962 de 900 milyon dolar olan dış borçlar, 1967 de 1,6 milyar dolara yükselecektir. Dış ödemelerde 1972 de denge sağlasak dahi, borç 2 milyar dolar olacaktır. Dengeye 1977 de ulaşırsak, borç miktarı 2,6 milyara erişecektir. Bu borcun 660 milyon dolarını, borçlanmaların faizini ödemek için yapılan borçlanmalar teşkil etmektedir. Yeni borçlanmaların % 39 u faize gitmektedir. Bugünkü tarzda borçlanmalara paydos demek ve mevcut borçları gerçekçi bir ödeme plânına bağlamak zamanı çoktan gelmiştir.

Beş Yıllık Kalkınma Plânına göre, *yılda 280 milyon* dolar tutarında dış yardıma ihtiyaç vardır. Yalnız bu tahmin, yeni yardımların çok elverişli şartlarla sağlanacağı faraziyesine dayanmaktadır. Plân, kredilerin, 40 yıllık vâde ile verileceğini, ödemelerin 10 yıllık bir devreden sonra başlayacağını ve faizlerin *yüzde 1'i aşmayacağını öngörmüştür*. Bu şartlar altında, birinci ve ikinci Beş Yıllık Plân devrelerinde, yeni krediler için bir ödeme yapılmayacaktı. Ancak, 1967'den sonra - o da 10 milyon dolar kadar - ek bir faiz konusu bahis konusuydu. Ne var ki, 1963 denemesi, bu faraziyelerin doğru *olmadığını göstermektedir*. 1963-de sağlanan Konsorsiyum kredilerinin ortalama faiz oranları bir hayli yüksektir ve ödeme süresi umulduğundan çok kısadır. 1963 yılı kredilerinin ortalama faizi yüzde 3 civarındadır. Ağırlıklı ortalama ödeme süresi 17 yıldır. Odeme yapılmayacak devre 4,5 yıldır. Para Fonu ve Avrupa Para Anlaşmasının kısa vâdeli kredileri hesaba katılmazsa, ödeme süresi 25 yıl, ödeme yapılmayacak devre 7 yıl olmaktadır.

Konsorsiyum kredileri, 1963 ortalama şartlarıyla verilmekte devam ederse, dış yardım ihtiyacı şimdiki tahminleri aşacaktır.

1963 durumu, Plân devresinde yeni ödemeler yapılmayacağı faraziyesini yıkmıştır. Borç hacmi ve faiz ödemeleri önemli ölçüde artacaktır. Gelecekteki faiz yükünün hesabında, 1963 ortalama faiz şartları esas alınırsa, 1963-de 30 milyon dolar olan faiz ödemeleri, 1967 yılında 40-45 milyon dolara yükselecektir. Ek faiz miktarı, *10-15 milyon dolardır.*

Eski borçlara yenilerinin eklenmesile borç hacminin artması, borç taksitlerini de ağırlaştıracaktır. Sâdece, 1963 yılında alınan krediler, Kalkınma Plânının son dört yılında 80 milyon dolar yeni borç ödenmesini gerekli kılmaktadır.

Eğer, 1963 yılındaki kısa vâdeli borçlanmalar, ileride de yeni kısa vâdeli borçlanmalarla karşılanacaksa, Konsorsiyum devamlı olarak daha önceki yılların açığı meselesile yüzyüze gelecek ve her yıl tartışılacak yardım miktarı büyüyecektir. Eğer 1963 şartları devam ederse, 1966/67 de yıllık *ek yardım ihtiyacı 50-60 milyon* dolar olacak, daha sonraki yıllarda ise bu miktar çok daha yükselecektir.

Heyet, Türkiye'nin ödemeler dengesi projeksiyonlarını kalem kalem inceledikten sonra, ilk Beş Yıllık Plân devresi zarfında yıllık yardım ihtiyacının 320 ilâ 340 milyon dolar civarında olacağını hesaplamıştır. Asgari tahmin olan 320 milyon dolar, plân tahmini olan 280 milyondan 40 milyon dolar fazladır. Bunun 30 milyonu, Konsorsiyumun net yardımını arttırmaksızın, kısa ve orta vâdeli yeni borçlar karşılamak içindir. Eğer dış ticaret açığı tahminleri çeşitli sebeplerle gerçekleşmezse, dış yardım ihtiyacı 340 milyon dolara çıkabilecektir.

İlk iki yıl zarfında Konsorsiyumdan istenen yardım taleplerinin, ihtiyacın çok altında olması, önceden taahhüt edilmiş yatırım kredilerinin mevcut olması yüzündendir. (Plân devresi başında henüz kullanılmamış 210 milyon *dolar proje kredisi vardı). Bu* yatırım kredileri 1965/66 yılından itibaren tükenince, Konsorsiyum ilk iki yıla nazaran çok daha yüksek yardım taleplerile karşılaşacaktır.

GELECEKTEKİ BORÇ DURUMU

1962 yılında dövizle ödenecek borç miktarı, 900 *milyon dolar* idi. Plân devresinde, dış ticaret ve diğer cari ödemeler açık vermekte devam edeceğinden, borçlar önemli ölçüde artacaktır. Bu durumda, 1963-67 devresinde ödenmesi gerekli olan 567 milyon dolar eski borç, yeni kredilerle karşılanacaktır. Ayrıca, câri açığın finansmanı için, zirai fazla, özel sermaye ve önceden taahhüt edilmiş yatırım kredileri gibi yardımların dışında 600 milyon dolar civarında yeni borçlanmalara gitmek lüzumu vardır. Bundan başka, Kalkınma Plânı yeni kredilerin ek faiz yükünü öngörmemiştir. Muhtemelen yüzde 3 civarındaki ek faiz yükü, Plân devresinde 75 milyon Dolar ek finansmanı gerektirecektir. Böylece dış borç miktarı, Beş Yıllık Plân sonunda, 1,5 ilâ 1,6 milyar dolara yükselecektir.

Borçların artışını önlemek için, ihracat, turizm, v.s. gibi gelirlerin daha hızla artması suretile, câri ödemelerde bir fazlalık sağlanması gereklidir. Câri açık, halen olduğu gibi yeni borçlanmalarla kapatıldığı müddetçe, borçlar artmakta devam edecektir.

Kalkınma Plânı, «... Türkiyenin onbeş yıldan beri, muhtemelen ikinci beş yıllık dönem sonunda, yardım şeklindeki istisnai finansman kaynaklarına muhtaç olmadan gelişebilecek *hâle* gelmesi mümkündür. Türkiye'nin onbeş yıllık gelişme politikasının dış denge hedefi, dış ödemeleri yüksek bir ticaret hacminde dengeye getirmektir» demektedir. (S. 41)

1967 yılı sonunda câri açığın (zirai fazla hariç) hâlâ 200 mil*yon dolar civarında kalacağı he*saplandığına göre, İkinci Beş Yıllık Pâln sonunda, dış ödemelerin dengeye kavuşturulabilmesi için, açığın beş yılda giderilmesi gerekecektir. Bu da, 1967'den sonra turizm ve ihracat kazançlarında «son derece iyimser» tahminler yapılmasına ihtiyaç gös*termektedir. Şöyle ki, ithalât ar*tışı yüzde 5 oranında kalacağı farzedilirse, İkinci Beş Yıllık Plânda ticaret açığının yüzde 50 azalması için, ihracatın yılda yüzde 11 oranında artması gereklidir. Geri kalan yüzde 50'nin kapanması da turizm gelirlerinin 1967'de 50 milyon dolardan 1972 de 150 milyon dolara çıkmasına bağlıdır. Eğer ticaret açığında bir değişiklik olmazsa, turizm geliri 250-300 milyon dolara ulaşmalıdır. (Turizm geliri halen 10 milyon dolar civarındadır).

Câri ödemeler açığında böyle hızlı bir düzelme gerçekleştirilebilse dahi, dış borçlarda 300 ilâ 500 milyon dolar bir artış olacak ve İkinci Beş Yıllık Plân sonunda, dış borçlar 1,8 ilâ 2 milyon dolara yükselecektir. Bununla beraber, cari ödemelerde dengenin üçüncü Plân Devresi sonunda, yâni 1977 yılında gerçekleştirilmesi, daha gerçekçi bir faraziyedir. Fakat, câri açığın 5 yıl daha devamı borçlanmaların artmasına yol açacaktır. Böylece borçlar, faiz yüzde 1 olursa 2,1 milyara, yüzde 3 olursa 2,6 milyar dolara çıkacaktır.

Bu durum, yeni borçlanmalarda, faiz oranının önemini ortaya koymaktadır. Şöyle ki, 1962'de dış borç 900 milyon dolardır. Eğer yeni borçlanmalarda ortalama faiz oranı 1963'de olduğu gibi yüzde 3 olursa, 1977'de dış borç 1,7 milyar artarak, 2,6 milyar dolara yükselecektir. Bunun 660 milyon doları borçların faizlerinden ileri gelmektedir. Bu miktar, toplam borçların yüzde 26 sına, borçlardaki 1962 den sonraki artışın ise yüzde 39'una eşittir. Demekki, 1,7 milyar borç artışının 660 milyonu, yani yüzde 39'u faizdir. Yeni borçlanmaların faizi yüzde 1 olsa, 1977'de borcumuz, 2,6 milyar verine 2,1 milyar dolar, yâni 500 milyon dolar az olacaktı. Tablo I bu durumu göstermektedir.

Tablo II'de ise, ödeme dengesi sağlandıktan sonra, faizlerile birlikte ödenmesi gerekli olan yıllık dış borç taksitleri gösterilmiştir. Tahminlerde 3 farklı şıkka yer verilmiştir. A şıkkı, Türk Hükûmetinin dayandığı ilk *faraziyedir*. C şıkkı, 1963 Konsorsiyum Kredilerinde uygulanan şartlardır. B şıkkı ise, A ve C şıklarının ortalamasıdır.

Tablo, ödeme süresinin ve faiz oranının borç yükünün artışında nasıl önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Dış ödeme dengesi üçüncü Beş Yıllık Plân dönemi sonunda sağlandığı takdirde, A şıkkına göre 1978-82 devresinde yılda 80 milyon, C şıkkına göre 200 milyon dolar borç ödemek gereklidir.

Bu tabloların ışığı altında OECD Heyetinin vardığı sonuçlar şunlardır: «Tahminler, daha çok kötümser sonuçlara sevketmektedir. Herşeyden önce, eğer krediler C şartına uygun olursa, (25 yıl vâde, yüzde 3 faiz ve 7 bekleme yılı) Türkiye Kalkınma Plânı'nın ilk 10 veya 15 yılında, dış yardıma muhtaç olmayacak bir duruma gelemez. İkinci veya üçüncü Beş Yıllık Plânı takip eden yıllarda, cârî ödemeler fazlalarından veya normal sermaye akımlarından 150 ilâ 200 milyon doları borç ödemelerine ayırmak, erişilmesi hemen hemen imkânsız bir hedef sayılmalıdır. Eğer krediler, faiz haddi aynı kalmak şartile 40 yıl için verilseler de, (B şartı) durum pek farklı olmayacaktır. Borç taksidi, 50 ilâ 60 milyon doları bulan faiz ödemeleri değişmiyeceği için, 100 ilâ 140 milyon dolar civarında kalacaktır.

Hattâ A şıkkının uygulanmasi*le Kalkınma Plânının ilk safhala*rında, daha elverişli şartlarla dış finansman sağlansa bile, Türkiyenin İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı sonunda, dış yardımdan vazgeçebilecek duruma gelebileceği ve vadesi gelen dış borç taksitlerinin daimi veya kısmi tecillerini isteme durumun*dan devamlı olarak* kurtulabileceği hususunda duyulan şüpheler haklı gözükmektedir.

Bununla beraber, dış ödemeler dengesinde, önemli bir cârî fazla sağlamak bakımından, ne kadar zamana ihtiyaç olursa olsun, -ki nihayet bir gün bu yapılacaktır- Türkiye, birinci, ikinci, ve üçüncü plân dönemleri zarfında biriken borçları ödemek için, hayli uzun zaman sermaye ihraç eden bir memleket durumunda kalacaktır.»

TABLO: II YILLIK BORÇ YÜKÜ

Dış yardım şartları (1)	DIŞ ODEMELER DENGESİ: İkinci Beş Yıllık Plân sonunda gerçekleştirilirse — A	B	C	Üçüncü Beş Yıllık Plân sonunda gerçekleştirilirse — A	B	C
	(Milyon dolar olarak yıllık ortalamalar)					
1973 — 1977	50	90	135	—	—	—
1978 — 1982	75	115	150	80	135	200
1983 — 1987	75	115	145	90	145	210
1988 — 1992	70	100	90	90	140	160

(1) A şıkkı: 40 yıl vâde, 10 yıl ödeme yok, faiz % 1. B şıkkı: 40 yıl vâde, 10 yıl ödeme yok, faiz % 3. C şıkkı: 25 yıl vâde, 7 yıl ödeme yok, faiz % 3.

YON'UN NOTU: Dış ödemelerde 10 ilâ 15 yıl içinde, bugünkü gidişe göre mûcize sayılacak bir silkinişle, denge sağlansa dahi, dış borç ödeme derdinden kurtulmak mümkün olmayacaktır. Yeni dış borçlar, en büyük ihtimalle C şıkkına uygun şekilde verileceğine göre, bütün çabalarımıza rağmen 1978-82 devresinde dahi 150 ilâ 200 milyon dolar borç ödemek zorunda kalacağız. Tek urtulus yolu bu tip sömürücü borçlanmalara şimdiden paydos diyebilmektir.

KIBRIS GERÇEĞİ!

İbrahim Çamlı

Her şeyden önce sorulması gereken bir sual vardı: Menderes devrinde Zürih ve Londra anlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Statüsünün bu günkü dünya gerçekleri içinde devam ettirilmesi ne ölçüde mümkündür? Bu soru, şu ana kadar, Kıbrıs meselesine çare aramak düşüncesi ile *açık bir şekilde ortaya atılmış değildir.*

Bizce, anlaşmaları kutsal sayan bir hukuk anlayışından kurtularak bu soru sorulsa ve sosyal ve politik gerçekler içinde bir çözüm yolu aransa idi, Kıbrıs meselesi büyük bir ihtimalle gerek Kıbrıs Türkleri gerek Türkiyenin gerçek çıkarlarına uygun şekilde çözülecek, bugüne kadar çekilen acı, düşülen hayâl kırıklıkları olmayacak, Türkiye Cumhuriyetinin prestiji zedelenmiyecekti. Aralık 1963'den bu yana dizilen olaylar bize hak verecek niteliktedir. Fakat haklı olalım veya olmayalım, meselenin incelenmesine ancak böyle bir sorunun ortaya çıkaracağı gerçeklerin muhasebesiyle başlamaktan başka çare olmadığı da ortadadır. Evvelâ, bugünün politik ve sosyal dünyası nedir, bu dünyaya nasıl bir anlayış hâkimdir, bunları arayalım:

1964 DUNYASI

Bu, âdeta bir yıldızlar sisteminin kurulması gibi, devamlı bir dağılma, yeniden olma ve yeniden birleşme hareketi hâlinde olan, içinde devrim şimşekleri çakan çok fırtınalı bir dünyadır. Bir taraftan balta girmemiş ormanlardaki kurtuluş savaşlarından masa başında imza törenine kadar uzanan bir çizgi üzerinde sıra sıra, renk renk yeni devletler doğarken, diğer taraftan iki büyük kuvvet bloku içindeki devletler kayıtlı bağımsızlıklarından tam bağımsızlıklarına doğru kaymaktadırlar. Diğer bir yanda ise, Kongo'da veya Vietnam'da, milletler büyük devlet etkilerine rağmen siyasi kaderlerini kendileri bulma yolundadırlar. Ve bu büyük parçalanma içinde ve *buna paralel olarak, yeni bir birleşim, bölünmemiş* gerçek bir milletler topluluğuna doğru yeni bir düzenin kurulması hareketi vardır. (1)

Bu dünya, Moskovada bir Ağustos günü nükleer denemeleri durduran anlaşmanın imzalanması ile soğuk harbin devrimizden kesinlikle kapı dışarı edildiği, Fransanın Nato'nun duvarlarını çatır çatır çatırdattığı ve Çin'in Gobi Çölü'nün ötesinde yeni bir komünist kâbesi kurmaya başladığı, Comecon içinde bir Romanyanın Moskovanın iktisadi diktasını reddettiği ve bir elini Pekine, diğer elini Parise uzattığı ve *hoş görüldüğü, bir Kübanın* her şeye rağmen ayakta kalabildiği ve OAS içinde bir Meksikanın da bu Küba için her şeye rağmen «tanımaya devam edeceğim» diyebildiği, küçücük bir Panamanın kocaman bir Amerikayı Kanal statüsü üzerine yeniden eğilmeyi, evet, bir akdi yeniden gözden geçirmeye zorlayabildiği, Robert Kennedynin Varşovada çılgınca alkışlanabildiği, Italyada Katolik Partisi ile Radikal Solun koalisyon kurduğu bir dünyadır.

Ve bu dünya, Anglo — Sakson ve Cermen kızlarının Romanya ve Bulgaristan plâjlarında güneş banyosu yaptığı, Çek ve Macar Halk Cumhuriyeti çocuklarının Londrada kol kola dolaştığı, Sovyet şairi Evtuşenko'ya Pariste bayram yapıldığı, Amerikan piyanisti Cliburn'ün Moskovayı ağlattığı, Rus Balesinin Brodveyde *Amerikan balesinin Bolşoy Tiyatrosunda* dansettiği, feza yarışmasının yerini feza işbirliğinin aldığı ve Amerikan ve Sovyet bilginlerinin Cenevrede dirsek dirseğe atomun sivil hayatta uygulanması yollarını aradıkları dünyadır. Bu dünyada insanlar, Londrada atom bombasını protesto için caddeye oturan yaşlı filozoftan, Asya pirinç tarlalarındaki rençpere ve Danimarkadaki neşeli üniversite talebesine kadar ve bütün tahrikçilere rağmen tam bir sulh dayanışması içindedirler. Bu dünyada, milletlerin başarısı yalnız yapıcılıklarına ve yaratıcılıklarına bağlanmaktadır.

Ve nihayet bu dünyada, devletler arası hukuk, belki de bütün büyük değişim devirlerinde olduğu gibi saf hukuk kabuğundan sıyrılmakta ve yeni bir anlayışa göre ayarlanmaktadır. Bu anlayış her millet için kayıtsız şartsız bağımsızlık ve her millet için ileri bir sosyal düzen emretmekte ve bunların yerine getirilmesini bütün milletlerin kendi işi saymaktadır. Milletlerarası hareketler bu anlayışa göre değerlendirilmekte, muahedeler bu anlayışa göre kalmakta veya düşmektedirler. Amerikanın Rus nüfuz alanı içindeki devletlerin siyasi bağımsızlıklarını, Rusyanın da Amerikan nüfuz alanı içindeki devletlerin iktisadi bağımsızlığını kendi işi sayması ve Birleşmiş Milletlerin, bir iki istisna hariç, bir ırk ayırımı düzeni kurmuş olan Güney Afrika Devletini hep birlikte takbih etmeleri bu anlayışın sonuçlarındandır. Ayni anlayışladır ki, tek partili Bin Bella rejimi, bütün kusurlarına rağmen, tek partili Franko *rejiminden daha muteber sayılmakta, Hindistanın* Portekiz sömürgesi Goya'yı ilhakı bir iki aleyhte ses dışında makbul sayılmakta, Kızıl Çinin bâzı özelliklerine rağmen Hindistana saldırısı öyle sayılmamaktadır. Ve gene ayni anlayış neticesidir ki, Amerikanın silâhlandırdığı Castro aleyhtarı Kübalı mültecilerin arkasından jetlerini Kübaya doğru uçurması büyük gürültüler ve mukavemetler yaratmış, fakat faşist Trujillo rejimi yıkılırken ihtilâlcilere yardım için gambotlarını Dominik sahillerine göndermesi umumi ve sessiz bir tasviple karşılanmıştır.

Modern Dünya olan bu yıldız fırtınasının merkezinde, ister tek partili, ister parlamenter bir siyasi düzen içinde olsun, ister sosyalist, ister sadece reformcu olsun, kalkınmalarını ve rejimlerini toplumcu bir anlayış üzerine oturtmuş, bilek kuvvetile emperyalizmi yenmiş, her türlü dış sömürme ile beraber iç sömürmeleri de bertaraf etmiş veya etme çabasında olan, iç ve dış meselelerini kendi içinde fakat Ikinci Cihan Savaşı sonrasında toplum hayatının her alanında kaçınılmaz ölçü olan bilimin süzgecinden geçirerek çözen, gerektiği zaman dünya meselelerinde yapıcı seslerini duyuran, özgür, Batı ve Doğu Blokları arasında TARAFSIZ, bir kanadı Avrupada Yugoslavya ve Isveçe, diğer bir kanadı Amerikada Meksikaya belki de Uruguaya uzanan genç Afrika ve Asya Milletleri topluluğu vardır.

Bir zamanlar John Foster Dulles'ın inkâr ettiği bu devletler, bugün, küçük devletlerin haklarını kabul ettirmiş ve itibarını yükseltmiş olarak dünya politikasına yön vermektedirler. Tarafsızlık şimdi modadır. Rusya ve Amerika Laos'un tarafsızlığı için elele çalışmakta, Fransa ise bütün Hindi - Çininin tarafsızlaştırılmasını teklif etmektedir. Sovyet politikası ve daha az fakat artan ölçüde Amerikan politikası artık bu topluluğa uymak, hiç olmazsa ona hoş görünmek çabasındadır. Tarafsız devletler bütün dünya meselelerini, kâbeleri olan ve 110 küsur *üyelik arasında en azından 50 oya* sahip bulundukları Birleşmiş Milletlere getirmek ve orada oyları ile etkili olmak çabası ve başarısı içindedirler. Bu topluluğun, her millet için kayıtsız ve şartsız bağımsızlık istemek, milletlerin kurtuluş savaşını desteklemek, fakat bunun dışında her *türlü harbe karşı koymak ve dünya barışı* için çaba sarfetmek ve bunun için de dünya barışını tehdit eden kuvvet bloklarının teşekkülüne ve yayılmasına karşı olmak ve nihayet içeride özel menfaatlerin ve pek tabiî olarak her türlü ırk ayırımının üstünde toplumcu bir siyaset gütmek ve güdenlere yardımcı olmak gibi kendi şart ve niteliklerinden doğan prensipleri bugün dünya politikasına hâkim anlayışın aynidir. Şimdi, bugünkü seyyal, depolarize ve ileri dünya düzeni Tarafsız Blokun eseri mi, yoksa Tarafsız Blok zaten böyle bir istihaleye girmiş olan modern dünyanın sonucu mudur gibi bir soru sorulabilir. Bunun cevabı geleceğin çok daha yetkili siyasi tarih bilgilerine aittir. Yalnız birşey kesinlikle söylenebilir, o da üç Nato'lu garantör devlet ile anlaşmalarına rağmen, Makarios Kıbrısının bu blokun maddeten değilse bile manen bir parçası olduğudur. Bu bizim için maalesef hesaba katmamazlık yapamıyacağımız *1 numaralı gerçektir.*

1964 DUNYASI IÇINDE KIBRIS VE MESELENIN INONU'YE INTIKALI

Zürih ve Londra anlaşmalarının bir taraftan Kıbrısın iç ve dış düzenini kayıtlamakla tam bağımsızlığını zedelemiş olması, diğer taraftan gene bu anlaşmalar gereğince bu düzeni garanti altına almak için iki NATO Devleti Türkiye ve Yunanistanın Kıbrıs topraklarında askerî birlikler bulundurmaları, Garanti anlaşmasının 4. maddesine göre diğer garantör devlet Ingiltere ile beraber müdahale hakkına sahip olmaları ve Ingilizlerin Ortadoğu üslerini burada bulundurmaları ve bu suretle Kıbrıs'ın NATO strateji çenberi içine girmesi ve tarafsızlığının fiilen sekteye uğraması, bu anlaşmaların biraz evvel tablosunu çizdiğimiz dünya içinde, özellikle Tarafsızlar ve *Doğu Bloku* tarafından, sempati ile karşılanmaması için yeter sebeplerdir. Kaldı ki, nüfusun yüzde 20'si olan Türk Cemaatinin teşriî mecliste ve idare mekanizmasında bu nisbetin üstünde temsil haklarına sahip bulunmayı ve veto müessesesinin devlet işlemlerini sekteye uğratacak nitelik taşıması, Tarafsızlar ve Doğu ile ayni çizgide olmamakla beraber Amerika ve diğer Batı memleketlerinde de tenkitlere yol açmıştır.

Bir de cemaatlerin özellikleri meselesi vardır: Şu gerçeği de kabul etmek zorundayız ki, *Kıbrıs Rum Cemaati ve bu cemaatin* gerilla kuvvetleri EOKA'nın 1954 yılında Ingiliz Sömürge idaresine karşı açtıkları mücadele, dünya siyaset tarihine bir kurtuluş savaşı olarak geçecektir. Bu, bugün için böyle olduğu gibi, başladığı on sene önce de, ayni senelerde Amerikan casus teşkilâtının Guatamala'da Boston meyve tacirlerinin baskısına karşı koyan bir hükûmeti devirdiği, Rusların Macaristanı kana boyadıkları, Soğuk Harbin bütün kalpleri dondurduğu yıllarda da böyleydi. Çünkü, o yıllarda Hindistan ve Pakistan bağımsızlıklarına çoktan kavuşmuş, Yugoslavya artık bir Moskova peyki olmaktan kurtulmuş, Fransız sömürgeciliği Hindi - Çini'de Vietminh'e yenilmiş, Afrika Devletleri teker teker belirmeye, kısacası bugünkü dünya kurulmaya başlamıştı.

Türk Cemaatinin bu savaşta seyirci kalması, dünya kamu oyunda, Kıbrıs meselesi

KIBRIS ve YÖ...

Görüşlerine geniş ölçüde katıldığımız arkadaş... gi çekici Kıbrıs yazılarını yayınlarken, YON'un... tumunu da kısaca belirtmek isteriz: Gün geç... dır ki, Aralık 1963'den önce, 1959 Kıbrıs statüsünün... müzakerelere girişmeyi reddetmemiz ha... let işlerinin yürütülmesini imkânsız kı... sine karşılık, Türk Cemaatinin sosyal, ekonomik ve... nat altına alacak önemli yeni avantajlar sağlanabilirdi... Atina'ya karşı elinde çok kuvvetli kozlar bulundu... osu ipleri Atina'dan çekilen bir kukla saymasi, ... karios'a her halükârda boyun eğdirebile... şen dünyada Doğu - Batı münasebetle... rak tarafsız ülkelerin gücünü küçümse... bugünkü Kıbrıs çıkmazını yaratmıştır.

Ikinci hata, Kıbrıs meselesini her şeyden önce ... venliğinin sağlanması şeklinde gören Washington ve ... masını isteyen tarafsızlık politikasının ... sonunda Enosis'i destekleyeceklerini de ... mıştır. Washington'a göre Enosis, taraf... cek ve Türkiyeye askeri üs şeklinde ve... yanı sıra, fiilen Amerikan üslerinin ku... ton, Enosis'i Adanın yeni bir Küba ol... iyi koruyan ve Amerika'ya da Kıbrıs'ta ... için kabul etmiştir. Zira çok iyi bilin... juvazisi Kıbrısta bir komünist darbeyi ... cek güçtedir. Bugünkü şartlarda asıl teh... mesidir. Böylece Batılıların çıkarları Yu... birleşmektedir.

Durum bu iken, Türkiyenin meseleyi ısrarla Wa... meye kalkışması, onu Enosis zemini üzerinde ... dâvası, memleketimize verilecek ufak to... mı olacak gibi mânasız bir noktaya gel... «idea» cı emperyalist Yunanistanın nasıl asla ... olduğunu göstermiştir. Bu sebeple memleketimiz ... Enosis'e kesinlikle karşı durmalıdır.

Diğer taraftan, en ufak bir emperyalist emel ... bi bir dâvası olmıyan memleketimiz, Kıbrıs'ta ... değildir. Aksine, Kıbrıs'ın bir askeri üs olarak ... yarın, Türkiyenin güvenliğini tehlikeye atabilir. ... temizlenmiş bağımsız bir Kıbrıs formülü, Enosis'... daha uygundur.

Bağımsızlığın Enosis'e yol açmasını önliyecek ... tün büyük devletler ile bölgedeki devletlerin ... ferans yoluyla Kıbrısın Avusturya gibi tarafsız bir ...

Bağımsız, tarafsız ve askeri üslerden temizlenmiş ... Doğu Blokunun, gerek bütün tarafsız ülkelerin ... dir. Esasen Kıbrıs meselesinde Türkiyenin ... yâni Türk çıkarlarına karşı -, dost olma... Türk çıkarlarına daha yakın- bulunması olmuştur. ... nın dümen suyundan giderek, eninde so... kalmak yerine, Türkiye, bu ters durumu düzeltmeli ... Hükûmetimiz, bütün büyük devletler ile bölge ... Kıbrıs Konferansının toplanmasına yol açacak ... melidir. Kıbrısın askeri üslerden temizlenmiş, ... line getirilmesi tezini savunan bir Türkiye, Maka... bu en büyük kozu, kendi eline geçirmiş olacaktır. ... günkünden çok daha güçlü bir şekilde Kıbrısta ... ral bir devlet kurulması tezini savunabilir ve ...

Kıbrıs konusunda oldukça romantik görünüşlü ... çi Partisi Milletvekillerinden Mallalieu tarafından ... vekili, U Thant'a gönderdiği bir mektupta, Kıbrıs... Birleşmiş Milletlerin bir üssü hâline getirilmesini ... de, Türk topluluğunun haklarını sağlam teminata ... *nin ihtiyaçlarını* karşılayabilir. *Onemli olan,* Kı... dış politikamızın her türlü emperyalizme karşı ...

Birleşmiş Milletlerin «Barış Gücü» mensupları Türk ve Rum bölgeleri sınırında

etrafında yapılan değerler muhasebesinde, aleyhte olmuştur. Rumların mücadelelerini bağımsızlık bayrağı yanı sıra ENOSIS bayrağı altında yürütmüş olmaları Türk Cemaatinin pasif tutumunu haklı göstermez. Zira Türk Cemaati, şartlara uygun şekilde, mukavemet hareketinin Enosis aleyhtarı olan kanadı ile birleşerek ve onları destekleyerek savaşa katılsa idi, belki Enosis'i bertaraf edebilir ve müstemleke idaresinden temizlenmiş adada Rumlarla bilek kuvvetine dayanan bir eşitlik içinde yaşama imkânlarını sağlayabilirdi. Neticesi şüpheli de olsa, tarihî gelişimin emrettiği böyle bir davra-

[illegible]S ve YÖN

[illegible] arkadaşımız İbrahim Çamlı'nın İl- [illegible] YÖN'ün Kıbrıs meselesindeki tu- [illegible] Gün geçtikçe daha iyi anlaşılmakta- [illegible] Kıbrıs statüsünün değiştirilmesi konusunda [illegible] olmuştur. Bu müzakerelerde dev- [illegible] Anayasa hükümlerinin değiştirilme, [illegible] ekonomik ve kültürel gelişmesini temi- [illegible] sağlanabilirdi. Dışişleri Bakanlığımızın [illegible] vehmetmesi ve Makari- [illegible] Londra ve Washington'un Ma- [illegible] düşünmesi ve en önemlisi değ- [illegible] aldığı yeni şekli gözden uzak tuta- [illegible] müzakerelerin reddine yol açarak [illegible]

[illegible] önce askerî üslerinin azami gü- [illegible] Washington ve Londra'nın, üslerin kaldırıl- [illegible] Makarios'a karşı, elinde [illegible] başında teşhis edemeyişimiz ol- [illegible] Kıbrısı NATO toprağı hâline getir- [illegible] verilecek tâvizler, aslında İngiliz üslerinin [illegible] imkân verecektir. Washing- [illegible] önlemekten çok, askerî üsleri en [illegible] sağlayan ideal formül olduğu [illegible] ki. Kilise EOKA ve Rum bur- [illegible] bugünkü şartlarda rahatlıkla önleyebile- [illegible] Adadaki askerî üslerin kaybedil- [illegible] emperyalizmi ile, yâni Enosis ile

[illegible] Washington ve Londra'da çöz- [illegible] müzakerelere zorlamış ve Kıbrıs [illegible] parçası tapulu mu, yoksa kiralık [illegible] Halbuki son olaylar, «Megalo [illegible] asla güvenilemiyecek sözde bir müttefik [illegible] Yunan emperyalizmine, yâni [illegible]

[illegible] emel gütmeyen ve toprak ilhakı gi- [illegible] Kıbrıs'ta askerî üslerin tesisi ile ilgili [illegible] olarak mütalâa edilmesi, bugün değilse [illegible] atabilir. Bu sebeple, askerî üslerden [illegible] Enosis'in aksine menfaatlerimize çok [illegible]

[illegible] en güvenilir formül ise, bü- [illegible] devletlerin katılacağı milletlerarası bir kon- [illegible] gibi tarafsız bir statüye kavuşturulmasıdır. [illegible] temizlenmesi bir Kıbrıs formülü, gerek [illegible] desteğini sağlayacak [illegible] Türkiye'nin [illegible] Enosis'çi [illegible] ise Enosis aleyhtarı yâni [illegible] olmuştur. Bu ters durumda Amerika [illegible] Enosis'i kabullenmek zorunda [illegible] ve ondan yararlanmalıdır. [illegible] bölge devletlerini biraraya getirecek bir [illegible] yol açacak diplomatik teşebbüslere giriş- [illegible] tarafsız ve bağımsız bir ülke hâ- [illegible] Türkiye, Makarios'un gücünü teşkil eden [illegible] olacaktır. Bu kor sâyesinde Türkiye, bu [illegible] Kıbrısta tarafsız, bağımsız fakat fede- [illegible] ve bu tezi kabul ettirebilir.

[illegible] görünüşlü bir başka formül, İngiliz İş- [illegible] tarafından ortaya atılmıştır. Bu millet- [illegible] Kıbrısın «milletlerarası toprak» ve [illegible] istemiştir. Bu tip bir formül [illegible] sağlam teminata bağlamak şartıyla, Türkiye- [illegible] olan Kıbrıs politikamızın ve bütün [illegible] karşı bir mihraka oturtulmasıdır.

YON

[illegible] kaçınma sorumluluğunun, ne ölçüde o arada cemaatleri bölme politikası güden İngilizleri adım adım tâkip etmekle meşgul Menderes Hükûmetinin, ne ölçüde Türk Cemaati liderlerinin olduğu üzerinde ayrıca durulacak bir konudur.

Türk Cemaati liderlerinin Kıbrıs statüsü meydana geldikten sonra da yapıcı bir zihniyet içinde olmadıklarına ait bir itham vardır. Rauf Denktaş'ı hedef tutan bu ithamı, Devrim Hükûmetinin Kıbrıs Büyükelçisi Emin Dirvana Milliyet'te yayınladığı bir yazısında yapmıştır.

Dirvana Kıbrıs'daki cemaatler arası münasebetleri aşağıdaki şekilde tarif etmekte:

«... Ben orada bulunduğum süre zarfında, ne bir Türkün Rum ateşi ile burnu kanamış, ne Türk evleri yakılıp yıkılmış, ne de Türkiyenin Kıbrıstaki hakları tanınmazlık edilmiştir. Bilâkis, Denktaşın da bileceği gibi, bugün Türkiyenin notalarını geri çevirme cür'etini kendinde gören Makarios, kendisini ziyarete giden Türk sefirinin *tavsiye ve tenkitlerini can kulağı ile dinler*, veya hiç olmazsa böyle görünür, sefirin *otomobili kapısından ayrılana kadar binek* taşında esas vaziyetinde beklerdi.»

Ekonomik bakımdan kaderlerine terkedilen Kıbrıs Türkleri

Ve bu tablo içinde Denktaşın tutumunu şöyle anlatmaktadır:

«... Kıbrıs'ta diğer bir görevim de, Türk Cemaatinin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına yardım etmekti. Cemaat Meclisi Başkanı sıfatıyla, Denktaşın başlıca sorumluluğu da bu konularda idi. Çünkü bu kalkınmanın bütün mekanizması, yani okullar, sportif, sosyal ve kültürel dernekler, Kıbrıs'ta çok şumullü olan *kooperatif* teşkilâtı, evkaf malları ve İngilizlerden tazmi*nat olarak alınan 1,5 milyon sterlinlik* evkaf parası, ve her sene Türkiyeden yapılmakta olan önemli malî ve aynî yardım bütün bu imkânlar, merkezî hükûmetteki Rum çoğunluğunun her türlü müdahalesinden tamamen âzade bir şekilde çalışmak yetkisine sahip olan Cemaat Meclisinin uhdesinde ve Denktaş da bunun «değişmez» başkanı idi. Denktaşı ve etrafına kendi topladığı arkadaşlarını bütün enerji ve çabalarını Büyükelçilik kadrosuna binbir müşkülâtla temin edebildiğim maliye, kültür, ticaret ve ziraî kredi müşavir ve ataşelerinin ve zaman zaman Türkiyeden celbedilen diğer uzmanların da desteği ile bu istikamette toplamağa aylarca nafile yere uğraştım. Ama onun aklı fikri bu işlerde değil, hırsım[illegible], [illegible] mütemadiyen Rumlarla didişmekte idi.»

Yetkili bir kimse tarafından söylenen bu sözlerin önemi büyüktür. Zira bu sözler, Türk liderlerinin temel meseleyi teşkil eden kalkınma dâvasıyla ilgilenmediklerini ve lehlerinde olan ve böyle olduğu için de *yerilen bir düzen içinde bile yapıcı bir zih*niyetle çalışmadıklarını göstermektedir. *Kıbrıs Türk Cemaati liderlerinin sorumlu*luk konusunun bir gün tam olarak aydınlanacağına şüphe yoktur. Bu yazı çerçevesi içinde söylenecek tek şey, bu durumun da dünya kamu oyunda lehimize bir not ilâve etmediğidir.

Şimdi şu sorular sorulabilir: Makarios, Aralık 1963'den önce, ister iyi niyetle sadece tashih için olsun, ister kötü niyetle toptan bozmak için olsun, Kıbrıs düzenini zorlamaya başladığı ve mesele hükûmetin karşısına geldiği *zaman*, dünya politikası iklimi ve bu iklimin içinde Kıbrıs Statüsünün *nasıl değerlendirildiği* Ankarada bilinmiyor muydu? Ve bu statünün muhafazası için dünya arenasına çıkıldığı zaman Makarios'un sadece bir kasaba papazı olmadığını göstereceği; lehine işliyebilecek büyük dünya akımlarını gayet iyi bildiği ve bunlardan istifade edebileceği; arkasındaki Yunanistandan başka bir omuzunu tarafsızlar kampındaki dostlarına, diğer bir omuzunu Sovyetlere dayayabileceği ve bu böyle olduğu ve Kıbrıs da resmen NATO'da bulunmadığı için meselenin üç garantörün dar akti çerçevesi içinde veya NATO'da veya *sadece Türkiye ile Yunanistan arasında* hallini önleyeceği; dünya meselelerinin, böl*ge anlaşmalarına rağmen*, genellikle Birleşmiş Milletlerde ele alındığı ve en ufak harp kıvılcımlarının bile Güvenlik Konseyinde söndürüldüğü; açık muhasamatın, hele yayılma istidadında olan bir çatışmanın dünya kamu oyunda sert bir mukavemet yaratacağı ve bu yüzden müdahale hakkının kullanılmasının şüpheli olacağı ve bütün tezimizin üstüne oturtulacağı «Pacta Sunt Servanda», akitler riayet içindir.» prensibinin yeni dinamik sosyal ve politik değer*ler karşısında* Kıbrısa *uygulanmasında* güçlük çekileceği ve olayların zoru ile bu statünün *temelindeki muahedelerin tedricen* zorlanacağı ve nihayet diğer NATO müttefiki Yunanistanla olan bağlantıları bir yana, dünya eğilimine bir derece uymak zorunda olan Amerika'nın da Türkiye'ye bir yere kadar yardım edebileceği, Amerika'yı bir soğuk harp manevrası içinde Rusya'ya karşı kullanmanın artık pek güçleştiği, bilâkis bir Türk - Rum çatışmasında Rusya ve Amerika'nın bu çatışmayı birlikte durdurabilecekleri ve bu büyük yalnızlık içinde son *merce olarak gidebileceğimiz müslüman dev*letlerin büyük kısmının her şeyden evvel *tarafsız ve bize muğber* oldukları kestirilmemiş miydi? İçinde yaşadığımız dünya hiç mi bilinmiyordu?

Olaylar ve bir beyanat göstermiştir ki, hayır. *Bu beyanat Time dergisine verilen* ve belki de daha evvel ajanslara aktarıldığı *için dergi* tarafından yayınlanmayan İnönünün meşhur demecidir. Bu demeçte İnönü ezcümle yeni bir dünyada kendimize yeni bir yer arayacağımızı söylemişti. Bu demeç sırf taktik sebeplerle verilmiş olsa bile, Kıbrıs meselesinde esasta bir görüş hatasını aksettirmektedir. Zira, İnönünün Kıbrıs tezinde yeni destekler bulmak için kendisine yer ve dost aradığı düzen aslında bu teze karşı olan düzendir. Meselenin yüzeyde, çıkar alışverişlerine dayanan dostluk*larla değil, fakat temelde, prensiplerle çö*zülebileceğini bilmek gerekir. Bunu daha da genişleterek diyebiliriz ki, genel olarak bütün bir dış politika da, bir gün bu devleti red veya birgün şu devleti kabul, Rus salatasını Amerikan salatası veya Amerikan usulü istakozu Rus usulü istakoz yapmakla değişememekte, felsefeye inilmesi gerekmektedir. Bunlara ilerde daha uzun olarak değineceğiz.

Asıl sorulacak soru, bunların neden bilinmediğidir.

Kıbrıs, Devrim ve İnönü Hükûmetlerine, yanlış ve ömrü olmayan bir çözüme bağlanmış bir mesele şeklinde gelmiştir. Dış meselelerde, Menderes devrine nazaran biraz daha bağımsız davranacağı beklenen, *fakat ihtilâl sonrası büyük iç gaileler için*de bunalan İnönünün bu meseleyi gerekti*ği gibi deşemeyişinin sebebi ancak etrafın*daki yetersiz teknik kadroya bağlanabilir. Bu kadro ki arızî bir mesele olan Hint - Kızılçin budut çatışmasına Hindistana bir genel taarruz teşhisi koymuş, İngiliz ve Amerikan silâh yardımının daha çok Hindistanın tarafsızlığını zedelemek amacıyla yapıldığını ve Hindistanın da aldığı yardımı Pakistanla olan kuvvet dengesini lehine bozmak için kullandığını takdir etmeden Türkiyeyi Hindistana askerî yardım kervanına sokmaya kalkmış ve *CENTO'lu dost* Pakistanın itirazı üzerine yüz kızartıcı bir *ricat yapmıştı. Bu kadro diplomasiyi hâlâ* kulis arası kibar manevralardan ibaret sa*yan*, bugün hariciyeciliğin de her iş gibi kesif ve metotlu bir fikrî çaba olduğunu bilim ve gene bilim üzerine oturduğunu fark etmemiş görünen bir kadrodur. Bugün modern bir hariciyenin dünya meseleleri forumunda yeni tezler ve çözüm yolları getiren bir diplomatlar heyeti olduğu gibi, içerde bir laboratuvar titizliği içinde çalışan teknisyenler ekibi vardır. Böyle bir hariciyemiz olsaydı ve İnönüye dünya gerçeklerinin verilerini aktarabilseydi, muhakkak ki *bu devlet adamının o günlerde Kıbrıs me*selesinde tutumu başka olurdu.

Bu tutum ne olabilirdi? Tabii kestirmek güçtür. Akla ilk gelen ve en hafifinden, Kıbrısın iç statüsünde, devlet mekanizmasının daha iyi çalışmasını sağlamak için *gerekli bazı rötuşlara rıza* göstermek olurdu. Yahut daha cesur bir hareketle *Kıbrısı zamanın gerçekleri içine oturtacak* daha ömürlü bir çözüme gitmek olurdu. Meselâ, Kıbrıs herhangi yabancı bir devletle üs veya diğer herhangi bir bağlantısı olmadan tam bağımsız bir devlet hâline getirilebilir ve bu çerçeve içinde azınlıktaki Türk Cemaatinin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesi tam teminat altına alınabilirdi.

Ancak bu şekilde kayıtsız ve şartsız Self Determination'a kavuşan Rum çoğunluğunun bunu ileride ENOSIS'i gerçekleştirmek için kullanması mümkün olabilirdi. Yalnız Self Determination ne kadar zamanımızın prensiplerinden biri ise, bunun başka bir devlete, hele kuvvet *bloklarından* birine mensup bir devlete ilhak için kullanılması da o derece *zamanımızın eğilimle*rine aykırıdır. Ve kanaatimizce, 1961 yılında *Cenevrede Laos Devletinin tarafsızlığı*na karar veren konferans gibi en azından 14 devletin katıldığı, bütün bölge menfaatleri ve bütün ideoloji akımlarının temsil edildiği bir konferans toplamak ve Kıbrısı da tıpkı Avusturya gibi tarafsız bir statüye bağlamak suretiyle ENOSIS bertaraf edilebilirdi. Böyle bir konferansta, dış politikamızın 1950 ile 1960 arasında aldığı yaralara rağmen, modern dünyanın ilk kurtuluş savaşlarından birini yapmış *Millî Misakçı, Atatürk Tür*kiyesi, Megalo İdea'cı Yunanistanın Hele*nizmini yenebilirdi. Kaldı ki, bütün karışık* beyanlarına rağmen ENOSIS'e taraftar olmadığı genellikle kabul edilen Makarios'un bu konuda bizi desteklemesi ihtimal dahilindeydi.

Yazıyı bitirmeden son olarak şunu da belirtmek isteriz: *Aralık 1963 olayları* patlak verip Rumların «Genocide» hareketi *başlayınca iş işten geçmiş ve yanlış bir açı* içine oturtulmuş olan Türk politikası hırpalanmaya başlamıştır. Büyük taktisyen ve barış adamı İnönü, bu yanlış açı içinde mümkün olandan fazlasını yapmayı başarmışsa da, esasında yanlış bir politikanın olumlu sonuçlara ulaşması elbette mümkün değildi.

---

(1) Dünya politikasındaki bu istihaleyi büyük *Batılı yorumcular* bir yıldan beri «Depolarisation — Kutup*lardan kopma» olarak* adlandırmaktadırlar.

GELECEK HAFTA:

1) Türk politikasının gerçekler karşısında hırpalanması ve müdahale hakkı meselesi.

2) Amerika'nın tutumu.

3) 40 yıllık çizgi içinde Türk dış politikası.

4) Çare: Herşeye rağmen *Federal Devlet!*

NATO sözleşmesi ve yargı yetkisi

Prof. Dr. Edip Çelik

KIBRIS olayları Türkiyenin, milletlerarası ilişkileri konusunda bazı gerçekleri ortaya çıkarmış; İkinci Dünya Savaşından bu yana her alanda kaderimizi bağladığımız Amerikanın bu olaylar karşısındaki davranışı hayâl kırıklığıyla karışık bir endişe uyandırmıştır. O kadar ki, bugün Hükûmet çevrelerinde bile «Amerikasız dış siyaset» ten söz açılabilmektedir.

Gerçeklere zamanında bakılabilse ve Amerika ile ilişkilerimiz karşılıklı çıkarlar dengesi gözönünde tutularak kurulabilseydi, bugün ne «aldatılmış dost» psikolojisi içine düşer, ne de Kıbrıs çıkmazında tek başımıza kalırdık. Fakat, kendilerini bilinçsiz bir Amerika hayranlığına kaptıranlardan ileri görüşlü bir politika yürütmeleri beklenemezdi. Nitekim, Bağımsızlık Savaşı sonunda kurtulduğumuz kapitülâsyon imtiyazlarının, «Küçük Amerika» olmak amacına yönelenlerin çağında, «Büyük Dost» umuza yeniden verilmesinde bir sakınca görülmedi. Böylece Amerika, gerek ikili andlaşmalar yoluyla, gerekse Nato çerçevesi içinde, hiçbir Nato üyesi Devletin ülkesinde elde edemediği olağanüstü imtiyazları Türkiyede ele geçirmek imkânını buldu. Bunlardan birini, 1959 yılında hazırlayıp yayınladığımız bir inceleme yazımızda (*) açıkça belirtmeye çalışmıştık. Devletin yargı yetkisini büyük ölçüde kısıtlıyan ve bağımsızlığı ile bağdaşmıyan bu *imtiyazları bir kere daha* söz açmanın uygun olduğu kanısındayız:

Nato kurulduktan sonra, üye devletlerin ülkelerinde görevle bulunan Nato kuvvetlerinin hukukî statüsünü düzenlemek amacıyla bir Sözleşme yapılmıştır. Türkiye 1952 yılında Nato'ya katılmış ve adı geçen Sözleşmeyi 10 Mart 1954 gün ve 6375 sayılı kanunla onaylamıştır.

Nato Kuvvetleri Sözleşmesinin VII nci maddesinin 3/a paragrafı, «resmî vazifenin ifası dolayısıyla bir fiil veya ihmalden mütevellit suçlar» söz konusu olduğunda, yargı yetkisinin gönderen devlet tarafından kullanılacağı kuralını koymaktadır. Ancak, Sözleşmenin İngilizce metnindeki «offences arising out of any act or omission done in the performence of official duty» ve Fransızca metnindeki «les infractions resultant de tout acte ou negligence accomplis dans l'execution du service» terimini karşılıyan ve Sözleşmenin onaylanmasına ilişkin 6375 sayılı kanuna ekli bulunan Türkçe çeviride yer alan bu hüküm sonradan bir kanunla değiştirilmiştir.

Gerçekten, 16 Temmuz 1956 gün ve 6816 sayılı kanun şöyle bir hüküm koymaktadır:

«Madde 1 — 6375 sayılı kanunla tasdik edilen Kuzey Atlantik Andlaşmasına taraf Devletler arasında, Kuvvetlerinin statüsüne dair Sözleşmenin VII nci maddesinin 3/a (ii) bendi aşağıdaki şekilde tatbik edilecektir:

Madde VII, 3/a (ii) — Resmî vazifenin ifası dolayısıyla veya resmî vazifenin ifası sırasında işlenen suçlar yahut ihmali fiil ve hareketler.

Vazife hususunun tâyinine müteallik esaslar gönderen Devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında tesbit olunur.»

Maddeye verilen bu yeni şekil «resmî vazife» kavramını son derece genişletmektedir. Şöyle ki, «resmî vazifenin ifası dolayısıyla» terimi ile «resmî vazifenin ifası sırasında» terimi birbirlerine «veya» kelimesi ile bağlanmış ve böylece bu iki durumun birbirinden ayrı bulunduğu anlamı ortaya çıkmıştır. Bunun ise gönderilen Devletin yargı yetkisini (sırf bu bakımdan) ne derecede genişlettiği ve aksine, ülke devletinin yargı yetkisini ne derece daralttığı açıktır. Gerçekten, maddenin aldığı bu yeni şekle göre, gönderen devletin bir kuvvet veya sivil unsur mensubu tarafından «vazife sırasında» fakat vazife ile ilgisi bulunmayan bir suçun işlenmesi halinde, ülke devletinin yargı yetkisi söz konusu olamıyacaktır. Oysa bu sonuç 6816 sayılı kanunun gerekçesinde değişikliği zorunlu göstermek amacıyla öne sürülen hususlarla da bağdaşmamaktadır. Bu gerekçede, Sözleşmenin İngilizce ve Fransızca metinlerinde kullanılan «in the permormence of official duty» ve «dans l'execution du service» terimlerinin Türkçe metinde bazan «resmî vazifenin ifası dolayısıyla», bazan da «resmî vazifenin ifası sırasında» şeklinde Türkçeye tercüme olunduğu belirtildikten sonra, «halbuki (dans l'execution service) tâbirinin hem resmî vazifenin ifası dolayısıyla ve hem de sırasında mânasına geldiği tesbit edilmiş ve aynı zamanda Nato memleketleri tatbikatı da bu ciheti teyid eylemiş bulunmaktadır» denilmiştir.

«Hem resmî vazifenin ifası dolayısıyla vv hem de sırasında» demek bu iki halin ayrı ayrı değil, fakat birlikte gözönünde tutulacağını söylemektir. Yâni suç resmî vazifenin ifası dolayısıyla ve resmî vazifenin ifası sırasında işlenmiş olacaktır. Maddeyi böyle yorumlamak ve uygulamak gerekirdi. Oysa, 6816 sayılı kanuna dayanılarak Amerika ile yapılan sözde bir anlaşma, Amerikan silâhlı kuvvetlerine bağlı kişilerin işledikleri suçlar bakımından Türk yargı organlarının yetkisini hemen bütünüyle ortadan kaldırmıştır. Şöyle ki: Söz konusu kanun «vazife hususunun tâyinine müteallik esaslar gönderen devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında tesbit olunur» hükmünü getiriyordu. İşte bu hükme dayanarak ve kanunun yürürlüğe girmesinden dört gün sonra, Dışişleri Bakanlığımız tarafından A.B.D. Büyükelçiliğine bir muhtıra yollanmış ve aynı gün adı geçen Elçilik bu muhtırada teklif olunan usulün kabul edildiğini Dışişleri Bakanlığına bildirmiştir.

28 Temmuz 1956 gün ve 4625 sayılı bu yayımlanmamış muhtıranın birinci maddesi ile teklif olunan esas şu idi: **«Amerika Birleşik Devletleri askerî kuvvetlerinin Türkiyede mensup oldukları makamı işgal eden en yüksek dereceli zatın imzasını havi resmî bir vesikada fiilin vazife dolayısıyla veya vazife sırasında işlendiği bildirildiği takdirde bu husus Türk adli makamları tarafından kabul olunacaktır.»**

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile A.B.D. Büyükelçiliği arasındaki bu yazışma, iki devlet arasında mektup teatisi suretiyle yapılmış bir anlaşma niteliğinde sayılmıştır.

Bundan sonraki uygulama ise, Türk yargı organlarının yetkisini felce uğratacak yönde gelişmiş ve bu durum Türk kamu oyunda haklı tepkiler doğurmuştur.

Örneğin, 5 Kasım 1959 günü, Amerikalı Yarbay Morrison, Çankayadaki Amerikan Kulübünden çıkarak arabasına binmiş ve Posta Caddesine 80 kilometre hızla inerken 11 Türk erini çiğneyerek yaralanmalarına sebep olmuş; yaralılardan biri kaldırıldığı hastahanede ölmüştür. 3 Aralık 1959 günlü basından öğrendiğimize göre, Savcılık «tahkikat sonunda, Amerikan makamlarınca sanık yarbay hakkında verilen vazife belgesini kabul etmiş ve dâvanın Amerikan askerî mahkemelerinde görülmesi lâzımgeldiği kanaatine varmıştır». Olaydan hemen önce, Amerikalı yarbayın gazinodan çıktığı ve içkili olduğu iddia edilmişti. Yarbay Morrison'un gazinodan çıktığı ve içkili bulunduğu bilinmekte ise, sırf bu iki hususun tesbiti, Türk mahkemelerinin yetkisi için yeterli idi. Ancak, Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Dışişleri Bakanlığı ile Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği arasında teati olunan muhtıraya dayanmıştır.

Türk mahkemelerinin yargı yetkisini yabancı bir devletin askerî kumandanının kararı ile bağlamak ve bu kararın gerçekte uygunluğunu araştırmak imkânından yoksun bırakmak suretiyle felce uğratan ve bu itibarla da devletin bağımsızlığına önemli bir kısıntı getiren bir anlaşmanın ne 1924, ne de 1961 Anayasaları sistemi içinde ve üstelik mektup teatisi yoluyla yapılabileceğini kabul etmiyoruz.

Suç teşkil eden fiilin resmî görevle bağlantısını tesbit için, söz konusu Muhtırada teklif ve kabul olunan esas, 6816 sayılı kanunun gerekçesiyle de çelişme içindedir. Çünkü bu gerekçede «... vazife cihetinin tesbit ve tâynine müteallik tatbikatın diğer Nato memleketlerindeki tatbikata uygun hale getirilmesi maksadıyla işbu kanun lâyihası hazırlanmıştır» denilmektedir. Oysa, diğer Nato ülkelerindeki uygulama, muhtırada teklif ve kabul olunan usulün aynı değildir.

Örneğin Büyük Britanyada, Nato Kuvvetleri Sözleşmesinin uygulanmasını sağlamak amacıyla çıkarılan kanunda, suçun resmî vazife dolayısıyla ve resmî vazife sırasında işlenmiş olup olmadığını İngiliz mahkemelerinin tâyin edeceği belirtilmiştir. Bu kanuna göre, gönderen Devlet Komutanının, suçun resmî vazife ile ilgisi hakkındaki belgesi, **aksi ispat olunmadığı takdirde**, karine addedilecektir. Bu hüküm gönderen Devlet Komutanının suçun vazife ile ilgisi hakkındaki belgesinin kesin olacağı hususundaki bir teklifin Parlâmentoda tenkidle karşılanması üzerine kabul edilmiştir.

Demek ki Nato Kuvveteri Sözleşmesinin İngilteredeki uygulamasında, suçlunun bağlı bulunduğu kuvvet komutanının suçun vazife ile ilgisi hakkındaki kararı ve belgesi kesin sayılmamakta; İngiliz mahkemeleri önünde bunun aksi ispat edildiği takdirde, bu belgenin, yargı yetkisinin tâyini bakımından hiçbir değeri kalmamaktadır.

Kanaatimizce tek uygun ve doğru yol da budur. Zira bir devletin kendi ülkesi üzerinde yargı yetkisini kullanma hakkı, genel kural olarak, o devlete aittir; bu hak devlet bağımsızlığının tabiî bir sonucudur. Yabancı bir devletin bu ülke üzerinde sınırlı ve belli hallerde yargı yetkisini kullanabilmesi, olağanüstü bir durumdur. Memleketimizde de, uygulamanın bu yolda olması ve gönderen devlet komutanının suçun vazife ile ilgisi hakkındaki belgesinin, ancak aksi ispat edilmediği takdirde, bir karine sayılması gereklidir.

Ayrıca, gerek 6816 sayılı kanun, gerekse bu kanuna dayanılarak yapılan Muhtıra, hukuk yönünden, sakat tasarruflardır. Şöyle ki: 6816 sayılı kanun Nato Kuvvetleri Sözleşmesinin bir hükmünü değiştirmektedir. Oysa adı geçen Sözleşme çok taraflı bir sözleşmedir ve ancak taraflar arasındaki bir *anlaşma ile değiştirilebilir.* Nitekim sözleşmenin XVII nci maddesi: «Akit taraflardan herhangi biri, her zaman bu sözleşmenin herhangi bir maddesinin tâdilini talep edebilir. Böyle bir talep Kuzey Atlantik Konseyine yapılacaktır» demek suretiyle tâdil usulünü düzenlemiştir. Tâdil ancak bu usule uygun olarak yapılabilir ve gerçekten, bir milletlerarası hukuk tasarrufunun (sözleşmenin) bir iç hukuk tasarrufu ile (kanunla) değiştirilmesi hukuk tekniği bakımından mümkün değildir. Bunun gibi, sözleşmenin XX nci maddesinde muteber metinlerin İngilizce ve Fransızca metinler olduğu açıkça belirtilmiştir. 6375 sayılı kanuna ekli olarak T.B.M.M.'nden geçen Türkçe metin, sözleşmenin resmî ve muteber metni olmayıp, bir çevirisi niteliğindedir. Türk yargıcı bu Türkçe metni ancak orijinal ve muteber metinlerin tam ve sâdık bir çevirisi olduğu takdirde uygulayabilir. Türkçe metnin *orijinal ve* muteber metinlerden farklı olduğu iddiası karşısında, hattâ bunu re'sen tesbit ettiği takdirde, Türkçe metni bir tarafa bırakmak ve muteber metinlerden birine müracaatla bunu uygulamak zorundadır. Böyle hareket etmekle de yabancı bir hukuk düzeninin kaidesini uygulamış olmaz; zira sözleşme — 1924 Anayasası uyarınca — bir kanunla onaylanmış, yâni iç hukuk bakımından bir kanun niteliğini almıştır ve kanun niteliğini alan sözleşmenin XX nci maddesi muteber metinlerin Fransızca ve İngilizce olduğunu açıkça söylemektedir.

Muhtıranın sakatlığına gelince; belirttiğimiz gibi, bunun dayanağı, 6816 sayılı kanunun «vazife hususunun tâyinine müteallik esaslar gönderen devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti arasında tesbit olunur» hükmüdür. Bizce bu dayanak sakattır; çünkü 1924 Anayasası sistemi içinde — ve hiç şüphesiz 1961 Anayasası uyarınca da — bağımsızlığın kısıtlanması ile ilgili bir konuda Hükûmete anlaşma yapma yetkisi tanınması mümkün değildir.

Hukuk açısından sakatlığı açık bulunan bu tasarrufların ve bağımsız devlet kavramı ile bağdaşmıyan uygulamanın düzeltilmesi, 27 Mayıs Devriminden sonra söz konusu olmaya başlamıştı. Aradan uzun bir süre geçtiği halde durum değişmemiştir. Bağımsız bir devlet olmak iddiasında isek, milletlerarası ilişkilerimizi bu çeşit kapitülâsyon imtiyazlarından kurtarmak zorundayız.

(*) NATO Kuvvetleri Sözleşmesine göre, Kaza Salâhiyetinin Kullanılması, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XXV, sayı: 1-4 s. 55. 93.

«AMERİKALI ÇOCUGUNU ÇİGNEDİ, HESAP SORAN YOK»

Hürriyet gazetesinde 16.9.1964 günkü nüshasında, «Serbest Kürsü» sütununda şu yazı çıktı:

Geçenlerde gazeteler yazdı. Yalovada sarhoş bir Amerikalı, üç çocuğumuzu ezmiş, bunlardan biri derhal ölmüş, diğerleri koma halinde hastahaneye kaldırılmış. Olay hakkında fikrim var. Bizzat içinde bulunuyorum. Şimdi elini kolunu sallayarak dolaşan Amerikalı George N. Bailey'e adli makamlar birşey yapamamaktadırlar. Sebebini sorarsanız, Amerikalı kaza sırasında vazifelidir. Daha evvel yapılan anlaşma gereğince, Türk Adliyesinin bunlar hakkında yapacağı birşey yoktur. Bu Amerikalı gerçekten de vazifeli miydi? Amerikalı karakolda verdiği ifadede saat 17 den 21 e kadar N.C.O. adlı klüpte içtiğini açıklamıştır. Bu adamın vazifesi, klüpte oturup 4 saat içki içmek midir? Kaldı ki, Amerikalı kazayı gece evine giderken işlemiştir. Hem canım bırakın, vazifeli dahi olsa... Yâni bunlar önüne geleni çiğnesin, öldürsün, kimse dokunmayacak. Şimdi söyleyin, çiğnenen çocuklarımızın hesabını kim soracak? Bu, memleketimizde yarısına dahi milletvekillerimizin sahip olmadığı Amerikalı dokunulmazlığı ne zamana kadar devam edecek?

O. Namık Güner, Pazaryolu 24— Yalova (Çiğnenen çocuğun babası).

Yozlaştırılan Sosyalizm

Aziz Nesin

MİLLİ Türk Talebe Birliğinin «Milli Gençlik» adıyla çıkardığı bir yayın organı var. Bu «*Aylık düşünce ve sanat dergisi*» nin Haziran - Temmuz 1964 sayısında «Milli Gençlik Anket Kolu» nun düzenlediği bir anket çok ilginçtir. «Üniversiteliler Konuşuyor» başlığı altında yayımlanan bu anketin sorusu şu:

«Sosyalist misiniz? Liberalist misiniz? Neden?» (*).

Bu anket sorusuna, Teknik Okuldan, Edebiyat, Hukuk, İktisat ve Eczacılık Fakültelerinden yirmi beş üniversiteli cevap vermiş. Cevapların özetle sonuçları şöyledir:

Yirmi beş üniversiteliden yalnız biri liberal olduğunu söylüyor, biri de asker olduğundan cevap vermiyor. Geri kalan altı üniversiteli karmadüzenci, ya da ortayolcu olduklarını söylüyor. Yirmi beş üniversiteliden on yedisi de açıkça ve gerekçeleriyle sosyalist oldukları cevabını veriyorlar.

Öyle sanıyoruz ki, herhangi bir aydınlar topluluğunda böyle bir anket açılmış olsa, aşağı yukarı bu, ya da buna yakınsak bir sonuç alınacaktır. Bu anketin sonucuna göre değerlendirirsek, üniversitelilerimizin yüzde altmış sekizi sosyalisttir. Geri kalan yüzde yirmi beşi ortayolcu ve yüzde dördü de liberaldir. Bu üniversiteliler pek yakın bir gelecekte Türkiyenin yönetimini ellerine alacaklar, sorumlu yerlerde görevleneceklerdir. Bu bakımdan, daha bugünden yüzde altmış sekizinin sosyalist olduğu bir aydınlar topluluğu, Türkiyenin geleceği ve yurdumuzun yarını için çok umut verici mutlu bir gö[illegible]lüştür.

KAFALARDA DEĞİŞİM

Otuz yıl, yirmi yıl, dahası on yıl önce bile üniversiteliler arasında böyle bir anket açılmış olsaydı, sosyalizm bakımından alınacak sonuç hiç de şimdiki olumlu sayıya ulaşamazdı. Daha on-onbeş yıl öncesi sosyalistlik, yurt hainliğiyle bir sayılmaktaydı. Sosyalist olduğunu söyleyip yazmak, kişiye cezaevi kapılarını açan, bir yiğitlik, bir yüreklilik işiydi. On-onbeş yıl öncesinin iktidarları, üniversitelilerin yüzde altmış sekizinin sosyalist olduğunu öğrenmiş olsaydı, belki de Üniversiteleri kapatmaya ya da gerici kökel *değişmelere gidecek tedbirler* alırdı. Demek ki bugün yurdumuzda kafalarda ve anlayışlarda çok önemli ve olumlu bir değişim başlamıştır. Hele sosyalist olduklarını söyliyen üniversitelilerin «Milli Gençlik» dergisindeki sosyalistlik gerekçelerini, nedenlerini de okuyunca, Türkiyedeki anlayış gelişmesinden duyduğumuz mutluluk, yurdumuzun yarınına olan güvenimiz daha da artıyor. Çünkü bu gerekçeler, çok daha ılımlı bir biçimde, bundan on-onbeş yıl önce yayımlanmış olsaydı, bunu yazan ve yayımlayanlar için soruşturma yapılır, kovuşturma açılır ve tutuklu olarak da yargılanma yapılırdı. O zamanlar, bu türlü yargılanmalardan da beraat etmiş olanları anımsıyoruz. Çok yakın bir geçmişte yurt hainliği sayılan ve öyle gösterilen sosyalistliğin, bugün *tersine*, bir yurtseverlik olduğu artık anlaşılmış, ya da anlaşılma yoluna girilmiştir.

Üniversiteliler arasında açılan bu anket, işçiler, memurlar, öğretmenler, tıpçılar, basıncılar, bankacılar gibi değişik iş dallarında uğraşanlar arasında açılmış olsaydı, sosyalist olanların oranının yüzde altmız sekizden aşağı düşeceğini hiç sanmıyoruz.

27 MAYISIN GETİRDİĞİ

Kafalardaki bu ileri anlayış değişiminin ortaya çıkması 27 Mayısla olmuştur. Öyle ki, çoğumuzda bu olumlu değişimin, sanki bir gün *önceki takvim yaprağını koparıp atmakla* birdenbire olmuş sanısı uyanmıştır. «Herşey birdenbire oldu» gibi görünürse de, toplumsal gelişim ve değişim, belli bir günde fışkıracak bir «birdenbirelik» olamıyacağına göre, demek ki yurdumuzda 27 Mayıstan önce, baskı altında gizli kalmış, fışkırıp ortaya çıkamamış bir sosyalizm birikimi vardı. Yoksa bu sonucu başlıbaşına ve birdenbire sağlayan 27 Mayıs değildir. O kadar değildir ki, gazetelerde çıkan 27 Mayısa ilişkin yazıları ve 27 Mayısçıların, MBK üyelerinin anılarını okuyunca, 27 Mayısın hiç de toplumcu bir amacı olmadığını anlıyoruz. Gerçekten de *böyleydi; çünkü, hepimizin bildiği gibi,* 27 Mayıs, yıkılan — belki de olmayan — hukuk düzenini kurmak amacıyla yapılmıştı. Anayasa çiğnenmiş, zaten bozukdüzen olan hukuk düzeni büsbütün bozulmuş, bu ikisinin sonucu olarak da ahlâk kuralları yıkılmıştı. İşte 27 Mayıs, Anayasanın tanınması, hukuk düzeninin kurulması ve toplumsal ahlâk kurallarının geçerli olması amacıyla yapılmıştı. 27 Mayıstan önce bir sosyal devlet özlemi, isteği yoktu, daha doğrusu bu özlemin, bu isteğin varlığı yüzeye çıkmış değildi. Durum böyle olduğu halde, 27 Mayısın zorunlu olarak getirdiği özgürlük havası içinde, toplumsal birikim birdenbire fışkırmış oldu. Öyle ki, Kurucu Meclisin yaptığı ve ulus çoğunluğunun onayladığı İkinci Anayasamızda, artık *salt hukuk devletiyle yetinilemiyeceği, devletin* sosyal görevlerle de yükümlü olduğu ortaya çıktı.

Şimdiye kadarki uygulamalardan, hâlâ Anayasaya aykırı kanunların değişmemiş olmasından, Devletin sosyal ödevler yükümünü yeterince üstüne almamasından ve sayıca büyük partilerin tutumlarından, Türkiyedeki hâkim sınıfların, sosyal devlet kavramından ve sosyal adalet ilkelerinden, yâni genellikle İkinci Anayasadan memnun olmadıkları açık belirtileriyle görülmektedir. İkinci Anayasayı, çıkarlarına ayakbağı olan bir «emr-i vâki» saydıkları her davranışlarından belli olmaktadır.

Sosyalizmin yüzeye çıkıp, birden yayılıp yaygınlaşması da işte bu sırada oldu. Bunca yaygınlaşan sosyalizmin artık eskisi gibi türlü baskı yollarıyla önlenemiyeceğini anlayan sosyal devlet ve sosyal adalete karşı olanlar, bu sefer çok daha kurnaz bir yol tutarak, sosyalizmi yozlaştırmaya çalıştılar. Bu çalışmalarında başarısız olduklarını söyliyemeyiz.

Sömürücü gericiliğin bir önemli niteliği şudur: Her türlü yeni akıma karşı kor, başedemeyince o akımı yozlaştırıp benimser. Atatürkçülük böyle olmamış mıdır? Bugün Türkiyede en çok «Atatürkçüyüz!», «Atam senin izindeyiz!» diye bar bar bağıranlar kimlerdir? Şarkı okunuyor, müzik çalınıyor diye ilkbaşta karşısında oldukları radyo ile başa çıkamayınca, radyo yayımlarını yozlaştırıp ondan yararlananlar kimlerdir?

YAZARLARIN GÖREVİ

Fışkırıp yayılan sosyalizmle başedemiyeceklerini anlıyan çıkarcılar, sömürücüler sosyalizmi yozlaştırma yolunu tutmuşlardır.

27 Mayıstan sonra birdenbire sosyalizmin yayılıp yaygınlaşmasıyla aynı zamanda sosyalizmin yozlaştırılması da başlamış oldu. Sosyalist *yazarların*, sosyalizmin yozlaşmasını önlemek için doğru yolu göstermeleri, dikkati çekmeleri, uyarma görevlerini yapmaları gerekirken, «Hele bir sosyalizm yayılsın» gerekçesiyle çok zaman, bunun tersi yapıldı. «Sosyalizm ya*yılsın, yalnız yasalar önünde değil, kamuoyunda* da meşruiyet kazansın» gerekçesiyle, bu yozlaşmaya gözyumduğumuzu, dahası yardım bile ettiğimizi bilmeliyiz. Öyle oldu ki, toplumsal yerleri ve katları bakımından sosyalizme karşı olan, olmaları gereken sömürücüler bile, bu akımın modasına uyarak şöyle konuşmaya başladılar:

— Biz de sosyalistiz!

— Ben sosyalistim, ama, yüzde altmış...

— Ben yüzde seksen sosyalistim...

Birtakım yazarlar da, sosyalizmin iki yüzlüsü olduğunu yazmakla, bilerek bilmiyerek, bu yozlaşmaya yardımcı oldular.

Reçetelerdeki kimyevi ecza miktarı gibi yüzdeyle sosyalist olanlar, örneğin Parlâmentoda kapitalist bir senatör, Türkiyenin en büyük kapitalistlerinden birinin adını da açıklıyarak, en büyük sosyalistin o kapitalist olduğunu söyledi. Hakkı da vardı. Çünkü yoz sosyalizm anlayışına göre sosyalizm, eski Osmanlı deyimiyle «Fukaraperverlik» tir. Onlara göre, yoksullara acıyan, yoksullara yardım edebilen herkes sosyalisttir.

— Vah zavallı işsizler! Vah zavallı yoksullar!

Böyle olunca, en çok acıyabilen, en çok yardım edebilen en büyük kapitalist, niçin en birinci sosyalist olmasın? «Memleketin âli menfaatleri sosyalizmi icap ettirdiği zaman», en büyük kapitalistler niçin sosyalist olmasınlar? «Memleketin âli menfaatleri», kendi özçıkarları oldukça sosyalizme bile severek katlanacaklardır.

Bir yandan da din yoluyla sosyalizmin uygulanabileceği savunuldu. Hıristiyan sosyalistler gibi, niçin İslâm sosyalizmi olmasındı? Üstelik bünyesinde «Beyt-ül-mal müessesesi» bulunan İslâmlık, sadaka, fitre, zekât, iyilikseverlik, gibi kurumlarıyla hıristiyanlıktan *daha çok sosyalizme* uygun değil midir? Nüfusumuzun yüzde yetmişi köylü olduğuna göre, aydın imamların öncülüğüyle, toprak reformundan yana müftülerle köylerimiz niçin kalkınmasın?

Başka bir sav daha vardı: Sosyal adalet yoluyla sivrilikleri törpülenen, sertlikleri yumuşatılan eski kapitalizmle (liberalizmle), mülkiyete ve kişi özgürlüğüne daha çok yer vermek zorunda kalan sosyalizm bir yerde, bir noktada birleşecek, arada bir ayrım kalmıyacaktı.

Emperyalizm ve kapitalizm deyince hâlâ, Birinci Dünya Savaşı anlayışında kalmış olanların, modern emperyalizmden, yeni kapitalizmden ve bunların yeni taktiklerinden haberleri yoktu. Basamaklı vergi yoluyla aşırı kazançları *önleyen, mirasa* koyduğu kısıtlamalarla eşitsizliği bir oranda azaltan ve sosyal adaletle de sömürülmeyi duyurtmayan modern kapitalizm de, onlar için bir sosyalizmdi. Böyle olunca da, en büyük kapitalist Amerikada sosyalizm uygulanmaktaydı.

Türkiyede sosyalizmin yaygınlaşmasından kıvanç duyarken, sosyalizmin sulandırılmasından ve yozlaştırılmasından da endişelendiğimizi belirtmeliyiz. Çünkü, toplumsal haksızlığı düzeltmeyi salt yoksullara acıma ve yardım etme olarak görenlerin çoğalması sonunda, sosyalizmin nasyonal sosyalizme dönüşmesi de olasıdır. Bu tutumla, Türkiyedeki bütün sömürücülerin sosyalist kesildiklerini görürsek hiç şaşmamalıyız. Çünkü, *kapitalist düzende, iyilikseverlik de,* iyilik yapabilme, açları doyurma, çıplakları giydirme, işsize iş verme hakkı da yine yalnız kapitalistlerindir. Basamak basamak sosyal adalet yoluyla sömürmelerini gizliyebilenleri, yoksul halkımızın sosyalist sanmaları tersliği, Türkiyenin yıllardır hazırlanmış geleneksel ortamına da uygun düşer.

Bugünkü görünülere ve verilere dayanarak, bütün gerçekçi sosyalistlerin, sosyalist ütopiden, ayırıcı ve bölücülükten ve kolaycı ama çıkmaz bir yol olan üstyapı kadroculuğundan uzak kalarak, sosyalizmin yozlaşmasına engel olmaları ve sosyalizmin yozlaşmasındaki işlerin içyüzlerini ortaya dökmeleri gerektiğine inanıyoruz.

(*) Liberalizmden yana olanlara «Liberalist» değil, «Liberal» deniliyor. Ama İngilizcede «Liberalist» de denildiği oluyor.

Maraşta Toprak Kavgası

İki yıl içinde bu dördüncü toprak kavgası. Kavganın üçüncüsü bundan dört ay önce oldu. Maraş'tan, Malatya'dan 200'den fazla topraksız, bir araya gelerek aslında kimin olduğu belli olmıyan, ağaların ekip biçtikleri topraklar üzerine oturdular. Hacı Bebek Aba, onları jandarma zoru ile dışarı attırdı. Attırdı ama, topraksızlar da çevre köylere yerleştiler, geldikleri yerlere dönmediler.

Topraksızların gelip oturdukları yer, İçişleri Bakanlığınca Kayalıgöz adında bir köy kurulmak üzere ayrılmıştı. 1960'dan önce ayrılan bu köy yerine, ağaların korkusundan bir türlü kimse yerleşemiyordu. Türkoğlu ilçesinin defterinde bu köyün adı var, sanı yoktu. İşte topraksızlar bu köyde oturmak istiyorlardı. Ama her seferinde jandarma zoruyla oradan sürülüyorlardı. Bu sürgünden kurtulmak için binlerce insanın bir araya gelerek bu topraklar üzerine oturmalarının gerekliği üzerine düşünülüyordu.

Bir gün (30 Ağustos 1964) binlerce insanın hayvanlarıyla birlikte Kayalıgöz köyüne yerleştikleri duyuldu. Bu topraksızlar, Maraşın ve Malatya'nın topraksız *köylerinden* Türkoğluna akmışlardı. İlkin ağanın şikâyeti üzerine Türkoğlu ilçesi jandarmaları bu binleri yerinden sökmeye çalıştılar. Jandarmalar topraksızların üzerine vardıkça çocuklu kadınlar, taştan yumruk gibi, çocuklarıyla jandarmalara vurmaya çalışıyorlardı. Jandarmalar onlarla bu yüzden başa çıkamadılar. Maraş'tan da bir jandarma birliği geldi. Onlar da başa çıkamadılar. Sonra Gaziantep'ten, Malatya'dan da jandarmalar geldi. Çoğalan jandarmalar karşısında topraksızların direnmeleri de gittikçe çoğalıyordu. Nihayet jandarmalar, bu binlerin üzerine ateş açtılar. Topraksızlardan *dördü* yaralandı ve biri *de* öldü.

Ateş karşısında dayanamayan topraksızların erkekleri kaçarak dağlara, sazların içine saklandılar. Jandarmalar kadınlarla çocukları ve hayvanları süre süre karakola getirdiler. Türkoğlu karakolu önünde günlerce bu insanlar açıkta beklediler. Jandarmalar onları «kocalarınızı çağırın» diye tutuyorlardı. Hiç kimsenin gelmediği görülünce kadınlarla hayvanları, çocukları salıverdiler.

Topraksızların çocukları ve karıları, eşekleri Türkoğlu ilçesinde bekledikleri sürece yığın yığın halk onların hallerini seyredip acıdı.

Memedeki çocuklar, küçükler bir yandan ekmek, su diye sızlandıkça anaları sıkıntıdan onları dövüyorlar, dövdükçe de onlar bağırıyorlardı.

Şimdi dağlara, sazların içine kaçan topraksız erkekler elleri silâhlı olarak oralarda dolaşmaktadırlar. 40 bin dönüm toprağın sahibi ağa ise korku içinde akşam sabah.

Bu Köşeden

BİRLEŞMEK

Yaşar Kemal

Gerçekten çok kötü bir durumdayız. Dönüp de memleketin *haline şöyle bir bak*sanız insanın içi götürmüyor. Doğru dürüst hiç birşey kalmıyor. Her yerde bir çözülme, bir dökülme. Anadoludaki bugünkü yoksulluk üstüne bir bilgisi, görgüsü olan var mı? Milletin hali gittikçe gittikçe kötüleşiyor. Birkaç yıl içinde halkımız açlıkla karşı karşıya kalacak. Şimdi aç değil mi, diyeceksiniz? Demem o değil, dedeğim yoksulluk değil. İnsanlarımız birkaç yıl içinde düpedüz ağızlarına atacak bir lokma ekmek bulamayacaklar. Daha şimdiden bunun birçok örnekleri gözüküyor.

Türkiyeyi bugünkü durumda olduğu gibi kimler tutmak istiyor? Türkiyenin bugünkü durumda kalması kimin işine yarıyor? Türkiye kimlerin yüzünden, kimler için bağımsızlığını yitirdi? Bu düzenin *bozulması* kimlerin işine gelmez? İnsanı patlatmayın, diye bir söz vardır. İşte her şey apaçık ve kör kör parmağım gözüne. Elli bin dönüm toprağı olan, elli bin dönümünde en az beş bin kişinin emeğini sömüren kişi düzeninin bozulmasını ister mi? Yılda ithalât ve ihracattan milyonlar kazanan bu düzenin bozulmasını ister mi? Bu düzen bozulmasın diye de elinden geleni ardına komaz. Bu düzen bozulmasın diye yapmayacağı kötülük yoktur. Yurt, vatan sözü onlar için birer sömürme aracıdır.

Bu düzen devam etsin. Yalnız devam etmekle kalmayıp daha da koyulaşsın soluk aldırmaz olsun

Bunun için çok işler döndü bu topraklar üstünde.

Din sömürücüleri, cehalet sömürücüleri, miliyet sömürücüleri vatan sömürücülerinin safında birleştiler. Ve memleketin bağımsızlığına kastettiler. Sömürücülük bir bütündür. Bir memlekette iç sömürücü varsa, mutlaka o memleket halkı dış sömürücüye peşkeş çekilecektir. Bunun başka türlüsü olmaz. Bunun aksini tarihler yazmamıştır.

Memleketimizde sömürücüler bütün geri unsurlarla öylesine birleştiler ki, tarifsiz. Gazeteleri, yığın yığın dergileri, türlü türlü dernekleri oldu.

Örneğin ırkçılarla Müslümanlık taban tabana zıttır. Irkçılık bir ırkın öbür ırka üstünlüğü, ayrıcalığıdır. Müslümanlıktaysa, hangi ırktan olursa olsun, bütün Müslümanlar kardeştir. İşte böyle olmasına rağmen din öğrenimi yapan İmam-Hatip okulları kafatasçıların at oynattıkları en uygun alan baş düşmanının davranışla ırkçılığın baş düşmanının İmam Hatip Okullarının olması gerekirdi.

Sömürücülerin canlarını dişlerine takıp böylesine bir meydan savaşına girişmesine karşılık ilericiler, Atatürkçüler ne yaptılar, binbir parçaya ayrıldılar. Atatürk'ün kurduğu, gericiliğe karşı olması gereken CHP ne yaptı? Hükümette bulunduğu sıralar, alanı gericilere bıraktı. Onlara sonsuz bir hürriyet tanıdı. Sosyalizm, sosyal adalet, toprak reformu sözü ettirmedi. CHP hükümetleri devrinde ilericiler soluk bile alamadılar. Sosyal adalet sözü edenler öylesine takip edildiler ki, takibata uğrayan bir ilerici uzun yıllar belini doğrultamadı. İlericilerin en hafif suçu yabancı casusluğu idi. Uzun yıllar ilericileri yabancı bir devletin casusluğuyla suçladılar. Benim başımdan geçti. 1950 yılında halka toprak vermeli. Ağaların binlerce dönüm toprağı var, köylülerin bir mezarlık toprağı yok, dedim, demez olaydım. Rus casusu diye hapse attılar. Etmedik zulmü bırakmadılar. Aman zaman köylüye toprak verin demenin casuslukla ne ilişiği var, dedim. Olmaz sen casussun dediler. İyi anlayışlı bir hâkime düştüm de beraat ettim. Yoksa daha boynumda yabancı bir memleketin casusluğu damgasıyla sürünüp duracaktım.

Bizim Adana taraflarında portakalı dilim dilim soymazlar da elma gibi soyarlar. Birisi portakalı öyle soyarken kabuk çekice benzemiş. Fıkarayı tuttular da içeri atılar. Gene Osmaniyede bir köylü delikanlısı da tavla oynarken ben tavlanın kırmızı pullarıyla oynarım, ben kırmızı rengi severim, demiş. Vay kızıl vay! Sen misin kırmızıyı seven! Almışlar içeri. On dört yaşındaki bu köylü delikanlısını komünist propagandasından altı aya mahkûm ettiler. Delikanlı üç ay yattı da çıktı. Şimdi bu delikanlının akibeti belli değil. Halbuki benim tanıdığım en akıllı, en kabiliyetli kişilerden birisiydi. Çocuğu mahvettiler. Delikanlı ataktı, zekiydi.. Bunun dışında en küçük bir politikayla ilişiği yoktu.

Böyle yüzlerce örnek verebilirim. CHP Atatürk öldükten sonra yönünü değiştirmiş, bir ilerici cellâdı kesilmişti. Yani CHP 25 yıl boyunca bindiği dalı keserek gericilere çok uygun ve rahat bir yer hazırlamıştır. Bütün suçu CHP ye de yükleyemeyiz. İlerici aydınlar dediğimiz aydınlar da CHP den kaçıp, CHP yi gerici ellere bırakmışlar, CHP nin ileri unsurlarını yalnız bırakmışlardır. Bir de gericiler, halkın içine girip onların yolunu faydalarına değiştirirlerken ilericiler halkın yanına bile uğramamışlardır. Şehirlerde dedikoduyla birbirlerini yiyerek tüketmişlerdir.

Taban tabana zıt gerici unsurlar sömürücüler şimdi birleşmişlerken, memleketi uçuruma sürüklerlerken, memleket bunlar yüzünden bağımsızlığını kaybetmişken, memleketin dış itibarı zedelenmişken gene ilericiler paramparça. Gene ilericiler gerçeklere ve halka uzak..

Yeter artık! Bindiğimiz dalları bırakalım, kesmeyelim. Bir araya gelelim. Güçlerimizi birleştirelim. Yangın bacayı sardı. Geç kalırsak batacağız. Bence Türkler dünyaya gerek bir millettir. Eski, köklü bir kültürümüz, uygarlığımız var. Dünyayı bunsuz bırakırsak yazık olur. Kurtuluş savaşımızdan önce de durumumuz aşağı yukarı böyleydi. Gene bağımsızlığımızı yitiriyorduk. Gene faydacı, sömürücü güç gerici güç halkımıza milletimize karşı birleşmişti. Uygarlığımıza, milliyetçiliğimize, kültürümüze, bağımsızlığımıza kastediyorlardı.

Onu bunu, ufak ayrıcalıkları bir yana atıp gene birleşmeliyiz. Bir birleşirsek, bu ikinci kurtuluş savaşında da halkımız bize yardım eder. Birincisinde olduğu gibi.

Prof. İsmet Giritli suçüstü yakalandı

Fikir korsanlığı üniversitelerimizin dahi henüz tamamen kurtulamadığı yüz kızartıcı bir hastalıktır. Fakat Prof. Dr. İsmet Giritli'nin Prof. Dr. Bülent Nuri Esen'in kitabından cümleleri bile değiştirmeden yaptığı «aktarma», bu konuda kırılması güç bir rekor teşkil etmektedir. İki metni yanyana yayınlayarak hükmü okuyucuya bırakırken, üniversite yetkililerini göreve çağırıyoruz.

Prof. Dr. Bülent Nuri ESEN
ANAYASA HUKUKU
Genel Esaslar
Ankara, 1963
S. 276

(Bugünkü İspanya Devlet İdaresi Rejimi bir askerî isyan sonunda kurulmuştur. Daha 1931 ve 1933 yıllarında memlekette herşeyci - faşist temayüllü iki teşekkül ortaya çıkmıştı. Bunlar 1934 te (Falanj) teşekkülü adı altında birleştiler ve bir program kabul ettiler. Bu program sonradan devletin yirmi altı esas ihtiva eden Resmî programı hâline gelmiştir.

1947 tarihli Veraset Kanununda Devletin tarifi yapılmıştır: «Siyasî Birlik olarak İspanya» geleneklerine uygun surette hükümdarlık hâlinde kurulmuş katolik, sosyal ve temsilî bir Devlettir.» Böyle denmiş olmasına rağmen, İspanyada Kral mevcut değildir. İspanya Devleti, Kralsız bir hükümdarlıktır.

Falanj programında şöyle deniyordu: Devletimiz vatanın bütünlüğü hizmetinde topyekûncu bir vasıta olacaktır. Bütün İspanyollar aile, belediye ve sendika görevleri vasıtasıyla devlete katılacaklardır. Siyasî partiler sistemi, gayri uzvî seçim, mücadele hâlinde partiler suretinde temsil ve malûm örnekteki parlamento olarak mevcut tekmil neticeleri ile kökünden kaldırılacaktır.» (altıncı esas).

S. 281

(Yürütme kudreti de Devlet Başkanının elindedir. Başbakan görevini o ifa eder. Devletin yüksek idare organları 1957 tarihli (Devletin hukukî rejimi ve idaresi hakkında kanun) da gösterilmiştir. Bu kanun hükümleri ile Başbakan'a tanınmış olan yetkileri de Devlet Başkanı kullanır. Bakanları o tâyin ve azleder. Bakanlar, Prezidansiyel Rejimde olduğu gibi, Devlet Başkanına karşı sorumludurlar.

Bakanlar Kurulunun yetkileri de bir kanunla belirtilmiştir (26 Temmuz 1947 kanunu). Bu yetkilerden sadece iki tanesini saymak şef otoritesi üstünlüğü rejimini teşhise imkân verir. Bakanlar Kurulu fikir, haberleşme ve yazışma, mesken seçme, toplanma, dernek kurma hürriyetlerinin ve kişi ve mesken dokunulmazlıklarının kısmen veya tamamen takikine karar verebileceği gibi, mahkemelerin idarî mahiyetteki dâvalarda verdikleri kararların da kısmen veya tamamen yerine getirilmemesine karar verebilir.

Bundan başka, çeşitli kanunlarla hükûmete tanınmış yetkilere de tesadüf etmekteyiz. Kamu düzeni hakkındaki 1959 tarihli kanun, kamu düzeni tehlikeye girdiği takdirde olağanüstü hâl ilânını hükûmete bırakmıştır. Bu halde, gidip gelme hürriyeti, mesken hürriyeti, toplanma hürriyeti, fikir hürriyeti, kişi dokunulmazlığı kaldırılabilir.)

S. 282

OZET:

Devletin fert hürriyetlerini kayıtlayıcı kanunları sayısızdır. Bütün bu hükümlerle sağlanmak istenen şey her çeşit muhalif davranış ve düşünceyi ezmektir. Müeyyide ile karşılanmıyan muhalif davranış ve muhalefet yoktur. Tekmil Devlet yetkileri General Franco'nun elinde toplanmıştır. Devlet Başkanının muvafakatı olmaksızın bir metin kanun hâline gelemez. Tek partiyi teşkil eden Millî Hareketin (Falanj) siyasî programı devletin ideolojisi hâline getirilmiştir. Başka siyasî parti kurulmasına imkân yoktur. Millî Hareket veya Falanj aynı zamanda devlet ve parti başkanı olan zatın elinde bir diktatorya vasıtasından ibarettir. Tek parti, Franco diktatoryasının zarurî olarak dayandığı temellerden biridir.)

Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ
İSPANYA'NIN AMME HUKUKU
İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
Cilt: XXIX, Sayı: 4, 1964
S. 869

(Bugünkü İspanya Devlet İdaresi Rejimi 18 Temmuz 1936 da vukubulan bir askerî ihtilâl ve onu takiben üç yıllık dahilî bir harbin sonunda kurulmuştur. Daha 1931 ve 1933 yıllarında memlekette totaliter ve otoriter temayüllü iki teşekkül ortaya çıkmıştı. Bunlar Ekim 1934 de (Falanj) teşekkülü adı altında birleştiler ve bir program kabul ettiler. Bu program sonradan devletin yirmi altı esas ihtiva eden Resmî programı hâline gelmiştir.

7 Haziran 1947 tarihli Veraset Kanununda Devletin tarifi yapılmıştır: «Siyasî birlik olarak İspanya, geleneklerine uygun surette hükümdarlık halinde kurulmuş katolik, sosyal ve temsilî bir devlettir.» Böyle denmiş olmasına rağmen, İspanyada kıral mevcut değildir. İspanya Devleti, «Kralsız bir Krallık» tır.

Falanj programında şöyle deniliyordu: Devletimiz vatanın bütünlüğü hizmetinde topyekûncu bir vasıta olacaktır. Bütün İspanyollar aile, belediye ve Sendika görevleri vasıtasıyla Devlete katılacaktır. Siyasî partiler sistemi, gayri uzvî seçim, mücadele hâlinde partiler suretinde temsil ve malûm örnekteki parlâmento olarak mevcut bütün neticeleri ile kökünden kaldırılacaktır.)

S. 873 - 874

(Yürütme kudreti de Devlet Başkanının elindedir. Başbakan görevini, o ifa eder. Devletin *yüksek idare organları 26 Temmuz 1957* tarihli ve «Devletin hukukî rejimi ve idaresi hakkında kanun» da gösterilmiştir. Bu kanun hükümleri ile Başbakana tanınmış olan yetkileri de Devlet Başkanı kullanır. Bakanları o tâyin ve azleder. Bakanlar, Prezidansiyel Rejimde olduğu gibi, Devlet Başkanına karşı sorumludurlar.

Bakanlar Kurulunun yetkileri de aynı kanunda belirtilmiştir (26 Temmuz 1957 kanunu, bölüm 10). Bu yetkilerden sadece iki tanesini saymak şef otoritesi üstünlüğü rejimini teşhise *imkân verir; Bakanlar Kurulu; fikir*, haberleşme ve yazışma, mesken seçme, toplanma, dernek kurma hürriyetlerinin ve kişi ve mesken dokunulmazlıklarının kısmen veya tamamen takikine karar verebileceği gibi, mahkemelerin idarî mahiyetteki dâvalarda verdikleri kararlarında kısmen veya tamamen yerine getirilmemesine karar verebilir.

Bundan başka, çeşitli kanunlarla hükûmete tanınmış yetkilere de tesadüf etmekteyiz. Kamu düzeni hakkındaki 30 Temmuz 1959 tarihli kanun, kamu düzeni tehlikeye girdiği takdirde olağanüstü hâl ilânını hükûmete bırakmıştır. Bu halde, gidip gelme hürriyeti, mesken hürriyeti, kişi dokunulmazlığı kaldırılabilir.)

S. 875

NETİCE:

Devletin fert hürriyetini kayıtlayıcı kanunları sayısızdır. Bütün bu hükümlerle sağlanmak istenen şey her çeşit muhalif davranış ve düşünceyi önlemek ve bertaraf etmektir. Müeyyide ile karşılanmıyan muhalif davranış ve muhalefet yoktur. Bütün Devlet yetkileri General Franco'nun elinde toplanmıştır. Devlet Başkanının muvaffakati olmaksızın bir metin, kanun hâline gelemez. Tek partiyi teşkil eden Millî Hareketin (Falanj) siyasî programı Devletin ideolojisi hâline getirilmiştir. Başka siyasî parti kurulmasına imkân yoktur. Millî Hareket veya Falanj aynı zamanda Devlet ve parti başkanı olan zatın elinde bir hükûmet etme vasıtasından ibarettir. Tek parti, Franco rejiminin zarurî olarak dayandığı temellerden biridir...)

ATATÜRK'ÜN BİR VASİYETİ

Şevket Süreyya Aydemir

Vanda bir üniversite kurmak fikri, Atatürk'ün hâtırasına sıkı sıkıya bağlıdır. Çünkü bu fikir ve direktif onundur. Ve bir meclis nutkunda açıklanmıştır. Buna hattâ Atatürk'ün bir vasiyeti diyebiliriz. Öyle bir vasiyet ki, onun, şu malını şuraya, bu malını buraya bağışlaması şeklindeki şahsî noter ve hukuk belgesinden, kıyaslanamayacak kadar geniş ve mânalıdır. Çünkü Vanda bir üniversite kurmak fikri ve direktifi, onun zaten hiç bir zaman kendinin saymadığı ve kendi yakınlarına da bırakmadığı beş on parça varlığıyle, şu veya bu manevi evlâdına yönelen tabii ve insanî ilgilerini değil, hem kendi zamanındaki, hem kendinden sonraki iktidarlara ve nesillere verilmiş, millî bir vazife emrini kapsar.

Vanda bir üniversite kurmak? Atatürk,bu bir bakışta, hattâ etrafındakilerinin de anlamadığı, etrafındakilerinin de yadırgadığı ve zaten benimsemedikleri fikri ortaya atarken, Vanın, Türkiyenin en terkedilmiş uçlarından birinde, bakımsız, yoksul bir köy manzarası yaşadığını biliyordu. Vana giden yollardan Vana ulaşmak için o zaman, âdeta bir macera yolculuğunu göze almak lâzımdı. Ama Atatürk gene de, Vanda bir üniversite düşündü ve bunu istedi..

BİR FİKRİN ARDINDAKİ GERÇEK

Vanda bir üniversite fikri ve direktifi, Atatürk'ün çevresinde, hattâ Atatürkün hayatında bile hiç bir köklü yankı uyandırmadı. Vanda bir üniversite için hiç kimsede ciddî bir hareket görülmedi. Bir takım bürokrat toplantılar, bir takım sözler ve raporumsu taslaklar. İşte o kadar...

Halbuki bu fikrin ardında, geleceği kapsayan ve hem o günkü insanları memleketin en terkedilmiş alanlarına yöneltmek, hem geleceğin ergeç ortaya atılması gereken dâvalarıyla karşılaştırmak için, uzağı gören bi. çab.. vardı. Doğunun yoksulluğu, terkedilmişliği bugün de bir hazin gerçektir. Fakat bizi, bir takım geniş görüşler, geniş projeler, geleceğin zorunluklarını kapsayan bir memleket ve dünya anlayışı ile bu topraklara yönelmeğe mecbur kılan şartlar ise bugün, Atatürk günlerinden daha da güçlüdür. Çünkü biz Kuzey - Doğu Anadoluda, yalnız bir başka memleketle değil, bir başka rejimle de komşuyuz. Bu rejimi istediğimiz kadar çekiştirebiliriz. Ama onun yerleşme gücü, kalkınma hızı, imar usulleri, insan gücünden hâsılat almak tekniği bizimkinden üstünse, o vakit bu iki komşu bölgede bize, bazı vazifeler düşer. Kendi topraklarımızı «hürriyet içinde kalkınma» dediğimiz işin öyle imkânları ile donatmalıyız ki, 10 sene sonra 50 sene sonra, 100 sene sonra bu komşu bölgeler arasında topraktan faydalanma, yerleşme, insan gücünü değerlendirme, teknik teşkilâtlanma ve nihayet köylerin, şehirlerin hayat ve kültür seviyesi itibariyle bizim aleyhimize bir orantı olmasın. Yoksa böyle bir orantı, hem temsil ettiğimizi sandığımız çağdaş nizamın, hem şu hürriyet içinde kalkınma çabamızın hem bizim geleceğimizin aleyhine olur.

Bu zorunluğu ben, bir gün Aras nehrinin kıyısında ve Aras nehrinin ötesine bakarken çok daha kuvvetli olarak duymuştum.

ARAS NEHRİ KIYISINDA

1947 de bir vazife gezisindeydim. Bana katılan, kendilerine başkanlık ettiğim ve devletin idare ve Ordu makamlarından seçilen bir heyetin yolu Aras kıyılarına düştü. Karstan Iğdır ovasına indik. Nihayet bir gün ve bir akşam üzeri, Güney Kafkasya ile sınırımızı teşkil eden Arasta, Markara köprüsü başındaydık. Nöbetçilerimiz artık yıkılmış olan köprüyü ve karşılarını gözetliyorlardı. Demirperde arkası denilen topraklarla *aramızda 5 — 10 metrelik bir mesafe vardı.*

Ben bu toprakların iki tarafını da tanırım. Çünkü dünya harbinde, işte bu Arası, bu harkara köprüsünü aşarak, şimdi Ermenistan adını alan ülkeyi ve onun ötelerini görmüşümdür. Hele Aras vadisini karış karış bilirim. Fakat 1947 de bir gün, bir akşam üzeri Aras kıyısına varınca, gözlerimizin kapsadığı yerlerde, iki tarafı da tanıyamadım. Ovanın şimdi bizim tarafımızda kalan kısmı ki, biz buralara tarihimizde «Sürmeli çukur» deriz. Çukurova gibi değerlidir ve benim ilk gördüğüm zamanlar baştan başa bahçelikti. Buraları bir Bozkır ve bataklık halinde görünce üzülmüştüm. Halbuki bu toprak üzerinde bizim savaşlarımız, onları bizim Anadolumuza katmak içindi. Onun için kan dökmüştük. Şimdi buralarını böyle nasıl ihmal edebilirdik? Sonra Demirperdenin o tarafında, bacalar kurulur; izâbe fırınları tüter ve gece ova milyonlarla ampulle ışıklanırsa biz bu teknik gelişmeyi nasıl kıskanmayabiliriz?. Haydi orası bu inşâyı bir dikta rejiminde yapıyor diyelim. İyi ya biz de hürriyet içinde kalkınarak teknik ve hayatseviyesi savaşında yenilmemek zorunda değil miydik?..

TIPKI KIZIL ELMA GİBİ

Benim bu gördüklerimi anlattığım günlerde Atatürk'ün «Vanda bir Üniversite» fikir ve direktifi dosyalarda uyuyordu. Fakat sanıyorum ki, benim o vazife gezisinde Aras bölgesinde ve Doğunun diğer bölgelerinde gördüklerim o günlerde bana Atatürk'ün bu büyük fikir ve direktifindeki mânayı ve onun amaçlarını birden ve daha iyi anlattı. Evet Vanda üniversite! Tıpkı Kızıl Elma gibi bir bakışta bir hayal. Ama ardında bir gerçek var. Kızıl Elmaya yönelir gibi Doğu topraklarımıza yönelmeliydik. Hani Ziya Gökalp «Yeni Hayat» ında, Ay Hanım isimli bir hanıma Lozanda bir üniversite kurdurur ya? Kızıl Elma dediği bir üniversite? Fizik laboratuvarları, kimya laboratuvarları, araştırma enstitüleri, kütüphaneleriyle muazzam bir üniversite? O halde niçin biz de ve hem de İsviçrenin Lozan şehrinde değil, şu bizim Vanda bir üniversite kurmayalım? Yolları yaparak, köyleri, şehirleri inşa ederek, kestiğimiz ormanları, harap ettiğimiz bahçeleri yeniden canlandırarak ve bu toprakları niçin savunmuşsak, bu topraklar uğrunda niçin kan dökmüşsek, onun gayesini, bir Kızıl Elma gibi hayâl âleminde de değil, kâğıtlar, plânlar, hesaplar üstünde bir inşa sistemi haline getirerek derhal işlere sarılmalıydık. Fakat oldu mu? Hayır!

BİR HAREKET MİHVERİ

Atatürk'ün Vanda bir Üniversite fikir ve direktifi, Atatürk'ün en yakınları tarafından ve kendilerine bu Atatürk yakınlığını bir inhisar gibi maledenler tarafından tekrar ortaya atıldı. 1950 seçimlerinden sonra ve yeni devrin bir öncüsü tarafından tekrar ortaya atıldı. Geç de olsa, demek fikir ölmemiş diye umutlandım. Hattâ o günlerde hem bir eski eğitimci, hem de bu bölgelerde devlet hesabına incelemeler yapmış biri olarak Atatürk'ün vasiytine değinen bir yazı hazırladım. Vanın Erzurum'un, Elazığın nihayet bir sembol olduğunu biliyordum. Maksat «Doğuda bir üniversite.» idi. Bir Beyazıt meydanı üniversitesinin aynen kopya edilişi mi? Hayır bu üniversite, her şeyden önce bir «Doğu Enstitüsü olmalıydı. Toprağa yayılmak ve toprağa yapışmak esas olmalıydı. Doğu; yolları ile, fabrikaları ile, devlet ve özel ziraat işletmeleri ile, radyoları ile, kütüphaneleri ve sosyal hizmet müessesesesleri ile kalkınmalıydı. Doğu Üniversitesi, bu muazzam ve sürükleyici hareket ortasında, hattâ mihverinde bulunmalıydı. Hülâsa bir mucize yaratılmalıydı ki, Aras nehrinin karşı tarafına baktığımız zaman gözlerimiz dolmasın ve biz de kendi eserimizi Doğuya doğru, fikrin, hürriyetin ve Millî Kurtuluş harekâtının hedef tuttuğu bütün değerlerin bir mucizesi gibi dalgalandırılalım. Hâzırladığım şemayı, günlerce haftalarca işledim. Onu devrin Devlet Başkanına gönderecektim. O bunu anlayacak diyordum. Çünkü Atatürk'ün Vanda bir Üniversite fikrini, iktidara gelince, yeniden ortaya atmış canlandırmıştı.

Fakat iki satırlık bir Başbakanlık yazısı ve bir Bakanlar Kurulu kararnamesi ile işimden ayrılmam, işte o günlere rastlar. Bu kararnamenin altında, yeni devletbaşkanımızın da imzası vardı. Gerçi bana bu işlem için hiç bir sebep gösterilmedi. Bu kararnamede imzaları olan bazı dostlarım «Sen aşırı devletçi imişsin» gibi birşeyler söylediler. Zaten kimseye kırgın değildim.

Hattâ şu Doğuda bir Üniversite için hazırladığım şeyleri gene Devlet Başkanına göndermeyi günlerce düşündüm. Fakat bu artık, bir ilgilinin muhtırası değil, belki de bir dilekçe sayılırdı.

Şimdi bana bu konuyu hatırlatan ve bu yazıları yazdıran, 19.8.1964 de gazetelerde çıkan ve Erzurumdaki Doğu Üniversitesinde meydana gelen bir olayı dile getiren haberdir. Haber aynen şudur:

«Erzurumdaki Atatürk Üniversitesinin Rektör ve iki Dekândan kurulu yönetici kadrosu, toplu olarak görevlerinden istifa etmişlerdir. Bu duruma göre, üniversite yönetici kadrosu kalmamıştır. Öğretim üyesi olarak da, yalnız bir profesör bulunmaktadır...»

Bu haberi tabii siz de hatırladınız. Haberin yayınlanması ardından çeşitli yorumlar ve haberler çıktı. Eğitim Bakanı istifa edenleri bir nevi çıkarcılıkla suçladı. Talebe Federasyonu başka yorumlara girişti. İşlerinden çekilenler bunlara cevaplar verdiler. Fakat işin gerçeği bir türlü anlaşılamadı. Erzurumdeki Atatürk Üniversitesi hakkında da zaten ikide bir bir takım olayların haberleri çıkıyordu. Kimisi Nurculardan, kimisi Atatürk gününe getirilen çarşaflı kadınlardan bahsediyordu. Halbuki asıl sebep şuydu: Doğuda Atatürk Üniversitesi bir türlü üniversiteleşemiyordu! Çünkü zaten yanlış kurulmuştu.

Evet olay hazin. Olay düşündürücü. Ama ne denebilir? Zavallı Doğu, zavallı didişmeler ve zavallı Van'a üniversite fikri.. Ama bana kalırsa bu fikir hâlâ Atatürk'ün hâtırasına bağlıdır. Atatürk'ün vasiyeti hâlâ anlaşılmamış, hala ele alınmamıştır. Bu vasiyetin ardında, içeriye ve dışarıya doğru, hem bir Millî Kurtuluş doktrininin, hem büyük ölçüde bir inşa ve kalkınma hareketinin şahlandırılması vardır. Bunu unutmayalım ve anlamaya çalışalım. Çünkü bu fikir, doktrin ve inşa dâvası, Nurculuktan da, kadınların çarşaf giymesinden de, rektörün ve dekanların fazla tahsisat meselelerinden de daha önemlidir ve sanıyorum ki her zaman daha önemli kalacaktır...

Çağrı

Toplumcu düşünceye ve yurt sorunlarına yönelen araştırmaları basıp yaymak amacıyla DEVRİMCİ YAYINLAR KOOPERATİFİ kurulmuştur.

DEVRİMCİ YAYINLAR KOOPERATİFİ toplumcu yayınları en ucuz fiyatla en büyük okuyucu kitlesine iletirken, fikir işçisinin de emeğini tam karşılığı ile değerlendirmeyi amaç edinen bir kuruluştur.

Bu amacını gerçekleştirebilmek için DEVRİMCİ YAYINLAR KOOPERATİFİ, toplumcu aydınları bu kuruluşun etrafında örgütlenmeye çağırır:

1 — Kooperatif hisse senetlerine sahip olarak bu kuruluşun güçlenmesine yardım ediniz. Her ortak en az 250.— T.L.'lık bir, veya en çok 5000.— T.L.'lık 20 hisseyle ortaklığa dilediği ölçüde katılabilir

2 — Bastırmak üzere elinizde bulunan veya hazırlayacağınız bütün eserleriniz için DEVRİMCİ YAYINLAR KOOPERATİFİ'ni seçiniz.

Her türlü bilgi için adres:

DEVRİMCİ YAYINLAR KOOPERATİFİ; Nuruosmaniye Caddesi No. 90 — Cağaloğlu/İSTANBUL.

Yirmi yıla yakın birsüred'r Türk iş çi hareket'nin içinde bulunan Avukat Adil Aşçıoğlu. bu konuu. en yet'ili uzman'a dan biridir Aşçıoğlu'nun, işçi meseleleri ile ilgili yazılarını her hafta YÖN'de okuyacaksınız.

İşçi harel.etinin durumu

Âdil Aşçıoğlu

1963 Temmuzunda yürürlüğe giren Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu, memleketimizdeki işçi hareketini eskisinden biraz farklı bir duruma sokmuştur. Işçi hareketini yönetenler, bugüne kadar tutum ve politikalarına yöneltilen tenkidlere daima «sendikaları kuvvetlendirmekten başka birşey yapmaya ve düşünmeye vakit ve imkânları olmadığı» cevabını vermişlerdir. Gerçekten, son iki kanunun yürürlüğe girmesinden önce kendisini işverene kabul ettirebilen çok az sendika vardı. *Sendikalar, işçi dileklerini işverene ve hükûmete iletten ve ancak rica yoluyla bazı hakları sağlayabilen birer teşkilât, âdeta birer «yardım sandığı» olmaktan ileri gidemiyorlardı.*

Bugün durum değişmiş sendikalar kendilerini devlete ve işverenlere «hukuken» kabul ettirmişlerdir. Böylece, teşkilâtlanmalarına karşı duran engellerden ikisi, şeklen de olsa, ortadan kalkmıştır. Bununla beraber gerçekte, işverenler, şekil olarak sendikalara karşı görünmüyorlarsa da işçilerin sendikalara üye olmalarına bir takım engeller çıkarmakta, onları yeni küçük sendikalar kurmaya teşvik etmektedirler. İşverenler, sendikalara karşı açtıkları bu savaşta silâh olarak işçiler ile sendikalar arasındaki menfaat ayrılıklarını kullanmaktadırlar. Bugün hepsi değilse bile bir kısım sendikaların kuvvetlenmesi ve toplu sözleşme hükümleriyle işçiler üzerinde baskı imkânlarına sahip olması, işçiler ile sendikaları bazı hallerde yanyana olmaktan çıkarıp karşı karşıya getirmektedir. İşverenler bu durumdan faydalanmak için sendikaların sağladığı veya sağlıyacağı haklardan biraz fazlasını işçiye tanımak, buna karşılık sendikaların dayanışma aidatı, çalşanların sendikalı olması, sendikalı işçilerin ve temsilcilerin *işlerine kolayca son verilememesi*, işletmenin yönetimine katılma gibi sendika isteklerini reddetmek yoluna gitmektedirler. Böylece işçiye telkin edilmek istenen fikir, ücret artışlarının sendika olmadan da sağlanabileceği ve aidat ödemenin lüzumsuz bir külfet olduğudur.

Bu durum karşısında, işçi hareketinin yöneticileri kanunlarla tanınmış hakları tatbikatta da elde etmek için savaşmak zorunda kalmaktadırlar. Kayıtlı üyeleri sendikalara bağlı tutabilmek ve öbür yandan da sendikasız işçileri teşkilâtlandırmak bugün işçi hareketi yöneticilerinin başlıca meselesidir. Özellikle özel sektör işçileri, toplu sözleşme düzeninin kendilerine umduklarını getirmemesinden doğan bir hayal kırıklığı içindedirler. *Bu arada başarılı toplu* sözleşmeler yapılmasına rağmen, bu düzen, işçinin yıllardanberi içinde bulunduğu güç şartlardan kurtulmasını sağlamamıştır. Bu, işçilerin sendika yöneticilerini kabahatlı görmelerine ve sendikalara gereken ilgiyi göstermemelerine yol açmaktadır.

Bu şunu göstermektedir ki, işçilerin çoğunluğu yıllardır etkisi altında kaldıkları baskıların bir sonucu olarak, haklarını sadece geçimlerini sağlayıcak bir ücretten ibaret saymakta, işsizlik, ekonomik kriz, enflâsyon gibi tehlikeleri hesaba katmamakta ve eğitim, daha yüksek bir hayat seviyesi, daha âdil bir toplum gibi meselelerle ilgilenmemektedir. Türk işçi hareketi bugüne kadar ekonomik mücadeleyi, yâni ücreti ele almış, fakat ücretin ekonomi politikası içindeki yerini ücreti etkileyen ekonomik ve sosyal düzeni hiç dikkate almamıştır.

Bugün varılan sonuç, belki işçi liderlerini memnun etmektedir. Çünkü başında bulundukları sendikalar hukuken kuvvetlendikleri gibi, malî bakımdan da azçok güçlenmişlerdir. Fakat bu durum işçiye pratik, elle tutulan birşey sağlamadığı için, işçiler kendileri için değişen birşey olmadığı kanısındadırlar. Bu durum karşısında işçi liderlerine düşen görev, iş*çilerdeki bu kanıyı hareketleriyle* değiştirmektir. Sendikalar bugünkü durumu kazanmazdan önce, sendikaların kendilerine pek faydalı olmıyacağını bildikleri halde yıllarca gönülden aidat ödeyen ve sendika etrafında toplanarak mücadele eden işçilere, bu fedakârlıklarının boşuna olmadığı ispat edilmelidir.

Bu düşünceyle hazırlanacak hareket programı, ücreti biricik hedef olarak almaktan ayrılmalı, ücrete etki yapan ekonomik ve politik düzenin yarattığı engelleri ortadan kaldırmak amacını kapsamalıdır. Genel ekonomik şartlar değişmedikçe, ücreti arttırmanın zor, hattâ imkânsız olduğunu işçi yöneticileri toplu sözleşmeler sırasında görmüşlerdir. Işyerinin dışında, daha düşük ücretle çalışmaya *hazır onbinlerce işsiz* varken ve ekonomik durgunluk devresindeyken işverenden daha yüksek ücretler ve haklar almak mümkün değildir. Oysa sendikalar çalışanların çıkarlarını savunmakta, çalışamıyanlarla pek ilgilenmemektedir. Bozuk bir ekonomik düzen ve işsiz ortamında, işçilerin hayat seviyeleri kolayca yükseltilemez. Toplu sözleşme pazarlıklarında bir çok işveren «Allah bize, biz size» felsefesiyle ortaya çıkmışlar ve çok defa müzakerecileri bu felsefenin doğruluğuna inandırmışlardır. İşçilere işyerinin yönetiminde yer verilmesi isteği karşısında işveren temsilcileri, bunun tamamen kendilerine ait bir hak olduğunu, işçinin yalnız ücret artışı isteyebileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu çelişme üzerinde işçi liderleri durmak zorundadır. Zira işveren *işyerinin işletmesinde tek söz sahibi* olmayı istemekte, buna karşılık işin iyi yürümemesinin sonuçlarından, ücret artışı ve benzeri istekleri geri çevirmek suretiyle işçileri sorumlu tutmaktadır.

Toplu sözleşmelerden alınan derslerden faydalanarak hazırlanacak bir hareket programı, teşkilâtlanma çalışmalarındaki engelleri de ortadan kaldıracaktır. Bu ha*reket, sadece ekonomik mücadeleyi* hedef almamalı, bunu politik bir hareketle de tamamlamalıdır. Zira, başarı ancak bu şartla mümkündür. Işçinin ekonomik mücadelesini politik mücadele ile bir arada yürütmesi gerektiğini söylerken, sendikalara politika sokulmasını faydalı ve zorunlu bulduğumuz anlaşılmamalıdır. Işçiler ve işçi liderleri, nasıl birer vatandaş olarak meslekî hak ve menfaatlerini korumak için nasıl sendikalar etrafında toplanmışlarsa, bu hak ve menfaatlerini - tıpkı işverenler gibi — politik bakımdan desteklemek zorundadırlar. Işverenler, büyük sermaye ve toprak sahipleri nasıl ekonomik menfaatlerinin korunmasını sadece ticaret, sanayi, tarım odaları veya işveren sendikaları ve birlikleri gibi ekonomik kuruluşlara bırakmakla *yetinmeyip politik olarak* da teşkilâtlanarak memleketin her meselesinde söz sahibi iseler, işçiler de sendikaları dışında teşkilâtlanarak her meselede söz sahibi olmak zorundadırlar. Aksi halde, isteklerini işverene kabul ettirmekteki güçlüklerden kurtulmak zordur.

Bugün işçilerin işverene istekleri ni kabul ettirebilmek için sahip olduğu tek silâh grevdir. Grev yapmaktaki bütün engeller ve zorluklar bir yana bırakılsa bile, parasızlık, grevler için en büyük engeli teşkil etmektedir. Işverenler ise, malî bakımdan grev tehdidini *hemen hemen her zaman kolayca* karşılayabilmektedir. Onun için işçilerin ekonomik bağlardan kurtulmaları, grevler yanında en büyük silâhları olan «oy» larını teşkilâtlı ve iyi bir şekilde kullanmalarına bağlıdır. Türk işçi hareketinin, değerli sendika liderleri gibi, siyasî liderler de yetiştireceğine inanıyoruz.

Hakları için mücadele eden işçiler

Baldwin, Orhan Veli'nin mezarında

James Baldwin'le konuşma

TEKTAŞ AĞAOĞLU

Aşağıda okuyacağınız konuşma James Baldwin'le İstanbul'a son gelişinde yapılmış olan uzun bir konuşmanın önemli bölümlerinden bir seçmedir. Yazarın «Giovanni'nin Odası» adlı eseri Ekim ayı içinde İstanbul'da yayınlanacaktır. Amerika yazarları arasında en değer verilen romancılardan biridir..

— Sizce Amerikadaki zenci - beyaz çatışmasının gerçek sebebi nedir? Daha çok Güney eyaletlerinde oturan beyazların aşırı tutumu mu, yoksa çok daha derin bir buhran mı? Amerikan hayat görüşünün geçirmekte olduğu bir buhran mı?

BALDWIN: Bana kalırsa bunun gerçek sebebi Amerikan hayat görüşünün yakalandığı buhrandır. Batı Dünyası tarihinde başgösteren bir buhran da diyebiliriz. Amerikalılar Avrupa'dan gitme insanlar. Bütün Amerikan değerleri aslında Avrupa değerleri. Bunlar Avrupa'da başka türlü kendini gösteriyor, etkileri de başka oluyor. Ama Avrupa'dan ayrılıp Amerika denilen bir başka ülkeye gidenler, orasını ele geçirenler bütün bu Avrupa değerlerini, Avrupa görüşlerini beraberlerinde götürdüler. Bugün Amerika'da yer alan olaylar bütün Batı Dünyası'nın bel bağladığı ahlâk değerleri hakkında insanın kafasında şüpheler doğuruyor. Meselâ Amerika da bir zenci meselesi var, Fransada yok. Niye? Çünkü Fransızların köleleri hiç bir zaman anavatanda yaşamadılar, binlerce kilometre ötede, sömürgelerde tutuldular. Fransa topraklarında köleler olsaydı Fransa'nın da başı derde girecekti. Kölelerin şimdi şimdi anavatana gitmiye başladığı yerlerde, meselâ Londra'da bu mesele bütün yönleriyle kendini göstermiye başlamıştır. Hepsinin kökünde bir masal yatıyor, bundan yüzlerce yıl önce Kuzey Avrupa'da doğup yayılan bir masal, beyaz ırkın üstünlüğü masalı. Bu hastalığa en şiddetlisine yakalananlar Amerikalılar bugün. Amerikalılar köleleriyle aralarına bir uzaklık koymak zorundaydılar, hiç değilse öyle sandılar; ama kendileri, derilerinin renginden başka bir kimlik bilincinden yoksundular. Onun içindir ki, bütün bir toplumu, o toplumun bütün değer yargılarını, beyaz derili insanlarla kara derili insanları birbirinden ayrı tutma çabası üzerine kurdular. Bu çaba Amerika'da birçoklarını kelimenin tam anlamında çılgına çevirmiştir. Güney eyaletlerinde yaşıyanlar için ruh hastalarıdır diyebiliriz. Orada beyazlar sahiden ıstırap çekiyorlar. Ama Güney neyse bütün Amerika da o. Şikago'da, Detroit'da, New - York'da, her yerde durum aynı. Tarihimizin cezasını böyle çekiyoruz.

— O halde bir bakıma zenci meselesi siyah - beyaz meselesi değil, beyaz - beyaz meseledir. Amerikalı beyaz bugün kendi kendisiyle savaşıyor diyebilir miyiz?

BALDWİN: Tabii. Amerika'da zencinin mahsus uydurulmuş bir kavram olduğuna hiç şüphem yok. Yani beyazların kafasında isterik, asabi bir kavram. Hiçbir zaman böyle bir zenci yoktu. Beyazların zencilerden söz ederken kafalarında canlandırdıkları zenci kendi ihtiyaçlarının doğurduğu bir yaratıktır. Benim bir zamanlar mutlu bir köle olduğum doğru değildi. Kendi başıma buyruk olacak yerde bir başka adamın boyunduruğu altında yaşamayı yeğ gördüğüm yalandı. Karşılığında hiçbir şey almadan o pamukları toplamak istediğim, günlerimi toprağın altında yüzükoyun geçirip yeryüzüne beyazlara maden çıkartmak istediğim de yalandı. Beni zorladılar buna. Beni zorladıkları için Amerikalı beyaz benim bu yaptıklarımı olağan şeyler saydığıma, bundan haz duyduğuma inanmadan edemezdi. Yaptığının günah olduğunu biliyordu çünkü beyaz Amerikalı. Kendini kendi vicdanına karşı ancak böyle savunabilirdi. Bu yüzden Amerikada beyazların kendi kendileriyle, karılarıyla, çocuklarıyla, kardeşleriyle analan babalarıyla ilişkileri içinden çıkılmaz bir duruma varmıştır. Bana sorarsanız bugün yer yüzünde en çok yalnızlık çekilen yer Amerikadır derim. Kimse kimseyle konuşamıyor, konuşmıya cesaret edemiyor. Gizlenecek o kadar çok şey var ki! Başta korkunç bir suçluluk duygusu. Cinsiyet meselsi giriyor işin içine, kimlik meselesi giriyor. Hemen bütün meselelerin odak noktasında zenci var. Bugün zenci bütün Amerikan tarihinin bir yalan üzerine kurulu olduğunun canlı delilidir. Beyazlar işte buna dayanamıyorlar.

— Amerika'daki son gelişmeleri ne yönde yorumluyorsunuz, gerek zenci - beyaz çatışması bakımından, gerekse Amerikan iç siyaseti bakımından?

BALDWIN: Tarih açısından bakınca Goldwater olayı, gözden sakması bakımından olumlu değilse bile yararlı olmuştur. Böyle bir ması, çokluk Amerikalıların içine adamın Cumhurbaşkanı adayı olduşuğu paniği şimdiye kadar görülmemiş bir açıklıkla ortaya vuruyor. Panik öylesine büyük, öylesine derin, öylesine önemli ki, iki şıktan birini seçmekten başka yapabileceğimiz bir şey kalmamıştır. Ya bu buhranı atlatacağız, sonra da şimdiye kadar hiç yapmadığımız birşeyi yapmıya başlıyacağız, yani sahiden insan gibi, bir ülkenin eşit yurttaşları gibi yaşamasını öğreneceğiz, ya da perişan olacağız. Dönüm noktası geldi çattı. Beyazlar bir türlü kabule yanaşmıyorlar, zenciler de her zaman açıkça söylemiyorlar ama, daha önce de dediğim gibi, Amerika Cumhuriyeti bugünkü kuruluşuyla bana eşitlik tanıyamaz. Hiç düşündünüz mü bilmem zencilerin beyazlarla ayni otelde kalmıya, ayni helâya girmiye, ayni benzinciden benzin almaya hakkı var mı, yok mu diye tartışmak medeni, olgun, yaşını başını almış insanlara hiç de yakışmıyor. Çocukluk bu. Saçma sapan bir şey. Ama Amerikalılar bunu nasıl ciddiye alıyor, şaşarsınız. Çünkü biliyorlar, ben özgürlüğümü kazanırsam kendilerini değişecek Amerikan masalının ipliği pazara çıkacak. Bunu bildiklerinin farkında değiller ama biliyorlar. Kovboylardı, Kızılderililerdi, Amerikanın tarih huzurunda kaderiydi, hepsi, Amerika'nın bugün dünya siyasetinde tuttuğu yol, hepsi... Bana kalırsa Amerikanın ve dünyanın başına birkaç felâket daha gelmeden beyazlar Amerikan değer yargılarını benimsememiş, hiçbir zaman da benimsemiyecek, bunları beğenmiyen, üstelik kendilerine hiç yararı olmadığını bilen milyonların insanın bu dünyada yaşadığını anlamıyacaktır. Amerikan hayat görüşünü başka yerlere taşıyıp yaşatamazsınız ki! O devir zaten geçti artık. Bir daha geri gelemez. Amerikalılar için Goldwater'in çekici yanı da bu. Gerisin geri on dokuzuncu yüzyıla gidebileceklerini söylüyor onlara. Bunu yapmıya kalkarsak yalnız kendi başımıza değil, sizin başınıza, herkesin başına, bütün dünyanın başına belâyı saracağız. Bugün Amerika'da bunu anlayacak olgunlukta, Amerika'yı felâket yolundan çevirebilecek güçde kimseler var mı, orası da belli değil. Yalnız şunu da söyliyeyim, şu anda Amerika için tek umut orada zencilerin yaşamakta olmasıdır. Yirmi milyonumuzu birden ne hapsedebilirler, ne de boğazlıyabilirler.

— Bu da bizi zencilerin ne için savaştıklarına getiriyor. Zenciler arasında başgösteren Kara Müslümanlar hareketi bununla ilgili. Kara Müslümanların düşünceleri, ülküleri, hayat yolları hakkında bize birşeyler söyliyebilir misiniz? Bu hareketin ardındaki kuvvetler hakkında düşünceleriniz nedir? Hareketin sonu ne olacak dersiniz?

BALDWIN: Bu da cevabı uzun sürecek sorulardan biri. Aslında zenciler çok basit bir şey için savaşıyorlar. Bütün istedikleri yaşamak, çocuklarını büyütmek. Ama istiyorlar ki, çocukları derilerinin rengi başka diye acı çekmesin, ezilmesin, daha on yedi yaşına varmadan öldürülmesin, bir çeşit. Zenciler kendi kimliklerini kurtarmak için savaşıyorlar. Artık beyaz Amerikalı'nın zenciye kim olduğunu zorla, baskıyla kabul ettirdiği çağ geçti. Dünya artık eski dünya değil. Afrika, Küba dünya sahnesine çıktılar. Bugün bir zenci çocuğu çok iyi biliyor ki dünyayı yönetenler yalnız beyazlar değildir.

Ben doğduğumda bu böyle değildi. Ben, filmler benim hakkımda ne derse, hükûmet benim hakkımda ne derse, tarih kitapları benim hakkımda ne derse onun insafına kalmıştım. Ya soytarının biriydim, ya da gözü kanlı bir vahşi. Başka hiçbir şey değildim. İşte Kara Müslümanlar hareketinin amacı zencilere Amerika Cumhuriyeti içinde hiçbir zaman elde edemedikleri, kendilerine özgü bir kimlik kazandırmaktır. Hareket yeni değil, neredeyse benim yaşımda, ben de kırkıma vardım çoktan. Kara Müslümanların dediği şu, kısaca: Beyazlar beyaz oldukları için üstünlük iddia ediyorlar. O halde karalar kara oldukları için üstünlük iddia edecektir. Bana sorarsanız büyük bir hatâ bu. Yeni bir kâbusun başlangıcı, yalnız renkler yer değiştiriyor. Bu tutumun nereden geldiğini anlamak kolay ama. Bilmem kaç yüz yıldan beri İngilizler üstünlük iddiasında değiller mi? Tabii eninde sonunda sıra zencilere gelecek. Bütün mesele yeterli gücü, bir de fırsatı ele geçirmekte. Sonra bir şey daha var: Kara Müslümanlar şimdiye kadar Amerika'da hiçbir kilisenin, yani hiçbir Batı kilisesinin yapamadığı bir şeyi yaptılar. Yoksul zencilere, perişan zencilere, esrarkeşlere, fahişelere, suçlulara bir insanlık haysiyeti ve gururu aşılıyabildiler. Bu yoldan böyleleri yeniden hayata kavuştu. Yalnız bu yeniden hayata dönüş yanlış ilkelere göre oluyor. Ben kendim Kara Müslümanlar'a karşıyım, çünkü Batı toplumlarında gördüğüm soysuzlaşmanın, yıkıntının ilerde zenciler arasında da baş göstermesini istemiyorum. Fakat Kara Müslümanlar'la savaşmıya da gönlüm varmıyor. Bütün deliller onlardan yana. Şikago'da, Newyork'da, Detroit'da, Filadelfiya'da, Boston'da, Los Angeles'te, San Fransisko'da - bunlar hep Kuzey şehirleridir - durum aklın haylin alamıyacağı kadar karanlık ve fecidir. Kara Müslümanlar'dan biri bu konulardan söz açınca, her kese susup dinlemek düşer. Dediklerinin hepsi doğru. Üstelik Amerika Cumhuriyeti kötü şartları biraz olsun hafifletmek için harekete geçmiye hazır görünmüyor. Onun için kim Kara Müslümanlar'dan kim değil, bilemezsiniz. Kara Müslümanlar'dan biri köşe başında konuşmıya bir başlasın, bütün Harlem'i peşine takıp ayaklandırabilir. Çünkü Harlem baştan aşağı korkunç bir umutsuzluk, kırgınlık yatağı. Harlemliler adına konuşan, durumlarını olduğu gibi anlatanlar da yalnız Kara Müslümanlar. Kara Müslümanlar'ın geleceği nedir, diyorsunuz. O Amerika'nın geleceğine bağlı. Kara Müslümanlar'ın geleceği varsa, Amerika'nın geleceği yok derim ben.

— Başkan Johnson'un gayretiyle çıkan Medeni Haklar Kanunu size duruma ne gibi bir değişiklik getirdi? İlerdeki etkisi ne olacak?

BALDWIN: Şu meşhur Medeni Haklar Kanunu! Bir kere Anayasa'nın on dördüncü ve on beşinci tadillerinden aşağı yukarı yüz yıl sonra bir medeni haklar kanunu çıkarma gereğinin duyulmuş olması hazindir. Anayasa'nın bu tadilli maddeleri bugünkü Medeni Haklar Kanunu'ndan çok daha radikal anlayışlıydı. Sonra, Medeni Haklar Kanunu nasıl işliyecek, daha bilmiyoruz. Denenmesi gerek. Uygulanması gerek. Kanunu deneyecek olanlar zenciler. İkide bir kodese tıkılmayı, ya da kafalarının yarılmasını göze alacak. Kanunu uygulamak Amerika Cumhuriyeti'ne düşer. Şimdiki halde böyle bir niyeti olduğunu gösterir bir işarete rastgelmedik. Amerikalı beyazlar böyle bir kanun çıkarttık diye kendi kendilerini tebrik ededursunlar, Amerika hâlâ ırk ayrımının yürürlükte olduğu bir ülkedir. Durumun düzelmesi ülkenin, özellikle ekonomik kuruluşun yeni baştan düzenlenmesine bağlı. Medeni Haklar Kanunu bu alanda hiçbir değişiklik getirmiyor. Sonra kanunda şöyle bir hüküm var: Meselâ ben Misisipi'de oturan bir zenciysen Cumhurbaşkanı için oy verebiliyorum, federal memurların seçimine de katılabiliyorum; fakat eyalet memurlarını, mahalli memurları seçme hakkım olup olmadığı eyalet memurlarının, mahalli memurların takdirine bırakılmıştır. Bunun ne demek olduğu ortada. Cumhurbaşkanını seçmiye yetkin var, oturduğun şehrin belediye başkanını seçemezsin. Bu, İç Savaş'dan yirmi yıl sonra Washington'da idareyi ele alan, şimdi de iktidarı büyük olan Güney oligarşisine verilmiş bir tavizdir. Güneyi yönetenler ne oradaki zenciler, ne de yoksul halk için çalışıyor, yalnız kendi çıkarlarını düşünüyorlar. Güneyi yönetenler bir avuç kocamış politikacı, onların gerçek kurbanları da Güney'li yoksul beyazlar, köşeye kıstırdıkları zencileri idiş etmekten başka ellerinden birşey gelmiyen yoksul beyazlar.

— Zannederse mi İstanbul'da yeni bir kitap üzerinde çalışıyorsunuz. Burada çalışmak daha mı kolay sizin için?

BALDWİN: Evet, her yerden çok daha kolay çalışabiliyorum İstanbul'da.

New - York'da uzun süre çalışmak imkânsız. İstanbul'u seviyorum. Çok sakin, kendi halinde. Daha doğrusu öyleydi. Son geldiğimden beri dostlarım da, ben de daha tanınmış kişiler olduk, şimdi burası da biraz değişti. Ama İstanbul'da az da kalsam kim olduğumu, ne yapmak istediğimi, ne için savaştığımı anlamama yetiyor. Ben uzun zaman Amerika'dan uzak kalamam. Kaderim oraya bağlı. Gene de arada bir buralara gelmek, rahat bir nefes almak iyi oluyor.

— İstanbul'a oldukça sık geldiğinize göre, sizi buraya çeken başka şeyler de olmalı.

BALDWIN: Bunu anlatması kolay değil. Manzarada, ışıkta bir şey var, nedir pek bilmiyorum, ama tanıyorum, bildiğim bir şey. Londra'da, hattâ Paris'de bile duymadığım bir şey. New - York'da hiç, tabiî. Burada sanki bir başka dünyada, bir başka yüzyıldayım. Hayatımı hep burada geçirmişim gibi geliyor bana, hem de iyi bir hayat yaşamışım gibi geliyor. Bu şehirde kendimden bir şey var. Nedir deseniz, bilmiyorum.

Gerçek Saygısı

Vurun İlgisizliğe!

ÜLKEMİZİ yönetenleri, politika adamlarımızı küçümsemekle başlıyorlar aydınlarımızın çoğu; onların beceriksizliklerinden, bilgisizliklerinden, küçük çıkarlar ardında koşmalarından yakınıyorlar. Ne var ki bu küçümseme, bu yakınma bir harekete sürüklemiyor aydınlarımızı; tam tersine, bu küçümseme, bu yakınma giderek tam bir ilgisizlik halini alıyor: memleket gerçeklerine ilgisizlik, günlük olaylara ilgisizlik, günün getirdiği meselelere ilgisizlik...

Bu ilgisizliğin kimi aydınlarımızda büründüğü bir biçim var ki, uzaktan bakılınca, ilgi gibi, hem de aydınlara yaraşır bir ilgi gibi görülebilir. Konuşursunuz, size uzun uzun Cezayirdeki «autogestion» denemelerinden, Ginedeki pipânlı kalkınmadan, Güney Amerika ülkelerindeki halk hareketlerinden söz ederler; az gelişmiş ülkelerle ilgili yeni çıkmış bir kitabı görüp görmediğinizi sorarlar; bir yabancı dergideki incelemeyi överler... İlgisizliğin, gerçeklerden kaçmanın böylesine örtülü görünüşüne her halde yalnız aydın-halk ilişkisinin kurulamadığı az gelişmiş ülkelerde rastlanabilir; yalnız aydın-halk ilişkisinin kurulamadığı az gelişmiş ülkelerin aydınlarında bilgi, gerçeklere yaklaşmak ve gerçekleri değiştirmek için değil, gerçeklerden kaçmak için bir araç olarak kullanılıyor. Bunun için az gelişmiş ülkelerin çoğu aydınlarının toplumculuğu aslında azılı bir bireycilliğin günümüze özgü bir biçiminden başka birşey olmuyor.

Oysa aydın sorumluluğu, yurduna, yurdunun insanlarına ve yeryüzüne ilgi duymakla, bunlara başkalarında da ilgi uyandırmakla başlar. Aydın, ilgi duyan insandır: memleket gerçeklerine ilgi duyan, günlük olaylara ilgi duyan, günün getirdiği meselelere ilgi duyan... Ve bu ilginin ayrılmaz sonucu olarak bu gerçekleri daha iyiye doğru değiştirme çabasına katılan insandır.

Bugün Türkiyede acısını en çok duyduğumuz şey, harekete yönelen bu ilginin, yokluğu demiyeceğim, haksızlık olur, yok denecek kadar az oluşudur. Nedeni belli: bunca yıldır ülkemizi yönettikleri halde hiçbir temel meselemize köklü bir çözüm yolu getiremiyerek Türkiyeyi yeryüzünün en geri on ülkesinden biri olmaktan kurtaramıyanlar bu ilgisizliği beslemek için her şeyi yapmışlar. Meselelerimizin çözümünü başkalarından beklemek bir gelenek haline getirilmiş: iktidarlarımız, kalkınmamızı yabancılardan beklemiş; halkımız, toprak ağalarıyla şehirli büyük sermayecilerden... Milli Kurtuluş yıllarının heyecanı geçtikten sonra bu ülkenin kaderinin ancak bu ülkenin yaratıcı çalışmalarıyla değiştirilebileceği sanki unutulmuş.

Bu inancı bugün yeniden diriltmek bütün aydınların boynuna borçtur. Durmadan tekrarlamakta fayda var: meselelerimizi ancak kendimiz çözebiliriz. Güveneceğimiz tek şey, yalnız kendi gücümüzdür.

Toplumcu aydınlar ve Atatürkçü gençlik, halkla kaynaştığı, halkı kendi kaderine ilgilendirdiği içöüde; bu bozuk düzenin değişebileceğine inandığı ve bu inancı halka aştlayabildiği ölçüde; bu bozuk düzeni ancak bu halkın düzeltebileceğine inandığı ve bunu halka anlatabildiği ölçüde ilgisizlik çemberini kıracak, yaşamalarını haklı bir savaşla donatarak, bunalmalardanğ yalnızlıklardan, yılgınlıklardan kurtulacaktır.

Vurun ilgisizliğe! Nerede görürseniz! Ne zaman görürseniz!

Fethi Naci

Politika ve ötesi

CASUS MU, BİLİM ADAMI MI?

İstanbul'da, Üsküdar civarında Kunduracı Nuri bir topağacın üzerine kurduğu verici telsizi ile birlikte yakalanmasaydı, bilim çevreleri ve kamu oyu, Ankara Üniversitesi Arkeoloji Profesörü Fon der Osten'in bir Nazi Casusu olduğunu öğrenemiyecekti. Alman Profesör çevresindekilere Nazi zulmünden kaçtığını söylüyor, Hitler'in aleyhinde bulunuyordu. Almanyadan kaçan benzeri bilim adamları gibi bir işe yerleştirilmiş, Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi Arkeoloji bölümüne Profesör tâyin edilmişti.

Kunduracı Nuri işi başında - telsizle Almanyaya haber ulaştırırken - yakalanınca ve kovuşturma derinleştirilince anlaşıldı ki, bir kaç bilim adamı ile birlikte Nazilerin Türkiyedeki Casusluk şebekesinin başı Arkeoloji Profesörü Fon der Osten'dir.

Naziler, Türkiyede, ikinci Dünya savaşı sırasında bilim adamları ile casusluk işlerini yürütüyorlardı.

Gözümüz açıldı mı, bilmiyorum.

Yardım anlaşması, kredi anlaşması dostluk, karşılıklı güvenlik... Falan derken bir kazık yediğimizi nice sonra öğrenebiliyoruz. O da bir tesadüfle...

Amerikanın ünlü gazetelerinden N. Y. Times Eylülün ilk haftasında «C.I.A.» nın paraları kötüye kullanılıyor diye bir başyazı yayınladı. C.I.A., biliyorsunuz Amerikanın Merkezi casusluk teşkilâtının kısaltılmış adıdır. Daha önce de Ulus Gazetesinde bu teşkilâtın bazı ülkelerde nasıl ihtilâl hazırlıklarına giriştiği tefrika edilmişti. Bu makale bizi ziyadesiyle ilgilendirmektedir. Zira bu makalede Amerika bilim adamları ve bilimsel kurumları suçlanmaktadır. Amerikan bilim adamları ve bilimsel kurumları bizim ülkemizde de araştırmalar ve etüdler yapmakta, bunlara dayanarak tavsiyelerde bulunmaktadır. Şimdi bütün bu araştırma, etüd ve tavsiyelerden kuşkuya düştüğümüzü belirtebiliriz.

N.Y. Times gazetesi, Temsilciler Meclisinin bir üyesi olan Mr. Wright Patman'ın bir açıklamasına dayanarak, Merkezi Casusluk Teşkilâtının (C.I.A.) bir bilimsel kuruma para verdiğini, bu kurum aracılığı ile karışık işler gördüğünü, böyle bir kurum bulunduğuna göre başka kurumların da bulunabileceğini yazıyor. İtham korkunçtur: Amerika bilim adamları aracılığıyla casusluk yaptırıyor!...

Gazete ardından, özetle, şunları ekliyor:

«— Bu uygulama (yani casusluk) durdurulmalıdır. Buna devam edilmesi hâlinde, komünistler ve Amerika ile alay etmeyi itiyat edinenler, her yerde, Amerikalı öğretim üyelerinin, bilim adamlarının ve yazarlarının özel kurumlardan para alarak, dış ülkelerde C.I.A. (Merkezi Casusluk Teşkilâtı) nın ajanlığını ve casusluğunu yaptığını söyliyeceklerdir. Bütün öğretim üyeleri - özellikle Doğu ile Batı arasında değiş tokuş edilen öğretim üyeleri - tarafından yapılan incelemelere güven duyulmıyacaktır, bundan dolayı da ıstırap çekilecektir. C.I.A. nın bilimsel kurumlara para verdiği veya uydurma kurumlar kurdurduğu öğrenildikten sonra, Amerikalı bilim adamları ve uzmanlar, yeraltı çalışmalarına katılmadıklarını ispatlamak için ne delil gösterebilirler?

Hükûmetin emrine verilmiş olan casusluk ödeneğini, bilimsel kurumları elde etmek, araştırma kurumlarını, türlü bilimsel örgütlenmeleri, dergileri kullanmak için harcaması; C.I.A. nın bilgi toplama ve değerlendirme görevini mahiyet bakımından kötüye kullanması demektir. Bu yapılan - Hükûmet ilgisinin dışında kalan - kültürel ve bilimsel alanlara hükûmet politikasının empoze edilmesi için maskeli çalışma demektir. Bu da demokrasimizle bağdaşamaz.»

N.Y. Timesin bir Amerikalı Senatörün ifşaatına dayanarak yaptığı bu açıklamadan sonra, Amerikalı bilim adamlarının ve uzmanlarının, ülkemiz hakkında yaptıkları bilimsel araştırma ve etüdlere nasıl güvenebiliriz? Bu etüd ve araştırmaların bilimsel mi olduğu veya C.I.A. nın etkisi altında mı yapıldığı hakkında nasıl karar verebiliriz? Bunlara dayanarak ülkemizde yapılmış işlerin bozukluğu sorumunu kime yükleyebiliriz?

Amerikalıların değil bilim adamları ve teknisyenleri, türlü uzmanları aramıza girmiştir. Bazı teşekküllerde bunlar yol gösterici ve eğiticidirler. Onlara şimdi hangi gözle bakacağız? N.Y. Timesin bu uyarıcı yazısı çıkmasaydı, belki rahatça bu uzmanların sözlerine kanabilirdik. Ama şimdi kanabilir miyiz? Bundan Amerikalılar şikâyet ederken, bizim şikâyetten de öte, tutumumuz ve davranışımız ne olmalıdır?

Şimdi anlıyor musunuz, General Porter'in Türkiyede Başbakan değiştirme mâcerasının altında yatanları? Bazı milletvekili ve senatörlerin Amerikaya dâvet edilerek aylarca misafir edilmelerinin kerametini?

Yetkililerin dikkatini çekmek bizden, karar vermek ve bunların sorumunu taşımak da onlardan...

Mehmed Kemal